

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

На правах рукопису

Шереметьєва Світлана Геннадіївна

УДК 378.011-051:62/69:374

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ
ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

13.00.02 – теорія та методика навчання технологій

**Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук**

**Науковий керівник
Биковський Тімур Валерійович,
кандидат педагогічних наук, доцент**

Київ – 2017

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ І.	
ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	9
1.1. Історико-педагогічні основи підготовки майбутніх педагогів позашкільної освіти.....	9
1.2. Особливості педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах	35
Висновки до розділу І	49
РОЗДІЛ ІІ.	
УДОСКОНАЛЕННЯ СТРУКТУРИ ТА ЗМІСТУ, ФОРМ І МЕТОДІВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	52
2.1. Структура та зміст підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах	52
2.2. Форми і методи підготовки майбутніх підготовки майбутніх педагогів позашкільної освіти	89
Висновки до розділу ІІ	106
РОЗДІЛ ІІІ.	
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	110
3.1. Розвиток професійної компетентності майбутніх педагогів позашкільної освіти.....	110
3.2. Методика формувального етапу експерименту і його результати	139
Висновки до розділу ІІІ.....	161
ВИСНОВКИ.....	164
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	168

ВСТУП

В умовах розвитку української держави одним з найважливіших завдань педагогічної науки і практики є висока якість національної системи освіти.

Вагоме місце в системі освіти України посідає позашкільна освіта, яка забезпечує високоефективне виховання, навчання, розвиток і соціалізацію підростаючого покоління.

Державна політика у сфері позашкільної освіти регламентується Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про охорону дитинства» та іншими нормативно-правовими документами.

Сучасна практика позашкільної освіти включає понад 3 тис. позашкільних навчальних закладів, у яких за різними напрямками позашкільної освіти навчається понад 3 млн. учнів, вихованців, слухачів.

Процес реформування освіти, зокрема позашкільної, що триває в Україні обумовлює пошук нових ідей функціонування позашкільних навчальних закладів, запровадження нових педагогічних технологій щодо творчого розвитку дітей і молоді. Повне розкриття творчого й інтелектуального потенціалу особистості залежить від характеру і спрямованості освітньої діяльності.

Встановлено, що однією із головних умов забезпечення високої якості позашкільної освіти є її кадрове забезпечення, підвищення якості підготовки майбутніх педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів.

У зв'язку з цим одним із головних завдань вищої педагогічної освіти є не тільки надання майбутнім педагогічним працівникам позашкільних навчальних закладів певної системи знань, формування в них професійних вмінь і навичок, а й розробка і впровадження сучасної структури і змісту професійної підготовки майбутніх педагогів позашкільної освіти, оволодіння ефективними і раціональними методиками педагогічної діяльності.

Вагоме значення у підготовці майбутніх учителів технологій для системи позашкільної освіти є підготовка, що здійснюється у вищих навчальних педагогічних закладах на першому (бакалаврському) і другому (магістерському) рівнях вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014 Середня освіта. Трудове навчання і технології. Це обумовлено тим, що зміст підготовки майбутніх педагогів за цією спеціальністю найбільш відповідає змісту позашкільної освіти.

Аналіз наукових і методичних джерел з питань професійної підготовки педагогів позашкільної освіти засвідчує наявність широкого спектра досліджень її різних аспектів.

Питання виховання підростаючого покоління в системі позашкільної освіти досліджували видатні вчені і педагоги П. П. Блонський, А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський, К. Д. Ушинський, С. Т. Шацький та ін.

Наукове обґрунтування теоретико-методичних основ позашкільної освіти, діяльності позашкільних навчальних закладів представлено в працях українських вчених О. В. Биковської, Т. І. Сущенко, Г. П. Пустовіта, В. О. Рибалки, В. В. Вербицького та ін.

Теоретико-методичним основам професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій присвячені дослідження О. Б. Авраменка, В. В. Борисова, Т. В. Биковського, І. С. Войтовича, А. М. Гедзика, І. В. Жерноклеєва, Т. Б. Гуменюк, В. І. Гусєва, Р. С. Гуревича, В. М. Жучкова, А. В. Касперського, О. М. Коберника, І. М. Ковчиної, М. С. Корця, Г. Є. Левченка, В. М. Мадзігона, Л. Л. Макаренко, М. П. Малежика, В. П. Овечкина, Л. В. Оршанського, С. П. Павх, В. П. Сергієнка, В. К. Сидоренка, Л. А. Сидорчук, В. М. Слабка, В. В. Стешенка, Г. В. Терещука, В. П. Титаренко, В. П. Тиценка, Д. О. Тхоржевського, Ю. Л. Хотунцева, В. В. Юрженка, С. М. Яшанова та ін.

Водночас на сьогодні залишається протиріччя між розвитком системи позашкільної освіти, діяльністю позашкільних навчальних закладів і

недостатнім кадровим забезпеченням, відсутністю системної підготовки майбутніх педагогічних працівників до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах.

З огляду на вищезазначене, було обрано тему дослідження: «Підготовка майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити структуру і зміст підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан підготовки майбутніх учителів технологій для системи позашкільної освіти у теорії і педагогічній практиці.

2. Представити історико-педагогічні аспекти підготовки майбутніх педагогів до роботи у позашкільних навчальних закладах на прикладі Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

3. Визначити структуру підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах.

4. Розробити зміст, форми та методи підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах.

5. Експериментально перевірити рівень підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах.

Об'єктом дослідження є фахова підготовка учителів технологій.

Предметом дослідження – є підготовка майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань дослідження використовувалися методи теоретичного та емпіричного рівнів.

Теоретичні методи: огляд та аналіз наукової літератури з питань вищої і позашкільної освіти: філософської, історичної, психологічної, педагогічної, методичної, який було використано при з'ясуванні теоретичних

засад професійної підготовки майбутніх учителів технологій; опрацювання чинної нормативної документації: законів України, постанов Кабінету Міністрів України, наказів Міністерства освіти України та інших нормативно-правових документів щодо формування вимог до навчально-методичної документації; методи порівняння, узагальнення, систематизації теоретичних та дослідних даних, що було використано при розробці організаційної структури і змісту підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах.

Емпіричні методи: спостереження, оцінювання, педагогічний експеримент, аналіз навчального процесу, анкетне опитування викладачів та студентів вищого навчального закладу; обґрунтування змін в підвищенні якості підготовки майбутніх учителів технологій для обробки результатів педагогічного експерименту; апробація навчально-методичного забезпечення з метою виявлення рівня підготовки майбутніх учителів технологій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

вперше визначено й теоретично обґрунтовано структуру і зміст підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах; встановлено основні компоненти змісту професійної підготовки майбутніх педагогів (освітній, діяльний, творчий та мотиваційний); визначено критерії і показники професійної компетентності майбутнього педагога позашкільної освіти;

удосконалено сутність поняття «підготовка майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах»; організацію навчального процесу з підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах; форми і методи підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах;

дістало подальший розвиток положення щодо підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних

зкладах; організаційного та науково-методичного забезпечення підготовки учителів технологій, позашкільної освіти.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробці змісту підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах, що відображено у навчальних планах, програмах підготовки магістра галузі знань 0101 Педагогічна освіта, спеціальності 8.01010301 Технологічна освіта, спеціалізації «позашкільна освіта», а також за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014 Середня освіта. Трудове навчання і технології, спеціалізацією «позашкільна освіта», інформаційних та програмних матеріалів для студентів і викладачів, методичних рекомендацій.

Матеріали дослідження можуть бути використані у фаховій підготовці майбутніх учителів технологій, вищій та позашкільній освіті.

Впровадження результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження впроваджено у навчальний процес Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 14 від 21.04.2016 р.), Кам'янець-Подільського національного університету імені І. І. Огієнка (довідка № 112 від 30.12.2016 р.), діяльність Міжнародної асоціації позашкільної освіти (довідка № 64 від 25.05.2016 р.).

Апробація результатів дисертації. Матеріали дослідження постійно доповідалися та обговорювалися на засіданнях кафедри позашкільної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, конференціях, семінарах, «круглих столах» з питань професійної підготовки майбутніх учителів технологій, позашкільної освіти тощо.

Висновки і рекомендації доповідалися на наукових заходах:

міжнародних науково-практичних конференціях «Науково-методичні засади управління якістю освіти в університетах» (Київ, 2010, 2011), «Наукова еліта як соціально-економічний фактор розвитку держав в умовах глобалізації» (Київ, 2010), «Наукова еліта у розвитку держав» (Київ, 2012, 2014, 2016), «Основні напрями реформування технологічної та професійно-

технічної освіти» (Київ, 2011), VII Міжнародній науково-практичній конференції пам'яті акад. Д. О. Тхоржевського, «Трудове навчання та технології»: сучасні реалії та перспектива розвитку» (Київ, 2017), IV Міжнародній науково-практичній конференції пам'яті чл.-кор. НАПН України В. К. Сидоренка, «Актуальні питання графічної підготовки: теорія, практика та шляхи розвитку» (Київ, 2017), заочній конференції «Актуальні питання сучасної науки», (Taunton, USA, 2017);

всеукраїнській науково-практичній конференції «Університет – позашкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад» (Київ, 2010); II всеукраїнській науково-практичній конференції, присвяченій пам'яті академіка Д.О. Тхоржевського «Освітня галузь «Технологія»: реалії та перспективи» (Київ, 2012), Форумі з позашкільної освіти, загальних зборах Міжнародної асоціації позашкільної освіти (Київ, 2016).

Публікації. Основні результати дослідження відображені в 7 одноосібних наукових працях, а саме: 5 статей у наукових фахових виданнях, затверджених МОН України, 1 – у зарубіжному фаховому виданні, 1 – інших наукових та навчально-методичних виданнях.

РОЗДІЛ І

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1. Історико-педагогічні основи підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності

В умовах реформування системи освіти в Україні одним із важливих напрямів є постає питання розвитку позашкільної освіти, удосконалення діяльності позашкільних навчальних закладів.

Так, у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року стратегічними напрямками визначено: «збереження та розвиток мережі позашкільних навчальних закладів для забезпечення рівного доступу дітей та молоді з урахуванням їх особистісних потреб до навчання, виховання, розвитку та соціалізації засобами позашкільної освіти (створення умов для охоплення різними формами позашкільної освіти не менше 70 відсотків дітей відповідного віку); належне навчально-методичне, матеріально-технічне забезпечення позашкільних навчальних закладів; підвищення соціального статусу педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів; державну підтримку програмно-методичного забезпечення системи позашкільної освіти шляхом внесення відповідних змін до нормативно-правових актів; використання виховного потенціалу системи позашкільної освіти як основи гармонійного розвитку особистості; розвиток та підтримку системи роботи з обдарованою і талановитою молоддю; урізноманітнення напрямів позашкільної освіти, вдосконалення її організаційних форм, методів і засобів навчально-виховного процесу» [220].

Одне з ключових місць у реформуванні позашкільної освіти займає удосконалення системи підготовки та перепідготовки кадрів для позашкільних навчальних закладів.

Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття» одним із основних шляхів реформування освіти встановлює: «забезпечення розвитку освітньої галузі на основі нових прогресивних концепцій, запровадження у навчальний процес сучасних педагогічних технологій та науково-методичних досягнень. Пріоритетними в освіті є нове ставлення до знань та інтелекту підростаючого покоління, кардинально нові підходи до інвестиційної політики в освітній сфері» [89].

Таким чином, останнє десятиліття характеризується значними змінами у вимогах до педагогів, котрі викликані змінами у нормативно-правових документах позашкільної освіти і розробкою стандартизації вищої педагогічної освіти.

Запровадження для підготовки учителів ступеневої системи освіти потребує, в свою чергу, якісно нового підходу до формування змісту техніко-технологічної підготовки учителя технологій. У таких умовах здійснюється безпосередній вплив на зміст освіти, пов'язаний з рівнем науково-технічного прогресу, а також непрямий вплив за рахунок виникнення нових виробничих та інформаційних технологій, відповідних нових професійних умінь і навичок.

Слід відмітити, що виникло протиріччя між зростаючими вимогами до рівня підготовки учителя технологій та існуючим станом його готовності до здійснення педагогічної роботи.

Питаннями підготовки учителів технологій (трудового навчання) за останні три десятиліття було присвячено багато наукових праць.

Водночас, надзвичайно актуальним постало питання термінологічного аналізу питань підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах.

У Педагогічній енциклопедії термін «професійна підготовка» визначається як «сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної

роботи з певної професії; процес повідомлення учням відповідних знань й умінь» [203].

За визначенням Н. В. Ігнатенко, «професійна підготовка майбутніх учителів – це сукупність психологічних і моральних якостей особистості, обсяг знань, умінь і навичок, оволодіння якими дає можливість фахівцям забезпечувати навчання дітей відповідно до вимог Державного стандарту» [138].

Отже, термін «професійна підготовка» означає здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю.

На основі аналізу психолого-педагогічних праць з проблем підготовки учителя до різних напрямів професійної діяльності нами визначено, що підготовка майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах – це цілісний освітній процес, спрямований на розвиток особистісних якостей майбутнього педагога, пов'язаний із забезпеченням сукупністю знань, умінь та навичок, які б сприяли розвитку здібностей і талантів учнів, вихованців і слухачів позашкільних навчальних закладів у час, вільний від навчання.

Професійна підготовка педагогічних працівників для позашкільних навчальних закладів здійснюється у вищих навчальних закладах за різними спеціальностями на різних освітніх ступенях. При дослідженні питань підготовки учителів технологій для системи позашкільної освіти ми спиралися на державні нормативні документи, а саме:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.05.1997 р. № 507 «Про перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями», якою затверджено:

Напрямок підготовки: 0101 Педагогічна освіта

Спеціальність: Педагогіка і методика середньої освіти (із зазначенням загальноосвітніх предметів)

Освітньо-кваліфікаційний рівень:

Молодший спеціаліст 5.010103

Бакалавр 6.010100

Спеціаліст 7.010103

Магістр 8.010103

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 13.12.2006 р. № 1719 «Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра», якою затверджено:

Шифр галузі: 0101

Найменування галузі знань: Педагогічна освіта

Напрямок підготовки: Технологічна освіта

Код напрямку підготовки: 6.010103

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 р. № 787 «Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра», якою затверджено:

Шифр галузі: 0101

Найменування галузі знань: Педагогічна освіта

Освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста:

Найменування спеціальності: Технологічна освіта

Код спеціальності: 7.01010301

Освітньо-кваліфікаційний рівень магістра:

Найменування спеціальності: Технологічна освіта

Код спеціальності: 8.01010301

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», що затверджено:

Шифр галузі: 01

Галузь знань: Освіта

Код спеціальності: 014

Найменування спеціальності: Середня освіта (за предметними спеціалізаціями)

5. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2015 р. № 1151 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України 12.04.2016 р. № 419) «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266 затверджено Таблицю відповідності Переліку напрямів, за якими здійснювалася підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра (Перелік 1), Переліку спеціальностей, за якими здійснювалася підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра (Перелік 2), та Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266 (Перелік 2015).

6. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.05.2016 р. № 506 «Про затвердження переліку предметних спеціалізацій спеціальності 014 «Середня освіта (за предметними спеціалізаціями)», за якими здійснюється формування та розміщення державного замовлення, яким затверджено:

Шифр: 014.10

Предметна спеціалізація: Середня освіта (Трудове навчання та технології)

Таким чином, згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 12.05.2016 р. № 506 «Про затвердження Переліку предметних спеціалізацій спеціальності 014 «Середня освіта (за предметними спеціалізаціями)», за якими здійснюється формування і розміщення державного замовлення та поєднання спеціальностей (предметних спеціалізацій) в системі підготовки педагогічних кадрів затверджено перелік предметних спеціалізацій за якими здійснюється формування державного замовлення. Зокрема, цим наказом

встановлено, що: вищі навчальні заклади, які здійснюють підготовку здобувачів вищої освіти ступенів бакалавра та магістра (за освітньо-професійною програмою) за спеціальностями...014 «Середня освіта» (за предметними спеціалізаціями)...мають право здійснювати освітню діяльність за освітніми програмами, що передбачають здобуття другої спеціальності (предметної спеціалізації) з цього самого переліку або спеціальностей ... та/або додаткових спеціалізацій, визначених вищим навчальним закладом.

Також, зазначено, що фахівцям, які здобули вищу освіту за ступенями бакалавра та магістра (за освітньо-професійною програмою), відповідно до підпункту другого пункту 2 цього наказу присвоюється кваліфікація, що складається з інформації про здобутий ступінь вищої освіти, спеціальність (предметну спеціалізацію), та професійна кваліфікація за спеціальностями (предметними спеціалізаціями) та/або спеціалізацією (спеціалізаціями).

Відповідно до даних нормативно-правових документів особливу роль у підготовці майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах займає підготовка, яка здійснюється у вищих навчальних педагогічних закладах на першому (бакалаврському) і другому (магістерському) рівнях вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014 Середня освіта згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» або до 01.09.2015 р. освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра, спеціаліста, магістра галузі знань 0101 Педагогічна освіта, напряму підготовки/спеціальності «Технологічна освіта» згідно Постанов Кабінету Міністрів України від 13.12.2006 р. № 1719 «Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра» та від 27.08.2010 р. № 787 «Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями

спеціаліста і магістра». Це обумовлено відповідністю змісту підготовки майбутніх учителів технологій змісту позашкільної освіти.

Водночас більш детально проаналізуємо стан підготовки майбутніх учителів технологій для системи позашкільної освіти у педагогічній практиці в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова.

Відкриття кафедри позашкільної освіти є історичною місією університету. Згідно архівних даних в 1920–30 рр. у Київському педагогічному інституті, нині – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, функціонував позашкільний відділ.

Історія підготовки вчителів трудового навчання на інженерно-педагогічному факультеті, де зараз функціонує кафедра позашкільної освіти, розпочалася у 1959 р., коли в Київському державному педагогічному інституті імені О. Г. Горького (КДПІ) на фізико-математичному факультеті був здійснений перший прийом студентів на дану спеціальність.

Через рік студенти були переведені до Київського політехнічного інституту (КПІ) і впродовж 2 років підготовка здійснювалася у КПІ на інженерно-педагогічному факультеті.

Але стало зрозуміло, що педагогів краще готувати у педінституті тому підготовку вчителів трудового навчання повернули в КДПІ імені Горького на фізико-математичний факультет, де у 1970-р. було відкрито відділення підготовки вчителів загальнотехнічних дисциплін.

З 1976 р. теперішній час п'ять разів змінювалася назва факультету загальнотехнічних дисциплін. Так, з 1976 р. по 1991 р. факультет мав назву загальнотехнічних дисциплін

У 1992 році факультет отримав нову назву – педагогічно-індустріальний факультет. У листопаді 2004 року відбулася реорганізація педагогічно-індустріального факультету і на його базі був створений Інститут гуманітарно-технічної освіти як структурний підрозділ університету, що у жовтні 2013 року перейменували в Інженерно-педагогічний інститут (наказ № 586 від 11.10.2013 р.).

У 2016 році відбулося перейменування Інженерно-педагогічного інституту на Інженерно-педагогічний факультет, який здійснює підготовку вчителів трудового навчання, технологій, креслення і позашкільної освіти.

За 40 років декілька разів змінювалася назва самого вищого навчального закладу: інститут імені О.М. Горького – Київський Державний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Указом Президента України від 11.07.1997 р. університету надано статус національного і іменовано Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова.

Факультет загальнотехнічних дисциплін як окремий підрозділ – факультет КДПІ був створений у 1976 році. Першим його деканом став кандидат фізико-математичних наук, професор Гурій Григорович Кордун, з 1992 року по 2006 рік посаду декана факультету обіймав кандидат педагогічних наук, професор Володимир Іванович Андріяшин, з 2006 по 2016 рік посаду декана, а потім директора інституту обіймав кандидат фізико-математичних наук, доктор педагогічних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України Микола Савич Корець які успішно керували факультетом та доклали чимало зусиль для становлення і розвитку підрозділу. З 2016 року факультетом керує кандидат педагогічних наук, доцент Дмитро Едуардович Кільдеров.

При створенні факультету до нього увійшла кафедра загальнотехнічних дисциплін, яка на цей час вже існувала як структурний підрозділ КДПІ імені О. М. Горького. За час існування кафедри загальнотехнічних дисциплін її очолювали: доцент М. Ф. Кіраковський (1958–1960), професор В. П. Степенко (1960–1978), доцент Л. О. Пивоваров (1962–1964), доцент О. С. Юрченко (1978–1988), доцент І. Г. Трегуб (1988–1992), професор М. С. Корець (1992 – 2016), з 2016 року кафедру очолює професор Л.А. Сидорчук.

На кафедрі працювали: професори – В. В. Забронський, М. С. Корець, В. П. Степенко; доценти – П. Я. Дзюба, І. Г. Трегуб, Ю. П. Колосветов, В. Г. Мазур, О. П. Мойсеєнко, Л. М. Олексюк-Казо, В. Я. Опілат, І. І. Плита,

О. К. Русанівський, Г. С. Хіміч, О. С. Юрченко. Сьогодні на кафедрі працюють: професори М. С. Корець, Л. А. Сидорчук і доценти Т. Б. Биковський, Г. С. Зікій, І. А. Гомула, А. І. Макаренко.

Нині кафедра складається з таких структурних підрозділів: лабораторія технології конструкційних матеріалів, лабораторія машинознавства, автоклас, лабораторія робочих машин, лабораторія обробки матеріалів різанням. Кафедра забезпечує загальнотехнічну підготовку майбутніх вчителів технологій та є випускною для магістратури технологічної освіти, за напрямками підготовки бакалаврів професійної освіти «Транспорт», «Охорона праці».

До складу факультету також увійшла кафедра технічних засобів навчання, що була створена на базі секції технічних засобів навчання у вересні 1975 року і входила до складу кафедри методики викладання фізики.

У вересні 2006 р. відбулося перейменування кафедри технічних засобів навчання на кафедру інформаційних систем і технологій (ІСТ).

Метою створення кафедри є впровадження сучасних технічних засобів, комп'ютерної техніки та інтенсивне впровадження нових курсів із застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес університету, а також обладнання лекційних аудиторій комплексами технічних засобів навчання.

Кафедра забезпечувала проведення навчального процесу з курсу «Технічні засоби навчання» на всіх факультетах університету та циклу навчальних дисциплін зі спеціалізації «Інформаційна техніка» для студентів педагогічно-індустріального факультету. При кафедрі почав діяти телецентр, завдяки якому були створені телекомунікаційні мережі в основних корпусах інституту, які давали можливість демонструвати навчальні телепередачі на лекціях та практичних заняттях.

Майже 25 років основним предметом, що викладався на кафедрі, був курс «Технічні засоби навчання», але вже з 2000 року, колективом кафедри освоєно викладання 37 нових навчальних дисциплін.

За час існування кафедри ТЗН її очолювали: старший викладач, кандидат педагогічних наук, доцент А. В. Сердюк, кандидат технічних наук, доцент В. Я. Лапіс (1975–1986), кандидат фізико-математичних наук, доцент В. С. Коваль (1986 – 1996), кандидат фізико-математичних наук, професор І. Г. Трегуб (1996 – 2006), з 2006 року кафедру очолює доктор педагогічних наук, професор С.М. Яшанов.

На кафедрі працювали: доценти А.В. Сердюк, В. Я. Лапіс, В.С. Коваль, Є. О. Перепелиця, М. Х. Луценко, М. З. Кот, кандидат фізико-математичних наук, професор І. Г. Трегуб, завідувач лабораторією В. А. Красніков, інженер О. Є. Пивовар, старший інженер Л. М. Полешко, заслужений працівник культури України В. Т. Тимошенко.

У вересні 2006 р. відбулося перейменування кафедри технічних засобів навчання на кафедру інформаційних систем і технологій (ІСТ).

Сьогодні на кафедрі працюють: доктор педагогічних наук, професор Л. Л. Макаренко, доктор філ. наук, професор Кивлюк О.П., кандидати педагогічних наук, доценти – І. В. Федоренко, В. В. Шевченко, Л. А. Куліш, Є. О. Перепелиця; старші викладачі – Т. М. Слабошевська, І. М. Смекалін, викладач Д. Я. Андрєєв.

Нині кафедра інформаційних систем і технологій готує вчителів трудового навчання за спеціалізацією «Інформаційна техніка», для яких є випускною. Забезпечує проведення занять інформатичного напрямку з 42 дисципліни для підготовки сучасного вчителя із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій, методів і технологій підвищення ефективності навчання при використанні новітніх засобів інформаційної техніки, впливу інтернет-технологій на методи навчання майбутнього вчителя.

У 1977 р. шляхом поділу кафедри загальнотехнічних дисциплін відбулося створення кафедри трудового навчання і креслення.

За час існування кафедри її очолювали: дійсний член АПН СРСР і АПН України, доктор педагогічних наук, професор Д. О. Тхоржевський

(1977–2000), член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор В. К. Сидоренко (2000 – 2008), доцент Д.Е. Кільдеров (2009 – 2016), з 2016 р. кафедру очолює доцент І.С. Голяд.

На кафедрі працювали: професори – Д. О. Тхоржевський, В. К. Сидоренко; доценти – О. І. Мойсеєнко, Р. О. Захарченко, В. І. Жуков, К. С. Лабєць, В. О. Козін. Сьогодні навчально-виховний процес здійснюють – доктор педагогічних наук, професор І. В. Жерноклеєв, кандидати педагогічних наук, доценти – І. С. Голяд, Д. Е. Кільдеров, Л. В. Кільдерова, В. М. Слабко, Т.О. Олефіренко, кандидат технічних наук, доцент В. Я. Наumenко, викладач І. С. Маркусь.

Кафедрою забезпечується проведення навчальних занять з методики трудового навчання, нарисної геометрії та креслення, загальної електротехніки, окремих розділів машинознавства й основ виробництва, практикумів з обробки матеріалів, основ наукових досліджень, блоків навчальних дисциплін з менеджменту та конструювання і моделювання одягу; здійснюється керівництво педагогічними практиками студентів, написанням студентами курсових і дипломних бакалаврських робіт.

Кафедра була базовою з розробки Концепції трудового навчання учнів загальноосвітніх шкіл та Державного стандарту освітньої галузі «Технологія» загальної середньої освіти. Враховуючи значний науковий потенціал кафедри та її практичний досвід, у 2003 році колектив розробив Галузевий стандарт ступеневої підготовки вчителя трудового навчання. Також кафедрою започатковано науково-методичний семінар з актуальних проблем трудової і графічної підготовки учнів.

У 2012 р. кафедра отримала нову назву – кафедра теорії і методики технологічної освіти, креслення та комп'ютерної графіки.

У жовтні 2004 р. відбулося створення кафедри теорії і методики професійної підготовки, яку очолив заслужений працівник освіти України, кандидат педагогічних наук, професор П. В. Дмитренко, а з 2015 р. кафедрою керує кандидат педагогічних наук, доцент Н. М. Титова.

Кафедра має такі структурні підрозділи: лабораторія електротехніки, лабораторія художнього конструювання, лабораторія дизайну.

Кафедра здійснює навчально-методичне забезпечення спеціалізації «Основи підприємства». Нині підготовку фахівців забезпечують кандидати педагогічних наук, професор Д. В. Лебедев; кандидати педагогічних наук, доценти – А. І. Бровченко, М.Ю. Ляшенко, викладачі О. В. Лебідь, Д. В. Чумаченко.

У травні 2008 року на базі кафедри трудового навчання і креслення відбулося створення кафедри основ виробництва, яку очолив кандидат педагогічних наук, професор В. І. Андріяшин. На кафедрі створені такі структурні підрозділи: лабораторія кравецької майстерності, лабораторія обробки металів, лабораторія обробки деревинних матеріалів, лабораторія конструювання і моделювання одягу, лабораторія кулінарії, лабораторія матеріалознавства.

З 2012 року і до сьогодні кафедру очолює кандидат педагогічних наук, доцент Т. Б. Гуменюк. На кафедрі працювали: кандидати педагогічних наук, доценти – Т. Б. Гуменюк, О. П. Гнеденко, доц. І. В. Коваленко, І. В. Косяк, Ф. Г. Левченко; старший викладач К. П. Остапенко і викладачі О. Л. Котляренко та І. С. Медведенко.

З 2013 року кафедру перейменовано на кафедру промислової інженерії та сервісу.

Сьогодні навчальний процес кафедри забезпечують: професор Н. М. Зубар, доценти – Т. Б. Гуменюк, І. В. Коваленко, І. В. Косяк, М.М. Жеплінська, кандидати педагогічних наук С.П. Ніколайчук, І. С. Медведенко, старший викладач К. П. Остапенко, викладачі О. Л. Котляренко, А.Ю. Шаура, А.І. Шевченко.

У вересні 2008 року внаслідок реструктуризації кафедри загальнотехнічних дисциплін відбулося створення кафедри технічної фізики та математики, яку очолив академік Академії наук вищої освіти України, доктор педагогічних наук, кандидат фізико-математичних наук, професор

А. В. Касперський. На кафедрі працював професор В. М. Барановський, а нині працюють: доценти – А. І. Закусило, Ю. П. Колосветов, В. Д. Селезень, Ю. В. Немченко, та старші викладачі – О. М. Кучменко, О. В. Нижник, Н. Б. Щур.

У грудні 2008 року відповідно до рішення Вченої ради створено науково-дослідну лабораторію позашкільної освіти, яка фактично розпочала процес підготовки в Україні майбутніх педагогів для системи позашкільної освіти, позашкільних навчальних закладів. Очолила лабораторію доктор педагогічних наук, професор Олена Володимирівна Биковська.

Основною метою діяльності лабораторії стала організація та проведення наукової роботи у сфері позашкільної освіти, модернізація та розробка сучасного змісту, форм та методів позашкільної освіти.

Особливу увагу лабораторія присвятила розвитку співпраці у сфері позашкільної освіти з вищими навчальними закладами, науковими установами, місцевими органами управління освітою, позашкільними навчальними закладами України та інших держав.

Науково-дослідна лабораторія теорії та методики позашкільної освіти здійснює аналіз та узагальнення кращого досвіду педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів, залучення молоді до професійної підготовки у сфері позашкільної освіти, участі у цільових конкурсах, грантових програмах з питань позашкільної освіти.

У 2008 році Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова здійснив перший в Україні та за її межами набір студентів на навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр», напрямом «технологічна освіта», спеціалізацією «позашкільна освіта».

На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо розвитку загальної середньої, дошкільної та позашкільної освіти на період до 2012 року» від 5 жовтня 2009 р. № 1622-р (рішення Колегії Міністерства освіти і науки України від 27 листопада 2008 р. протокол № 14/3-3) та відповідно до наказу МОН України № 1/9-351 від 19

травня 2010 р. «Про підготовку фахівців з вищою освітою за спеціальністю «Позашкільна освіта» в Інституті гуманітарно-технічної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова розпочато підготовку фахівців з вищою освітою за спеціалізацією «Позашкільна освіта». З 2010 р. прийом на навчання здійснюється за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, галуззю знань 0101 «Педагогічна освіта», напрямом підготовки 6.010103 «Технологічна освіта» та спеціалізацією «Позашкільна освіта».

З 2010 року функціонує структурний підрозділ інституту гуманітарно-технічної освіти НПУ імені М.П. Драгоманова Міжнародний науково-методичний центр підготовки вчителів технологій та професійної освіти. (директор – доктор педагогічних наук, професор І. В. Жерноклеєв).

Основними напрямками діяльності Центру є організація і виконання навчальних і науково-методичних програм з напрямів, належних до сфери діяльності Центру, силами Центру та із залученням провідних фахівців з цієї проблеми; запрошення провідних вітчизняних і зарубіжних учених з метою проведення відкритих публічних лекцій та спеціалізованих курсів лекцій освітньої галузі «Технології»; організація популяризації трудового і професійного навчання. Проведення шкільних і студентських олімпіад з декоративно-ужиткового мистецтва і трудового навчання; періодичне інформування зацікавлених наукових та освітянських кіл, державних інституцій про результати виконаних досліджень і про висновки фахівців, висловлені під час проведення наукових обговорень; організація міжнародних конференцій в галузі науки та освіти, публікація тез наукових та освітніх конференцій, збірників наукових праць, монографій та підручників; налагодження і розвиток міжнародного наукового співробітництва з проблем, що належать до сфер діяльності Центру.

А у листопаді 2012 року відбулося створення навчально-методичного структурного підрозділу інституту гуманітарно-технічної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова Науково-методичного центру професійної кар'єри, який

організовує роботу, пов'язану з вивченням і узагальненням професійної орієнтації та кар'єрного зростання молоді (директор – кандидат педагогічних наук, доцент В. М. Слабко).

Робота Центру професійної кар'єри полягає в посиленні інтелектуального та виховного впливу НПУ імені М. П. Драгоманова на молодь, сприяє розвитку її духовних потреб, популяризації наукових знань, а також вдосконаленню професійної орієнтації учнів 9-11 класів та кар'єрного зростання студентів і випускників вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації; виявлення талановитої та обдарованої молоді для її залучення до науково-дослідницької і винахідної роботи та навчання в університеті.

Центр професійної кар'єри системно створює, експериментує, апробує, освоює та поширює наукові, науково-технічні та соціально значущі нововведення, умови їх забезпечення та впровадження; тісно співпрацює з установами Національної академії педагогічних наук України; здійснює свою діяльність в єдиному комплексі освітньої, науково-дослідної та інноваційної діяльності Університету, а також має міжнародне наукове, науково-технічне та освітнє співробітництво з університетами-партнерами, підприємствами, установами, організаціями, фондами.

Центром організовуються і проводяться наукові виставки, семінари, наради, конференції та «круглі столи», що забезпечує пропагування наукових і освітніх досягнень Університету.

Та саме більш цілісна підготовка педагогів-фахівців для роботи з вихованцями позашкільних навчальних закладів почалася з відкриття першої в Україні у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова 24 грудня 2012 р. кафедри позашкільної освіти з підготовки майбутніх педагогів системи позашкільної освіти, яку очолює доктор педагогічних наук, професор О. В. Биковська – вчений у галузі педагогіки, організатор вищої і позашкільної освіти.

На кафедрі працювали: кандидати педагогічних наук, доценти Л.М. Олексюк-Казо, Н. В. Кардаш, Г. Д. Попова, О. О. Савенко, кандидат

наук з державного управління Є. В. Красняков; кандидат філософських наук О. В. Лісовий; викладачі Л. П. Кух і Н. М. Свінцицька.

Сьогодні навчально-виховний процес здійснюють: доценти Л.М. Олексюк-Казо, Н. В. Кардаш, Г. Д. Попова, О. О. Савенко, Л.В. Оружа, О.І. Єгорова; викладач Н. М. Свінцицька.

З метою реалізації основних цілей і завдань діяльності кафедри, її співробітниками розроблено зміст навчальних дисциплін «Педагогіка позашкільної освіти», «Теорія і методика позашкільної освіти», «Методика гурткової роботи», «Організація позашкільної освіти» та ін., здійснюється їх викладання на факультетах університету. Це забезпечує професійну підготовку педагогів для системи позашкільної освіти, позашкільних навчальних закладів.

Як зазначала, Биковська Олена Володимирівна: «Для України та інших держав світу підняття позашкільної освіти на достатній і високий рівень є одним з пріоритетних завдань, яке означає майбутнє цивілізації. Позашкілля відповідає за освіту дітей та молоді у вільний час, їх навчання, виховання, розвиток та соціалізацію. Адже чим дитина займається у вільний час, таким буде і її майбутнє. А це – майбутнє суспільства, держав, світу». А для молодих фахівців знання в галузі позашкілля – це ще й нова можливість здобуття навиків і кваліфікації педагога позашкільного навчального закладу, майбутнього працевлаштування, іншого погляду на питання організації вільного часу.

Сучасною метою діяльності кафедри стала професійна підготовка педагогів за спеціалізацією «позашкільна освіта», здійснення навчально-виховної та методичної діяльності з навчальних дисциплін позашкільної освіти, виконання наукової роботи у цій галузі.

Створення кафедри позашкільної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова стало результатом багаторічної діяльності університету як найбільшого і найпотужнішого вищого педагогічного навчального закладу у сфері професійної підготовки кадрів, у

тому числі для позашкілля, науково-методичного забезпечення системи позашкільної освіти що відображає загальну тенденцію розвитку позашкілля в Україні та інших державах світу, потребу у підготовці фахівців для позашкільних навчальних закладів.

Указом Президента України «Про додаткові заходи із забезпечення гарантій реалізації прав та законних інтересів дітей» № 312/2013 від 01.06.2013 р. встановлено необхідність опрацювати питання щодо визначення нових підходів до підготовки педагогічних працівників, тренерів-викладачів, спеціалістів та інших працівників позашкільних навчальних закладів та їх професійного розвитку, зокрема, запровадження у вищих педагогічних навчальних закладах і вищих навчальних закладах сфери культури спеціалізації «позашкільна освіта».

І вже у 2013 році Національним педагогічним університетом імені М. П. Драгоманова здійснюється прийом студентів за спеціалізацією «позашкільна освіта» та здійснено перший випуск магістрів зі спеціалізації «позашкільна освіта».

Кафедра позашкільної освіти активно співпрацює з позашкільними навчальними закладами України, серед яких: Український державний центр позашкільної освіти, Національний центр «Мала академія наук України», Центр позашкільної роботи Святошинського району м. Києва, Центр творчості дітей та юнацтва «Шевченківець» м. Києва, Рівненський міський Палац дітей та молоді, Кіровоградський обласний центр дитячої та юнацької творчості, Харківський палац дитячої та юнацької творчості та ін. Запроваджено основні напрями співробітництва, серед яких:

- організаційний: відбір серед випускників позашкільних навчальних закладів та учнів професійно зорієнтованих на педагогічні спеціальності та їх орієнтування на навчання в НПУ імені М. П. Драгоманова;

- науковий: проведення наукових досліджень з питань позашкільної освіти на базі позашкільних навчальних закладів; залучення педагогів

позашкільних навчальних закладів до наукової діяльності; організація та проведення спільних наукових конференцій та семінарів;

– методичний: спільна розробка та апробація навчально-методичних матеріалів з питань позашкільної освіти.

Також спільно з Малою академією наук України відкрито секцію «Педагогіка» з підготовкою наукових праць за тематикою позашкільної освіти, участі учнів у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук України. Спільно з Центром позашкільної роботи Святошинського району м. Києва реалізується проект «Центр підтримки і науково-методичного супроводу діяльності позашкільних навчальних закладів», у рамках якого щомісяця проводяться відкриті семінари-тренінги з питань позашкільної освіти, діяльності позашкільних навчальних закладів тощо.

У 2014 році створено Міжуніверситетський координаційний центр підготовки педагогів позашкільної освіти (директор – кандидат педагогічних наук, доцент Т. В. Биковський). Центр створений на виконання рішення ректорату НПУ імені М. П. Драгоманова від 10.02.2014 р. щодо запровадження у вищих педагогічних навчальних закладах спеціалізації «Позашкільна освіта» згідно з Указом Президента України «Про додаткові заходи із забезпечення гарантій реалізації прав та законних інтересів дітей» від 01.06.2013 р. № 312/2013. Основною метою створення центру стало розширення співпраці університету з іншими вищими навчальними закладами щодо підготовки педагогів позашкільної освіти, підвищення якості вищої педагогічної освіти. Зміст роботи центру спрямований на організаційно-методичний супровід професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників системи позашкільної освіти, координацію діяльності з іншими навчальними закладами, проведення конференцій, семінарів, тренінгів тощо.

Головним завданням факультету є освітня, науково-практична підготовка високопрофесійних фахівців у галузі технологічної та професійної

освіти. На денній, заочній та екстернатній формах навчання проводиться за спеціальностями «Технологічна освіта», «Професійна освіта» за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавр, спеціаліст, магістр.

Проаналізувавши історію розвитку факультету ми прийшли до висновку, що розвиток факультету відбувався у III етапи:

I етап – 1976-1991 рр. – факультет загально-технічних дисциплін (перший декан – заслужений працівник освіти, кандидат фізико-математичних наук, професор Гурій Григорович Кордун)

II етап – 1992-2006 рр. – педагогічно-індустріальний факультет (декан – кандидат педагогічних наук, професор Володимир Іванович Андріяшин)

III етап – 2006-2016 рр. – інститут гуманітарно-технічної освіти (директор – доктор педагогічних наук, професор Микола Савич Корець).

З 2016 р. почався IV етап Інженерно-педагогічного факультету. Історична періодизація становлення факультету представлена в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Історія підготовки майбутніх педагогів позашкільної освіти
на Інженерно-педагогічному факультеті НПУ імені М. П. Драгоманова

Рік	Подія
1976 р.	Створення факультету загальнотехнічних дисциплін як окремого підрозділу КДПІ імені О. М. Горького
1977 р.	Створення кафедри трудового навчання і креслення шляхом поділу кафедри загальнотехнічних дисциплін
1992 р.	Перейменування факультету загальнотехнічних дисциплін на «педагогічно-індустріальний факультет»
1997 р.	Перейменування університету на Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

Жовтень 2004 р.	Створення кафедри теорії і методики професійної підготовки
Листопад 2004 р.	Реорганізація педагогічно-індустріального факультету
2006 р.	Створення Інституту гуманітарно-технічної освіти на базі педагогічно-індустріального факультету
Вересень 2006 р.	Перейменування кафедри технічних засобів навчання на кафедру інформаційних систем і технологій (ІСТ)
Травень 2008	Створення кафедри основ виробництва на базі кафедри трудового навчання і креслення
Вересень 2008 р.	Створення кафедри технічної фізики та математики внаслідок реструктуризації кафедри загальнотехнічних дисциплін
2008 р	Здійснення першого набору студентів на навчання в Інститут гуманітарно-технічної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр», напрямом «технологічна освіта», спеціалізацією «позашкільна освіта»
Грудень 2008 р.	Створення науково-дослідної лабораторії позашкільної освіти
2010 р.	Функціонування структурного підрозділу інституту гуманітарно-технічної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова Міжнародного науково-методичного центру підготовки вчителів технологій та професійної освіти
Листопад 2012 р.	Створення навчально-методичного структурного підрозділу інституту гуманітарно-технічної освіти НПУ імені

	М. П. Драгоманова Науково-методичного центру професійної кар'єри
Грудень 2012 р.	Створення кафедри позашкільної освіти
Жовтень 2013 р.	Перейменування Інституту гуманітарно-технічної освіти в Інженерно-педагогічний інститут
2013 р.	Перейменування кафедри основ виробництва на кафедру промислової інженерії та сервісу
2013 р.	Здійснення першого випуску магістрів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова зі спеціалізації «позашкільна освіта»
2014 р.	Створення Міжуніверситетського координаційного центру підготовки педагогів позашкільної освіти
2016 р.	Перейменування Інженерно-педагогічного інституту на Інженерно-педагогічний факультет

За цей час відкрито нові спеціалізації технологічної та професійної освіти: інформаційні технології та технічний захист інформації, позашкільна освіта, дизайн предметного середовища, підприємницька діяльність та основи електронного бізнесу, дизайн одягу та аксесуарів, автомобільний транспорт та безпека дорожнього руху, технічний переклад, декоративно-прикладна творчість, технічна та комп'ютерна графіка, ресторанна справа, системи автоматизації бібліотек.

Відповідно до концепції розвитку факультету відновлюється та поповнюється матеріально-технічна база для організації навчально-виховного процесу і професійної підготовки майбутніх фахівців.

Підготовка фахівців здійснюється на Інженерно-педагогічному факультеті за денною та заочною формами навчання за кошти державного бюджету, пільгових довгострокових кредитів та кошти юридичних і фізичних осіб. За час діяльності факультету підготовлено понад 6000 фахівців вищої кваліфікації для середньої загальноосвітньої та вищої школи.

Наукові здобутки колективу факультету відомі не тільки в Україні, а й далеко за її межами. Це стало передумовою того, що з 1996 року на базі Інституту було відкрито спеціалізовану вчену раду із захисту кандидатських дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальностями 13.00.02 – теорія та методика трудового навчання; 13.00.02 – теорія та методика навчання креслення.

В сучасних умовах наукову та навчально-виховну діяльність Інженерно-педагогічного факультету забезпечують 7 кафедр:

- позашкільної освіти (завідувач – О. В. Биковська);
- загальнотехнічних дисциплін (завідувач – Л.А. Сидорчук);
- теорії та методики професійної підготовки (завідувач – Н.М. Титова);
- теорії та методики технологічної освіти, креслення та комп'ютерної графіки (завідувач – І.С. Голіяд);
- промислової інженерії та сервісу (завідувач – Т. Б. Гуменюк);
- технічної фізики і математики (завідувач – А. В. Касперський);
- інформаційних систем і технологій (завідувач – С. М. Яшанов).

У змісті підготовки фахівців особлива увага приділяється опануванню студентами питань теорії і практики позашкільної освіти, організації і здійсненню навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах, поглибленню їх загальноосвітньої, фундаментальної і фахової підготовки. Педагогічна практика проводиться на базі Центру позашкільної роботи Святошинського району м. Києва, з яким укладено угоду про співпрацю та створено Центр підтримки науково-методичного супроводу і діяльності позашкільних навчальних закладів. Тому підготовку майбутніх учителів для закладів позашкільної освіти розглянемо на прикладі підготовки

учителів Інженерно-педагогічного факультету НПУ імені М.П. Драгоманова де була заснована і успішно діє кафедра позашкільної освіти.

Виходячи з існуючих освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої освіти підготовку вчителів для позашкільних навчальних закладів слід проводити на рівні магістра. Зважаючи на зміни пріоритетів в освіті, у процесі підготовки вчителя технологій, магістра до педагогічної діяльності акценти необхідно ставити не на здобуття декларативних знань, все більше доступних учням від телекомунікаційних інформацій, а на здобуття технологічних знань, насамперед інноваційного характеру, спрямованих на розвиток системного мислення.

Згідно з Галузевими компонентами державних стандартів вищої освіти України освітньо-кваліфікаційна характеристика та освітньо-професійна програма підготовки магістра галузі знань 0101 «Педагогічна освіта» спеціальності 8.01010301 «Технологічна освіта», затверджена наказом Міністерства освіти і науки України.

Отже, магістр технологічної освіти, учитель технологій, креслення та інформатики, методист позашкільного навчального закладу повинен знати:

- основи загальнотеоретичних дисциплін в обсязі, необхідному для вирішення педагогічних і організаційних завдань;
- дисципліни психолого-педагогічного циклу, фахові методики і методику виховання;
- зміст і організацію освіти в основній школі, програми і підручники, питання формування і керівництва різними групами школярів, вимоги до захисту здоров'я школярів;
- сучасні вимоги до оснащення і обладнання навчальних кабінетів та допоміжних приміщень;
- сучасні форми, методи і прийоми навчання та їх дидактичні можливості; основні напрямки і перспективи оновлення і розвитку національної освіти і педагогічної науки; способи збору, систематизації,

узагальнення і використання інформації, проведення дослідницької та методичної роботи за фахом, підготовки інформаційних і науково-методичних матеріалів;

- спеціальні дисципліни, в першу чергу фонетичну і лексико-фразеологічну систему, граматичний лад рідної мови, норми орфоепії, пунктуації та інші складові культури мови; дитячу літературу з основами літературознавства, математику, природознавство з основами екології, землезнавство з краєзнавством;

- історію свого народу, основні віхи історії світової та української культури, історію та сучасні пошуки філософської думки, основи політології, економіки та інших гуманітарних дисциплін, включаючи іноземну мову, правознавство тощо.

Повинен мати вміння та навички з предметної області:

- володіння методами, методичними прийомами, досвідом застосування засобів і форм організації навчання інформатики, фізичної культури у вищій школі;

- вміння планувати навчально-пізнавальну діяльність студентів на заняттях з технологічних дисциплін, складати плани лекцій, проектувати заняття різних типів та гурткову роботу;

- здатність формувати мету та завдання занять, визначати їх зміст та методичний апарат, проводити аналіз та самоаналіз занять;

- спроможність здійснювати виховну функцію в навчальному та позанавчальному процесах.

Повинен мати практичні навички з предметної області:

- вміння застосовувати набуті знання у сфері педагогіки, психології та методики трудового навчання при вирішенні педагогічних та навчально-виховних завдань з урахуванням вікових та індивідуально-типологічних особливостей школярів, соціально-психологічної специфіки учнівських груп та конкретних педагогічних ситуацій;

- вести навчально-виховну роботу, визначити ступінь і глибину засвоєння школярами програмного матеріалу, прищеплювати їм елементарні навички самостійного поповнення знань;
- користуватись різноманітними методами і формами навчання, сучасними навчальними технологіями, прогресивними прийомами керівництва навчальною, трудовою, спортивною і художньо-творчою діяльністю учня;
- використовувати навчально-лабораторне обладнання, ТЗН і сучасну комп'ютерну техніку;
- формувати в учнів уявлення про основи техніки та технологічні процеси, природні явища та суспільні процеси і зв'язки;
- розвивати навички учнів у виконанні практичних дій і розв'язанні творчих завдань; готувати школярів до засвоєння надбань культури праці, в т.ч. технічної, враховуючи особливості дитячого сприймання і рівень підготовки школярів, прищеплювати їм інтерес до техніки, до участі в проектно-технологічній діяльності;
- здійснювати формування національної свідомості школярів; забезпечувати їх духовний розвиток, орієнтацію на загальнолюдські цінності, реалізуючи завдання морального, трудового, естетичного і правового виховання учнів;
- виявляти індивідуальні особливості школярів, проводити індивідуальну роботу з учнями, розвивати їх здібності; впливати на формування людських відносин у процесі технологічної освіти, закладати основи гуманного світоставлення; працювати з батьками учнів;
- аналізувати, узагальнювати і поширювати передовий педагогічний досвід;
- систематично підвищувати свою фахову кваліфікацію, застосовувати раціональні прийоми пошуку, відбору і використання інформації;

- орієнтуватись у спеціальній літературі та періодиці за профілем;
- застосовувати на практиці знання наукової організації і охорони праці;
- сприяти духовному відродженню України, вести лекційну та іншу громадську роботу.

Загальні уміння та навички:

- вміння на практиці застосовувати принципи наукової організації праці;
- володіння передовими методами управління трудовим колективом;
- володіння навичками суспільно-виховної роботи у студентських колективах;
- вироблення навичок оптимальної мовної поведінки у професійній сфері;
- здатність до самонавчання та продовження професійного розвитку;
- уміння організації власної діяльності та ефективного управління часом.

1.2. Особливості педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах

Освіта як основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку, відіграє вагомую роль для суспільства і держави.

Складовою структури освіти є позашкільна освіта, яка сьогодні посіла вагоме місце в системі безперервної освіти і стала її невід'ємною та унікальною ланкою. Поступово відбувається процес її реформування, триває пошук нових ідей функціонування позашкільних навчальних закладів, запровадження нових педагогічних технологій щодо творчого розвитку дітей і молоді. Повне розкриття творчого й інтелектуального потенціалу особистості залежить від характеру і спрямованості педагогічного процесу, педагогічного середовища та педагогічних умов.

Втілюючи в сучасних умовах особистісно зорієнтовані виховні технології, педагоги позашкільних навчальних закладів моделюють майбутнє суспільство. У зв'язку з цим головним завданням вищої школи є не тільки надання майбутнім педагогам позашкільної освіти певної системи знань, а й формувати в них професійні вміння і навички, оволодіння неефективними і раціональними методами педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах.

Проблема формування творчої, інтелектуально та естетично розвиненої особистості, виховання духовності, моральної зрілості гостро постала перед нашим суспільством і багатьма країнами світу. Позашкільні навчальні заклади можуть швидко, мобільно реагувати на соціокультурні зміни, надавати дітям широкі можливості для підвищення рівня їх вихованості та формування наукового світогляду.

До проблеми виховання підростаючого покоління в системі позанавчальної діяльності зверталися видатні вчені і педагоги П. П. Блонський, А. С. Макаренко, М. Г. Стельмахович,

В. О. Сухомлинський, К. Д. Ушинський, С. Т. Шацький, відомі психологи й філософи І. Д. Бех, І. А. Катарський, Г. С. Костюк, В. І. Шинкарук.

Українська педагогіка за останні десятиріччя в особі вчених О. В. Биковської, В. В. Вербицького, Г. П. Пустовіта, В. О. Рибалки, Т. І. Сущенко зробила вагомий внесок у наукове обґрунтування теоретико-методологічних основ позашкільної освіти. Вони показали, що позашкільна діяльність має значний соціально-педагогічний потенціал з точки зору соціалізації особистості, розвитку творчих здібностей і кращих моральних якостей людини.

Позашкільна освіта покликана озброїти дітей і молодь методами дослідження, ввести у світ наукових технологій, генерування нових ідей, сприяти активному виявленню молоді, яка виявляє схильність до науково-дослідницької діяльності різних галузей. В цьому плані позашкільна діяльність набуває неабиякого значення, що повністю відповідає новій парадигмі освіти, яка ґрунтується на орієнтації усього освітнього процесу на розвиток особистості учня, визнанні вихованця рівноправним суб'єктом освітньої взаємодії.

У Законі України «Про позашкільну освіту» подано наступне визначення: «Позашкільний навчальний заклад – складова системи позашкільної освіти, яка надає знання, формуючи вміння та навички за інтересами, забезпечує потреби особистості у творчій самореалізації та інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток, підготовку до активної професійної та громадської діяльності, створює умови для соціального захисту та організації змістовного дозвілля відповідно до здібностей, обдарувань та стану здоров'я вихованців, учнів і слухачів» [126].

Освітня діяльність позашкільного навчального закладу – процес надання знань, формування вмінь і навичок з різних напрямів позашкільної освіти, розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, фізичних якостей відповідно до задатків та запитів особи.

Структуру позашкільної освіти становлять:

- позашкільні навчальні заклади;
- інші навчальні заклади як центри позашкільної освіти у позаурочний та позанавчальний час, до числа яких належать: загальноосвітні навчальні заклади незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, в тому числі школи соціальної реабілітації, міжшкільні навчально-виробничі комбінати, професійно-технічні та вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації;
- гуртки, секції, клуби, культурно-освітні, спортивно-оздоровчі, науково-пошукові об'єднання на базі загальноосвітніх навчальних закладів, міжшкільних навчально-виробничих комбінатів, професійно-технічних та вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації;
- клуби та об'єднання за місцем проживання незалежно від підпорядкування, типів і форм власності;
- культурно-освітні, фізкультурно-оздоровчі, спортивні та інші навчальні заклади, установи;
- фонди, асоціації, діяльність яких пов'язана із функціонуванням позашкільної освіти.

Навчально-виховний процес позашкільного навчального закладу – це специфічний, багатогранний, цілісний і системно-упорядкований, педагогічно-спрямований процес, у якому мають бути взаємопов'язані методики і технології, що тим самим забезпечують можливість широкого вибору змісту, форм, засобів освіти і виховання дітей та підлітків у вільний від навчання час. Ще однією специфічною характеристикою такого процесу, на відміну від загальноосвітніх навчальних закладів, є альтернативність у задоволенні пізнавальних, інтелектуальних і духовних запитів та інтересів на основі диференціації й широкої індивідуалізації процесу навчання і виховання.

Навчально-виховний процес у позашкільному навчальному закладі здійснюється диференційовано, з використанням різновиду організаційних

форм діяльності: заняття, гурткова робота, клубна робота, урок, лекція, індивідуальні заняття, конференція, семінар, читання, концерт, змагання, тренування, репетиція, похід, екскурсія та ін.

Сучасна позашкільна освіта – це 1,5 тис. позашкільних навчальних закладів державної і комунальної форми власності та 603 тис. – дитячі спортивні школи. Це 1,5 млн. дітей, які відвідують позашкільні заклади. За останній час кількість гуртків збільшилась приблизно на 1400 одиниць, відповідно стало більше і дітей, які там навчаються, у зв'язку з цим виникає необхідність у підготовці кадрів для позашкільної освіти.

Згідно даних моніторингу Державної інспекції навчальних закладів за 2016 р., в Україні діє 4053 позашкільні навчальні заклади всіх сфер управління: 1395 належать до галузі освіти, 1295 – культури, 818 – спорту. Також працюють 545 ДЮСШ.

З 1395 комплексних і профільних ПНЗ галузі освіти – 1359 комунальних і тільки 19 (1,4 %) – приватної форми власності.

Стосовно доступу до позашкільної освіти, то наводять такі дані: 91 % учнів відвідують ПНЗ у містах. Серед областей – лідерів за кількістю позашкільних навчальних закладів – Дніпропетровська, Львівська, Одеська і Полтавська.

Найпопулярнішими серед молоді є центри, палаци, будинки художньо-естетичної творчості – їх відвідують 58% слухачів. Близько 15 % учнів ПНЗ – слухачі центрів військово-патріотичного напрямку, кількість яких останніми роками зросла (для порівняння, у 2002 р. вона складала близько 3%).

Кадрове забезпечення системи позашкільної освіти, як і освіти взагалі, має такий гендерний розподіл: жінки – 76%, чоловіки – 24%. При цьому, 74% працівників мають освітньо-кваліфікаційний рівень магістра або спеціаліста.

Встановлено, що позитивною тенденцією у розподілі за віком. Так, проаналізувавши динаміку мережі з 2011 року, ми бачимо зменшення кількості позашкільних навчальних закладів (ПНЗ). Це може бути пов'язане

зі зміною фінансування позашкільної освіти, якою з 2015 р. опікуються місцеві бюджети.

Можливо, саме тому, капітального ремонту потребують будівлі третини ПНЗ. Кожен четвертий заклад не має власного приміщення. Кожен другий комп'ютер працює більше 5 років і, вочевидь, уже застарів, а кожен третій використовується в управлінсько-господарській діяльності.

Активні форми і методи, методики і засоби організації навчальної діяльності мають бути спрямовані на розвиток мислення, самосвідомості, формування наукового світогляду, набуття соціального досвіду дітьми та молоддю на кожному з етапів навчання і виховання в позашкільному навчальному закладі.

Провідною активною формою формування творчої особистості у його межах є різноманітна навчально-пізнавальна, навчально-дослідницька, пошукова діяльність і конкретна як індивідуально, так і соціальнозначуща суспільнокорисна, масова, практична чи природоохоронна робота дітей та молоді у складі гуртків, клубів, секцій, наукових товариств чи МАН.

Новою тенденцією розвитку освіти є використання в навчально-виховному процесі інформаційно-комунікативних технологій, інтерактивних форм навчання та викладання, залучення інноваційних технологій у позаурочній діяльності учнів. «Не можна зводити духовний світ маленької людини до навчання. Якщо ми прагнутимемо того, щоб дитяча душа була захоплена лише навчанням, її життя стане нестерпним. Дитина повинна бути не тільки школярем, а передусім людиною з багатогранними інтересами, запитами, прагненнями», – писав В. О. Сухомлинський [242]. Проте, як зазначав стародавній філософ Плутарх, багато прекрасних талантів гине з вини наставників, які коней перетворюють на ослів, не вміючи правити величними і вільними істотами.

Освітній процес у позашкільних навчальних закладах будується з урахуванням характеру і змісту інтересів дітей, які досить стабільні у

старшокласників, вибіркові і диференційовані у підлітків, мінливі у молодших школярів.

Для позашкільних закладів характерні дві основні функції педагогічного процесу: початкова, направлена на задоволення інтересів школярів певного виду діяльності, і основна, в результаті якої школяр формується як особистість [244].

Освітній процес являє собою внутрішньо зв'язану сукупність процесів, суть яких полягає в тому, що соціальний досвід у всій його багатоманітності і складності, наданий учням через включення у розмаїту й багатоваріантну систему відносин, перетворюється на риси, ідеали, якості людини, яка формується, на її освіченість та ідейність, культуру і моральне обличчя, здібності, звички, характер.

Встановлено, що у ході його реалізації об'єктивне соціальне переходить у суб'єктивний індивідуальний психічний стан людини. У цьому плані виховання як цілісне явище можна розглядати через систему формування суспільно необхідних особистісних характеристик, якою є ставлення людини до навколишнього світу, до інших людей, до самої себе.

Зовнішніми ознаками педагогічного процесу, як і будь-якого іншого, є динамізм, безперервність, діалектичність, тривалість, циклічність. Внутрішній же бік, а також його логіка простежується в тому, що він підкорюється закономірностям формування і розвитку особистості.

Педагогічна діяльність – це особливий вид соціальної діяльності, що передбачає передавання від старших поколінь до молодших накопичених людством культури і досвіду, створення умов для їх особистісного розвитку і підготовки до виконання певних соціальних ролей у суспільстві. Основними видами педагогічної діяльності є викладання і виховна робота. Виховна робота є педагогічною діяльністю, спрямованою на розв'язання завдань усебічного гармонійного розвитку особистості шляхом організації виховного середовища і управління різноманітними видами діяльності вихованців. А

викладання – це вид виховної діяльності, здебільшого спрямований на управління пізнавальною діяльністю учнів.

Педагогічна діяльність за своїм цільовим призначенням, змістом, засобами, методами та кінцевими результатами характеризується величезною неоднорідністю та багатоплановістю. Тобто, професійна діяльність педагогів підпорядкована закону розподілу праці: одні педагоги навчають і виховують учнів, другі здійснюють управління навчально-виховною діяльністю тих чи інших установ освіти, треті – забезпечують педагогічний процес в науково-методичному плану (готують підручники, навчальні програми, методичні посібники, тощо). Реалізація навчального процесу – це взаємодія учителя та учнів на основі комунікативних взаємозв'язків з ними у різноманітних педагогічних ситуаціях [206].

Результат педагогічної діяльності – людина, що оволоділа певною частиною суспільної культури, здатна до подальшого саморозвитку і виконання певних соціальних ролей у суспільстві.

Рівень здійснення педагогічної діяльності, педагогічного спілкування, досягнення високих результатів у навчанні і вихованні школярів залежать передусім від того, як педагог формує цілі своєї професійної діяльності, що вважає пріоритетним у своїй професії, який він сам як особистість, як суб'єкт педагогічної діяльності.

Структура педагогічної діяльності включає п'ять компонентів: проєктувальний, конструктивний, організаторський, комунікативний, гностичний. Вони можуть розглядатися як результат відображення педагогічної діяльності в самій педагогічній системі [69].

При цьому, психологічна структура діяльності педагога позашкільної освіти містить п'ять функціональних компонентів, реалізація яких можлива при наявності розвинутих вмінь:

1. Проєктувальний компонент передбачає вміння застосовувати різні критерії відбору матеріалу для проведення занять з дітьми, вміння

планувати з розрахунком різновікових груп, вміння прогнозувати труднощі вихованця в оволодінні матеріалом.

2. Конструктивний компонент, його ефективність обумовлена вмінням методично грамотно вибудувати свою роботу. Урахуванням специфічності і новизни багатьох дисциплін, вмінням продумувати види діяльності навчаючих по виконанню цільових установок, вмінням конструювати види особистої діяльності в залежності від обставин.

3. Організаційний компонент потребує вміння вибудовувати інформацію в процесі повідомлення дітям, вміння включати навчаючих в різні види діяльності (фронтальні, групові, індивідуальні), вміння організувати свою діяльність і поведінку навчаючих в залежності від обставин.

4. Комунікативний компонент обумовлений вмінням встановлювати відносини співробітництва з навчаючими, вмінням будувати ділові контакти з колегами, вмінням залучати батьків до розв'язання освітніх завдань.

5. Гностичний компонент є базовим і містить вміння аналізувати досвід колег, вміння аналізувати результати діяльності навчаючих, колег, особистої діяльності.

Сукупність цих показників може використовуватися в якості методики оцінювання результатів професійної діяльності педагога позашкільної освіти [69].

Основу успіху педагогічної діяльності визначає використання педагогом позашкільної освіти методики проектування освітнього процесу.

Проектування – складний і тривалий творчий процес, інтегруючий в єдине ціле прогнозування бажаних результатів на основі проблемного аналізу (створюється ніби подумки або в текстовому варіанті) та втілення на практиці задуманого з подальшим коректуванням цілей і завдань, порівнянням реальних і передбачених результатів.

Підсумком є авторська (на рівні конкретного педагога чи закладу) педагогічна модель чи система, обов'язковою ознакою якої є новизна.

Педагогічне проектування реалізує три основні функції: аналітичну, прогнозуючу, констатуючу.

Особливим видом проекту, що виконує в першу чергу конструюючу функцію є програма. Для педагога позашкільної освіти програма потрібна обов'язково. Вона – перш за все інструмент організації педагогічного процесу, спосіб здійснення задуму. Згідно Закону «Про освіту» освітнім є той заклад, в основі діяльності якого лежать освітні програми [69].

Програма – нормативно-управлінський документ, що відображає план і зміст діяльності педагога, закладу, об'єднання і цілого регіону.

Освітня програма – документ, що містить основні цілі і задачі педагогічної діяльності, засоби, методи, технології їх реалізації.

Важливо розрізняти освітню програму закладу позашкільної освіти і освітню програму педагога позашкільної освіти.

Під освітньою програмою закладу прийнято розуміти «сукупність профільних освітніх програм: навчальних, дозвілєвих, спортивно-оздоровчих, дослідницьких і інших програм, що відповідають освітнім потребам дитини, направлених на його самореалізацію, досягнення ним певного рівня освіченості, розвитку і адаптації». Програма закладу визначає цілі і цінності освіти в даному освітньому закладі, а також сукупність усіх програм, включених в навчальний план закладу, що реалізує поставлені цілі [69].

Водночас встановлено, що освітня програма педагога позашкільної освіти – це нормативний документ, що відображає цільові напрямки учбового профілю (курсу), логіку його побудови, а також порядок вивчення і викладання учбового профілю (курсу).

Функціями освітньої програми є:

1. Нормативна функція означає, що освітня програма є документом, обов'язковим для виконання в повному обсязі.

2. Функція цілепокладання – полягає в тому, що в програмі визначаються ті цілі і цінності, заради досягнення яких вона уведена в навчальний план закладу.

3. Функція фіксації визначає склад елементів змісту, що підлягають засвоєнню дітьми.

4. Процесуальна функція означає, що в програмі визначається логічна послідовність засвоєння матеріалу, основні форми і методи навчання дітей.

5. Функція оцінювання визначає рівні засвоювання елементів змісту, об'єкти контролю і критерії оцінки.

Слід відмітити, що професія педагога завжди була однією із вагомих для розвитку держав. Адже вона наповнена великим ідейним змістом, пов'язана із розв'язанням головних завдань суспільства.

Як вказує Т. С. Грицька, «аналіз світових тенденцій у галузі педагогічної освіти засвідчує зростання вимог до педагогічного професіоналізму і особистих якостей педагога. На думку вчених, основними проблемами, з якими зустрічатимуться учителі у цьому тисячолітті, є:

- постійне ускладнення змісту освіти, гарантування високого рівня освітніх стандартів;
- самостійна постановка і вирішення творчих і дослідницьких завдань;
- ускладнення проблем виховання;
- безперервне оволодіння прогресивними технологіями навчання і виховання, новими досягненнями вітчизняного і зарубіжного досвіду;
- розв'язання складних професійно-педагогічних проблем, які вимагають інтеграції знань, практичних умінь і навичок із таких суміжних з педагогікою наук, як філософія, психологія, медицина, релігієзнавство, економіка, правознавство, кібернетика та ін;
- робота в єдиному інформаційному середовищі, що передбачає раціональне використання інформаційних технологій у навчально-виховному процесі.

Усе це може здійснювати лише учитель з високою професійною компетентністю, розвиненими творчими, дослідницькими здібностями, високим рівнем інтелігентності, духовно-морального потенціалу, конкурентно-здатності, ерудованості, здібностей до безперервної освіти» [81].

Високі кінцеві результати підготовки професіоналів досягаються при умові, якщо вона організовується з найбільш повним врахуванням як вимог професії, так і пізнавальних і потенційних здібностей кожного студента. Технологічну підготовку майбутніх викладачів потрібно розглядати як процес, що функціонує та вдосконалюється з врахуванням особливостей професійної діяльності, затребуваності учителів технологій загальноосвітніми та спеціальними школами, що передбачає високий рівень професійної готовності випускників педагогічного вузу. Сукупним критерієм якості навченості є ступінь відповідності результатів підготовки випускників педагогічного вузу вимогам професійної діяльності [196].

Тому розглянемо функції учителя і ті вимоги до нього, які зумовлені їх змістом. Дослідження багатьох учених (Н.В. Кузьміна, В.О. Сластьоніна, А.І. Щербакова та ін.) переконливо доводять, що в навчально-виховному процесі виявляють себе такі взаємопов'язані функції (види діяльності) учителя:

- а) діагностична;
- б) орієнтаційно-прогностична;
- в) конструктивно-проектувальна;
- г) організаторська;
- д) інформаційно-пояснювальна;
- є) комунікативно-стимуляційна;
- ж) аналітико-оцінна;
- з) дослідницько-творча.

Так, діагностична функція (від гр. *diagnosis* – розпізнавання, вибачення) педагогічної діяльності пов'язана з розпізнаванням і вивченням істотних ознак освіченості, їх комбінування, форм вираження як реалізованих цілей освіти.

Оцінка знань, умінь, навичок, вихованості, розвитку учня дає змогу глибше вивчити протікання навчально-виховного процесу, встановити причини, що перешкоджають досягненню бажаного ступеня розвитку рис і якостей особистості; визначити фактори, які сприяють успішному здійсненню цілей освіти. Діагностика можлива за умови спостережливості педагога, за наявності уміння «вимірювати» знання, уміння, навички, вихованість і розвиток учня, правильно діагностувати педагогічні явища.

Орієнтаційно-прогностична функція. Управління педагогічним процесом передбачає орієнтацію на чітко представлений у свідомості кінцевий результат. Знання суті і логіки педагогічного процесу, закономірностей вікового та індивідуального розвитку учнів дозволяють прогнозувати (гр. *prognosis* – передбачення розвитку чогось, що базується на певних даних), як учні сприйматимуть матеріал, перебуваючи під впливом життєвих уявлень, який учнівський досвід буде сприяти глибшому проникненню в суть виучуваного явища; що саме учні зрозуміють неправильно. Педагогічне прогнозування передбачає також бачення тих якостей учнів, які можуть бути сформовані за певний проміжок часу.

Дана функція педагогічної діяльності вимагає уміння педагога прогнозувати розвиток особистості – розвиток її якостей, почуттів, волі і поведінки, враховувати можливі відхилення у розвиткові; прогнозувати хід педагогічного процесу: наслідки застосування тих чи інших форм, методів, прийомів і засобів навчання та виховання.

Встановлено, що конструктивно-проектувальна функція діяльності учителя органічно пов'язана з орієнтаційно-прогностичною. Її суть у конструюванні та проектуванні змісту навчально-виховної роботи, в доборі способів організації діяльності учнів, які найповніше реалізують зміст і викликають захоплення учнів спільною діяльністю. Вона вимагає від педагога вмінь переорієнтовувати цілі і зміст освіти та виховання на конкретні педагогічні завдання; враховувати потреби й інтереси учнів, можливості матеріальної бази, власний досвід та інше; визначати основні і

другорядні завдання на кожному етапі педагогічного процесу; добирати види діяльності, підпорядковані визначеним завданням; планувати систему діяльності учнів; планувати індивідуальну роботу з учнями з метою розвитку їх здібностей, творчих сил і дарувань; вибирати зміст, обирати форми, методи і засоби педагогічного процесу в їх оптимальному поєднанні; планувати систему прийомів стимулювання активності учнів; планувати способи створення особистісно-розвивального середовища.

Організаторська функція діяльності педагога потребує умінь залучати учнів до різних видів діяльності й організовувати діяльність колективу. Для цього учителю, вихователю необхідно вміти розвивати в учнів, вихованців стійкий інтерес до навчання, праці та інших видів діяльності, формувати потребу в знаннях, озброювати основами наукової організації навчальної праці; організовувати соціально-орієнтовані етичні, трудові, естетичні, екологічні, спортивні та інші виховні справи; розвивати в учнів ініціативу планувати спільну роботу, вміти розподіляти доручення, проводити інструктаж, координування спільної діяльності; створювати спеціальні ситуації для здійснення вихованцями моральних вчинків.

З'ясовано, що інформаційно-пояснювальна функція діяльності учителя спричинена базуванням навчання і виховання на інформаційних процесах. Оволодіння знаннями, світоглядними і морально-етичними ідеями є найважливішою умовою розвитку і формування особистості учня. Учителю у цьому випадку виступає не лише організатором педагогічного процесу, а й джерелом наукової, світоглядної і морально-етичної інформації. Тому велике значення у професійній підготовці учителя має глибоке знання предмета, який він викладає, науково-світоглядне переконання педагога. Від того, як сам учитель володіє навчальним матеріалом, залежить якість його пояснення, глибина змісту, логіка викладу, наповненість яскравими деталями і фактами. Ерудований учитель знає найновіші наукові ідеї і вміє доступно донести їх до учнів.

Водночас, комунікативно-стимуляційна функція педагогічної діяльності пов'язана з великим впливом, що його здійснює на учнів

особистісна чарівність учителя, його моральна культура, вміння встановлювати і підтримувати доброзичливі відносини з учнями, власним прикладом пробуджувати їх до активної навчально-пізнавальної, трудової та інших видів діяльності. Ця функція включає прояв любові до дітей, теплоту і турботу про них, що в поєднанні характеризує стиль гуманних взаємовідносин. Функція досить гостро ставить проблему професійного росту учителя, його сумлінної роботи над підвищенням свого наукового рівня і набуттям рівня моральної досконалості.

Аналітико-оцінна функція діяльності учителя пов'язана з необхідністю аналізувати результат навчально-виховного процесу, виявляти в ньому позитивні сторони і недоліки, порівнювати досягнуті результати з поставленими цілями і завданнями, оцінювати ці результати, вносити необхідні корективи в педагогічний процес, вести пошуки шляхів його вдосконалення, ширше використовувати передовий педагогічний досвід.

При цьому дослідно-творча функція педагогічної діяльності має два рівні. Суть першого полягає в творчому застосуванні відомих педагогічних і методичних ідей у конкретних умовах навчання і виховання. Другий рівень пов'язаний з осмисленням і творчим розвитком того нового, що виходить за межі відомої теорії, певною мірою збагачуючи її.

Подана суть і система функцій педагогічної діяльності та комплекс умінь педагога, зумовлений ними, окреслюють подальшу розробку питань професійної підготовки майбутніх педагогів позашкільної освіти.

Таким чином, протиріччя між зростаючими вимогами до рівня підготовки учителя технологій та існуючим станом його підготовки до здійснення педагогічної роботи вимагає нового підходу до розробки структури і змісту підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах.

Висновки до розділу I

Аналіз стану підготовки майбутніх учителів технологій для системи позашкільної освіти у теорії і педагогічній практиці свідчить про надзвичайну актуальність і вагомість дослідження. Проблема теоретичних засад професійної підготовки, позашкільної освіти, підготовки майбутніх педагогів до педагогічної діяльності, досліджувалися вітчизняними та зарубіжними вченими.

Узагальнення теоретичних підходів і аналіз практики показали, що підготовка майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах – це цілеспрямований процес і результат здобуття кваліфікації за спеціалізацією «позашкільна освіта».

Становлення і розвиток практики підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах має потужну історію. Вона характеризується соціальним замовленням на позашкільну освіту і необхідністю кадрового забезпечення позашкільних навчальних закладів педагогічними працівниками.

Нами проаналізовано і розкрито діяльність вищих навчальних закладів з підготовки педагогів позашкільної освіти на прикладі Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Розглядаючи історико-педагогічний генезис практики підготовки майбутніх учителів технологій до роботи у позашкільних навчальних закладах в НПУ імені М. П. Драгоманова у XX–XXI ст., на основі умовного поділу на періоди було виділено п'ять хронологічних етапів: I етап – 20-30-ті рр. XX ст.–1976 р.; II етап – 1976–1993 рр.; III етап – 1993–2008 рр.; IV етап – 2008–2012 рр.; V етап – 2012 р. – по теперішній час.

Встановлено, що історія підготовки учителів трудового навчання, позашкільної освіти, креслення і технологій у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова (тоді – Інститут народної освіти) розпочалася у 20-х рр. XX ст. з виникнення необхідності підготовки кадрів

для позашкільних навчальних закладів та відкриття факультету позашкільної освіти.

У 1930 р. у НПУ імені М. П. Драгоманова, який на той час мав назву Київський інститут соціального виховання, відкривається позашкільний факультет. У 1933 р. на базі реорганізованого закладу було створено Київський державний педагогічний інститут, де функціонував позашкільний відділ і здійснювалася цілісна підготовка студентів до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах.

Наступний, другий етап було розпочато у 1976 р. з відкриття факультету загальнотехнічних дисциплін. Цей етап тривав до 1993 р. і характеризується становленням і розвитком підготовки учителів загальнотехнічних дисциплін до роботи у позашкільних навчальних закладах.

Третій етап історії НПУ імені М. П. Драгоманова з підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах тривав з 1993 р. по 2008 р. У цей період відбулося перейменування у 1993 р. факультету загальнотехнічних дисциплін у педагогічно-індустріальний факультет, а потім у 2004 р. – в Інститут гуманітарно-технічної освіти.

Слідуючий, четвертий етап підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах тривав з 2008 р. по 2012 р. Він розпочався у 2008 р. із запровадження в Інституті гуманітарно-технічної освіти спеціалізації «позашкільна освіта» та рішення Вченої ради університету від 24.12.2008 р. про створення науково-дослідної лабораторії теорії і методики позашкільної освіти з її відкриттям у 2009 р. відповідно до наказу Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова від 16.02.2009 р. № 87.

П'ятий етап системної підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах розпочався у 2012 р. і триває донині. Він був зумовлений необхідністю посилення

кадрового забезпечення позашкільних навчальних закладів і, як результат, створенням кафедри позашкільної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова, що стала першою заснованою в Україні з підготовки майбутніх педагогів системи позашкільної освіти. Кафедра була створена рішенням Вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова від 25.09.2012 р. та згідно з наказом університету від 01.10.2012 р. № 492 «Про створення кафедри позашкільної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова», а її офіційне відкриття відбулось 24.12.2012 р. Перейменування у 2016 р. Інституту гуманітарно-технічної освіти в інженерно-педагогічний факультет посилює підготовку майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах.

Встановлено, що за час діяльності, НПУ імені М. П. Драгоманова підготував понад 6000 фахівців вищої кваліфікації для навчальних закладів, де вагома увага приділялася підготовці майбутніх педагогів для позашкільної освіти.

Отже, постає питання щодо підвищення ролі системи позашкільної і необхідністю її кадрового забезпечення.

РОЗДІЛ II

УДОСКОНАЛЕННЯ СТРУКТУРИ ТА ЗМІСТУ, ФОРМ І МЕТОДІВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

2.1. Структура та зміст підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах

Дослідження стану сучасної підготовки майбутніх учителів технологій підтверджує, що рівень освітніх послуг у вищих навчальних закладах, його відповідність сучасним вимогам до професійної компетентності учителя технологій та потребам ринку не завжди є задовільним.

Особливе місце в підготовці майбутніх учителів технологій посідає професійна підготовка, яка здійснюється за різними напрямками та спеціальностями.

У процесі дослідження встановлено, що прийняття Закону України «Про вищу освіту» у 2014 р. обумовило нові організаційно-правові засади і вектор розвитку вищої освіти.

Згідно Закону України «Про вищу освіту», частині 1 статті 5. Рівні та ступені вищої освіти, «підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітніми чи науковими програмами на таких рівнях вищої освіти:

- початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти;
- перший (бакалаврський) рівень;
- другий (магістерський) рівень;
- третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень;
- науковий рівень» [125].

ВСТАНОВЛЕНО, ЩО Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти відповідає сьомому рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою теоретичних знань та практичних умінь і навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю.

Другий (магістерський) рівень вищої освіти відповідає восьмому рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності.

При цьому, згідно частини 2 статті 5 Закону України «Про вищу освіту», «здобуття вищої освіти на кожному рівні вищої освіти передбачає успішне виконання особою відповідної освітньої або наукової програми, що є підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти:

- 1) молодший бакалавр;
- 2) бакалавр;
- 3) магістр;
- 4) доктор філософії/доктор мистецтва;
- 5) доктор наук» [125].

При цьому, «бакалавр – це освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180-240 кредитів ЄКТС. Обсяг освітньо-професійної програми для здобуття ступеня бакалавра на основі ступеня молодшого бакалавра або молодшого спеціаліста визначається закладом вищої освіти.

Особа має право здобувати ступінь бакалавра за умови наявності в неї повної загальної середньої освіти.

Магістр – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти (науковою установою) у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою. Обсяг освітньо-професійної програми підготовки магістра становить 90-120 кредитів ЄКТС, обсяг освітньо-наукової програми - 120 кредитів ЄКТС. Освітньо-наукова програма магістра обов’язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 відсотків» [125].

У процесі дослідження встановлено, що ключовою у підготовці майбутніх учителів технологій для позашкільних навчальних закладів є підготовка, яка здійснюється у вищих педагогічних навчальних педагогічних закладах на першому (бакалаврському) і другому (магістерському) рівнях вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014 Середня освіта. Трудове навчання і технології, враховуючи взаємозв’язок. змісту професійної підготовки педагогів із змістом позашкільної освіти.

Підготовку учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах можна представити у такому вигляді (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Підготовка учителів технологій на першому (бакалаврському) і другому (магістерському) рівнях вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014 Середня освіта. Трудове навчання і технології

Освітній ступінь	Спеціалізація	Кваліфікація
Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014 Середня освіта. Трудове навчання і технології.		

Термін навчання: 3 роки 10 місяців		
Бакалавр	Позашкільна освіта	Бакалавр технологічної освіти. Учитель трудового навчання, креслення та інформатики. Керівник гуртка позашкільного навчального закладу
Другий (магістерський) рівень вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014 Середня освіта. Трудове навчання і технології. Термін навчання: 1 рік 10 місяців		
Магістр	Позашкільна освіта	Магістр технологічної освіти. Учитель технологій, креслення та інформатики. Методист позашкільного навчального закладу

При цьому, у процесі дослідження встановлено, що найбільш ефективною є структура підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах підготовка викладачів технічних, що складається з трьох етапів.

Перший етап – інформаційний (1-4 семестри), теоретичне оволодіння навчально-виховним процесом у загальному вигляді, формування умінь і прагнення організовувати окремі частини цього процесу.

Другий етап – операційний (5-8 семестри), поглиблення й конкретизація навчально-виховного процесу, подальший розвиток прагнень і умінь до його організації в навчанні і позанавчальній виховній роботі (у їх єдності).

Третій етап – практичний (9-10 семестри), подальше поглиблення навчально-виховного процесу, оволодіння уміннями з організації системи роботи в цілому щодо формування особистості майбутнього учителя технологій, формування індивідуальності майбутнього учителя технологій на основі зростання його самостійності та творчості.

Структура підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах представлена на рис. 2.1.

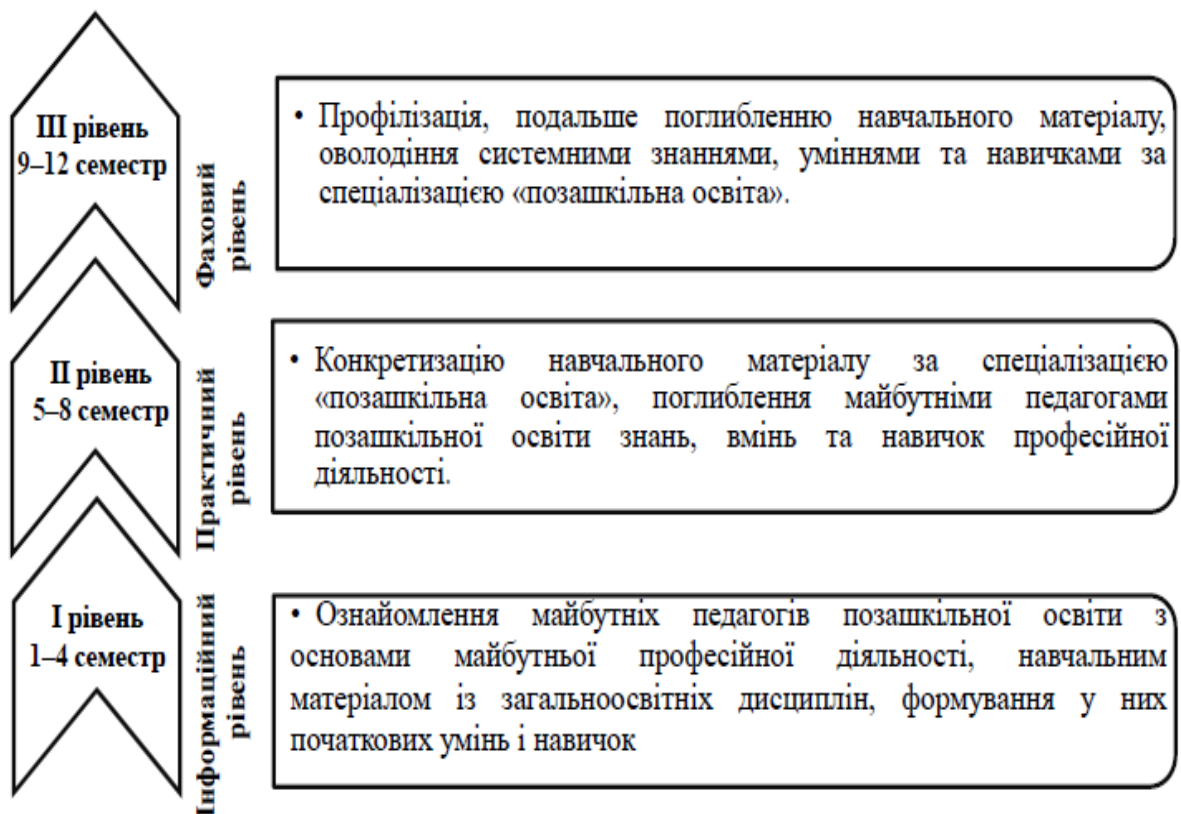

Рис. 2.1. Структура підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах

Розглядаючи детально підготовку майбутніх учителів технологій можна представити структурно-логічну схему підготовки бакалаврів в наступному вигляді (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти за галуззю знань

01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014 Середня освіта.

Трудове навчання і технології, спеціалізацією «позашкільна освіта»

Курс	Семестр	Зміст підготовки
V	8	Психологія творчої діяльності (Представлено основи психології творчої діяльності. Подаються психолого-педагогічні основи формування творчої особистості. Розкриваються методи і технології творчої діяльності). Спецкурс з позашкільної освіти (Поглиблене вивчення окремих питань позашкільної освіти, які є актуальними і необхідними згідно державного освітнього замовлення, освітніх потреб студентів, кадрового забезпечення кафедри).
	7	Організація позашкільної освіти. Практикум з позашкільної освіти
II	6	Практикум з гурткової роботи Методика гурткової роботи (Представлено питання методики гурткової роботи. Розкривається основні засади управління у гуртковій роботі (планування гурткової роботи, організація гурткової роботи, керівництво гуртковою роботою). Подається методика гурткової роботи за напрямками позашкільної освіти).
	5	Теорія та методика гурткової роботи
I	4	Технологічний практикум Педагогіка позашкільної освіти (Вивчаються загальні питання педагогіки позашкільної освіти (предмет, завдання, основні категорії). Розкривається

		методологія і методика педагогічних досліджень у галузі позашкільної освіти. Представлено основні положення педагогічного процесу у позашкільних навчальних закладах. Розкриваються теоретичні основи позашкільної освіти. Представлено управлінські основи позашкільної освіти. Вивчається методика позашкільної освіти в позашкільних навчальних закладах (навчально-виховна робота в позашкільних навчальних закладах, інформаційно-методична робота в позашкільних навчальних закладах, організаційно-масова робота в позашкільних навчальних закладах).
	3	Технологічний практикум
	1, 2	Технологічний практикум

Зазначимо, що у зв'язку з тим, що професійна підготовка є наскрізна, ступенева, студенти після отримання диплому бакалавра вступають на навчання в магістратуру. Тому представимо структурно-логічну схему підготовки магістрів у таб. 2.3.

Таблиця 2.3

Другий (магістерський) рівень вищої освіти за галуззю знань

01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014 Середня освіта.

Трудове навчання і технології, спеціалізацією «позашкільна освіта»

Курс	Семестр	Зміст дисципліни
	1	Організація позашкільної освіти (Розкриваються основні поняття організації позашкільної освіти (творчість, дозволя, пізнання тощо) науково-методичного забезпечення позашкільної освіти..

		Представлено основні положення управління позашкільною освітою. Подається структура позашкільної освіти).
	2	Управління позашкільним навчальним закладом (Вивчаються загальні питання управління позашкільним навчальним закладом). Методика позашкільної освіти (Представлено питання методики позашкільної освіти. Розкриваються основні поняття методики позашкільної освіти (предмет, завдання, основні категорії, зміст позашкільної освіти, керівництво позашкільною освітою). Подається методика позашкільної освіти за напрямками діяльності позашкільних навчальних закладів). Теорія і методика декоративно-прикладної творчості (Розкриваються основні поняття декоративно-прикладної творчості. Представлено зміст та структуру декоративно-прикладної творчості).
I	3	Практикум з декоративно-прикладної творчості (Поглиблене вивчення окремих питань декоративно-прикладної творчості, які є необхідними згідно вимог професійно-кваліфікаційної характеристики учителя технологій, методиста позашкільного навчального закладу). Композиція в декоративно-прикладній творчості (Розкривається цілісне уявлення про композицію в декоративно-прикладній творчості як невід'ємної складової педагогічної позашкільної освіти. Вивчаються основні напрямки декоративно-прикладної творчості. Формуються уміння і навички створення композиції).

Наступного вагомого значення у підготовці майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах набуває питання змісту, форм і методів.

Слід відмітити, що зміст підготовки впливає із загального змісту освіти, її основних функцій є система наукових знань, практичних вмінь і навичок та способів діяльності, досвіду творчої діяльності та відповідної поведінки, якими повинен оволодіти студент у процесі навчання.

Зміст підготовки учителів повинен бути спрямований на досягнення основної мети навчання і виховання – формування гармонійно-розвиненої, суспільно-активної особистості, та повинен будуватися на науковій основі.

Як відомо, поняття «структура» визначається як сукупність стійких зв'язків між множиною компонентів певного об'єкта. Отже, структура підготовки майбутніх учителів технологій включає наступні елементи:

- 1) змістовий (змістово-інформаційний компонент),
- 2) цільовий (цільовий компонент),
- 3) стимулюючо-мотиваційний (мотиваційний компонент),
- 4) діяльнісно-операційний (операційний компонент),
- 5) емоційно-вольовий (комунікативний компонент),
- 6) оцінково-результативний (результативний компонент),
- 7) контрольно-регулюючий (контрольний компонент).

Ці компоненти мають бути як в результативній підготовці учителя, так і студента (майбутнього учителя).

Також, зазначимо тут основні компоненти навчального процесу, без яких неможлива підготовка учителів технологій:

1. мета навчання (визначається умовами розвитку країни та набутим досвідом підростаючої особистості);
2. завдання навчання (впливають із мети навчання і дають змогу оволодівати знаннями, вміннями та навичками згідно навчальних планів та програм);

3. зміст навчання/освіти (чітко окреслена система знань, умінь та навичок, якою повинен оволодіти студент на протязі всіх років навчання);

4. методи навчання (основні шляхи, способи навчальної роботи учителя та студентів, за яких одержуються певні знання, уміння та навички);

5. засоби навчання (підручники, посібники, сучасні гаджети, при допомозі яких студенти одержують знання та удосконалюють навички);

6. форми організації навчання (забезпечують свідоме оволодіння навчальним матеріалом, відповідними уміннями та навичками).

Важливим нормативним документом, що регламентує загальний зміст підготовки майбутніх учителів технологій, послідовність і терміни вивчення навчальних дисциплін, основні форми організації навчання, форми і терміни контролю знань, умінь є навчальний план, який розробляється з урахуванням форм навчання у вищому навчальному закладі та рівня базової підготовки абітурієнтів. Наприклад, навчальний план підготовки на другому (магістерському) рівень вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014 Середня освіта. Трудове навчання і технології складається з п'яти частин:

I – Графік навчального процесу (визначає порядок проведення теоретичних занять, навчальної та виробничої практики, екзаменаційних сесій, підготовки магістерської роботи, державної атестації, канікул).

II – Бюджет часу (в тижнях), відведеного на різні види навчання, представлені в графіку навчального процесу.

III – Практика.

IV – Атестація.

V – План теоретичних занять (визначає назви дисциплін за циклами: нормативна частина (цикл професійно-орієнтованої гуманітарної та соціально-економічної підготовки, цикл професійної та практичної підготовки), варіативна частина (цикл дисциплін самостійного вибору ВНЗ та студента)).

Водночас у плані навчального процесу розподіляються години за курсами та семестрами на проведення лекційних, практичних, семінарських, лабораторних занять, самостійну роботу студентів, на екзамени, заліки, курсові роботи відповідно до вимог навчальної дисципліни, а також на практичну підготовку, магістерську роботу.

Робочий навчальний план складається на поточний навчальний рік. У робочому навчальному плані конкретизуються форми проведення навчальних занять, їх обсяг, форми і засоби здійснення поточного та підсумкового контролю за семестрами.

Навчальна програма визначає вимоги до знань і вмінь з конкретної навчальної дисципліни, зміст і послідовність вивчення навчального матеріалу, форми організації навчання.

Розробка навчальних програм дисциплін ґрунтується на врахуванні ряду конкретних вимог, пов'язаних з необхідністю відображення в них сучасних досягнень науки, техніки; забезпечення наступності загальноосвітньої і професійної підготовки; встановлення раціональних міжпредметних і внутрішньопредметних зв'язків; виховання професійного інтересу до майбутньої позашкільної діяльності та почуття відповідальності, колективізму, підприємництва, ініціативності тощо [193].

У навчальній програмі відображається конкретний зміст дисципліни, послідовність та організаційно-методичні форми її вивчення, обсяг часу на різні види навчальної роботи, засоби, форми поточного та підсумкового контролю.

Для подальшої роботи в позашкільних навчальних закладах для студентів ОКР Магістр на Інженерно-педагогічному факультеті НПУ імені М.П. Драгоманова, з варіативної частини навчального плану (дисципліни самостійного вибору ВНЗ) в 2016-2017 н.р. читається дисципліна «Організація позашкільної освіти» загальним обсягом 90 год. (3 кредити). А серед дисциплін за вибором студента, для спеціалізації позашкільна освіта, пропонуються такі: «Управління позашкільним навчальним закладом»,

«Методика позашкільної освіти», «Теорія і методика декоративно-прикладної творчості». Кожна дисципліна загальним обсягом 180 год. (6 кредитів).

А якщо порівняти навчальний план підготовки магістра за 2015-2016 н.р, то побачимо, що на предмет «Організація позашкільної освіти» відводилось менше годин ніж у 2016-2017 н.р., а саме 2 кредити, 72 год.

Як бачимо, з кожним наступним роком, іде тенденція до збільшення кількості годин, відведених на дисципліни з позашкільної освіти, що позитивно впливає на якість підготовки майбутніх педагогів позашкільної освіти.

Головною метою навчальної дисципліни «Організація позашкільної освіти» є підготовка майбутніх учителів технологій до здійснення педагогічної діяльності у сфері позашкільної освіти.

Тематичний план навчальної програми має загальний обсяг 90 годин, що складає три кредити і поділений на три модуля. В дисципліні «Організація позашкільної освіти» передбачені аудиторні години (лекційні та семінарські години) і години на самостійну роботу. Аудиторна робота становить 34 акад. год., самостійна робота студентів – 56 акад. год. До форм контролю належить залік.

Програма включає три розділи (модулі): «Історико-теоретичні основи позашкільної освіти», «Організаційно-управлінські основи позашкільної освіти», «Зміст і методика позашкільної освіти в позашкільних навчальних закладах».

Обсяг і види навчальної роботи з дисципліни «Організація позашкільної освіти» передбачає:

- Загальне навантаження – 90 год.
- Лекції – 14 год.
- Семінари – 20 год.
- Самостійна робота – 56 год.

- Вид поточного контролю – модуль 1, 2
- Вид підсумкового контролю – залік.

У процесі вивчення навчальної дисципліни студенти повинні знати:

- теоретико-методологічні основи розвитку системи позашкільних навчальних закладів;
- зміст діяльності позашкільних навчальних закладів;
- структуру, властивості, взаємозв'язки елементів психолого-педагогічної компетентності фахівців позашкільних навчальних закладів;
- етапи, форми та методи, прийоми діяльності позашкільних навчальних закладів.
- Також студенти повинні вміти:
- відбирати фундаментальні ідеї, поняття з психології та педагогіки для впровадження в систему позашкільної освіти;
- формувати інтегративне уявлення про позашкільну освіту;
- застосовувати ефективні форми, методи, прийоми формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності педагогічних кадрів системи позашкільної освіти;
- застосовувати індивідуально-особистісний підхід в навчально-виховному процесі позашкільного навчального закладу.

Розглянемо дисципліни, які вивчають студенти спеціалізації позашкільна освіта.

Основною метою дисципліни «Управління позашкільним навчальним закладом» є розкриття теоретико-методичних аспектів управлінської діяльності в позашкільних навчальних закладах, формування у студентів умінь і навичок ефективного поєднання на практиці теоретичних знань з сучасними технологіями управління закладом освіти та педагогічним персоналом.

Відповідно до мети визначені такі завдання:

- розкрити специфіку управління позашкільним навчальним закладом;
- ознайомити майбутніх учителів технологій з сучасними проблемами в галузі позашкільної освіти;
- проаналізувати систему мотивації педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів;
- сформувати навички створення перспективного плану роботи ПНЗ;
- розвивати особистісні якості майбутнього керівника ПНЗ.

Зміст програми навчальної дисципліни «Управління позашкільним навчальним закладом» спрямований на послідовне опанування студентами основних засад питань управління ПНЗ.

За обсягом навчальна дисципліна має 180 акад. год., або ж 6 кредитів. В дисципліні «Управління позашкільним навчальним закладом» передбачені аудиторні години (лекційні та семінарські години) і години на самостійну роботу. Аудиторна робота становить 30 акад. год., самостійна робота студентів – 150 акад. год. До форм контролю належить екзамен.

Обсяг і види навчальної роботи з дисципліни «Управління позашкільним навчальним закладом» передбачає:

- Загальне навантаження – 180 год.
- Лекції – 10 год.
- Семінари – 20 год.
- Самостійна робота – 150 год.
- Вид поточного контролю – модуль 1, 2
- Вид підсумкового контролю – екзамен

У процесі вивчення навчальної дисципліни студенти повинні знати:

- теоретичні основи управління ПНЗ;
- підходи до управління ПНЗ;
- елементи навчально-методичного, інформаційного забезпечення;

- зміст функцій управління та їх реалізацію на практиці;
- шляхи досягнення перспективного плану ПНЗ;
- шляхи реалізації особистісних якостей в процесі управління ПНЗ.
- Також, повинні вміти:
- визначати конкретні завдання ПНЗ;
- вибирати ефективну модель управління;
- володіти різними формами, методами реалізації управлінських функцій у ПНЗ;
- налагоджувати міжособистісні відносини в колективі;
- сприяти саморозвитку, самоосвіті колективу;
- систематизувати вітчизняний та зарубіжний досвід управління, постійно підвищувати свою кваліфікацію.

Основною метою дисципліни «Методика позашкільної освіти» є оволодіння майбутніми учителями основами методики позашкільної освіти, її змісту і структури.

Відповідно до мети визначені такі завдання: поглиблення знань студентів з методики позашкільної освіти, педагогічної роботи з дітьми у сфері позашкільної освіти, в тимчасових об'єднаннях у вільний час і канікулярний період; практична підготовка студентів до організації та здійснення педагогічної діяльності у сфері позашкільної освіти, роботи у позашкільних навчальних закладах, формування у них професійних умінь і навичок, отримання студентами досвіду організації навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах, зокрема гурткової роботи, розробка та виконання індивідуальних творчих завдань; розвиток професійної творчості студентів, виховання у них потреби удосконалення культури праці та особистісних якостей.

Зміст програми навчальної дисципліни «Методика позашкільної освіти» спрямований на послідовне опанування студентами питань методики

позашкільної освіти, основних засад її управління, організації за напрямками позашкільної освіти.

За обсягом навчальна дисципліна має 180 акад. год, або ж 6 кредитів. В дисципліні «Методика позашкільної освіти» передбачені аудиторні години (лекційні години та практична робота) і години на самостійну роботу. Аудиторна робота становить 30 акад. год., самостійна робота студентів – 150 акад. год. до форм контролю належить екзамен.

Програма включає 2 модулі: «Загальні питання методики позашкільної освіти», «Організаційно-технічні засади навчання методики позашкільної освіти».

Обсяг і види навчальної роботи з дисципліни «Методика позашкільної освіти» передбачає:

- Загальне навантаження – 180 год.
- Лекції – 10 год.
- Практичні заняття – 20 год.
- Самостійна робота – 150 год.
- Вид поточного контролю – модуль 1, 2
- Вид підсумкового контролю – екзамен.

У процесі вивчення навчальної дисципліни студенти повинні знати:

- зміст та основні завдання методики позашкільної освіти у позашкільному навчальному закладі (ПНЗ),
- напрями діяльності методичної служби ПНЗ,
- володіти знаннями стосовно організації та планування науково-методичної роботи, її структури та особливості діяльності кожного учасника;
- положення щодо організації за напрямками позашкільної освіти.

Також, майбутні учителі технологій повинні вміти:

- аналізувати навчально-методичну літератури з питань позашкільної освіти;

- складати план організації роботи над науково-методичною проблемою;
- використовувати особистісно-орієнтовані технології у науково-методичній роботі;
- застосовувати теоретичні знання на практиці.

Розвиток педагогічних технологій в сучасній освіті сприяє збагаченню професійно-педагогічної, зокрема професійно-методичної підготовки, наповнюючи їх новим змістом, формами, методами і прийомами навчання, створюючи нові засоби навчання та удосконалюючи ті, що діють. Технологічна підготовка і культура майбутнього учителя дозволяє усвідомлювати своє дійсне покликання, реальніше оцінити потенційні можливості, подивитися на педагогічний процес з позицій кінцевого результату [54].

Здатність студентів до педагогічної діяльності, результатом яких виступає готовність до даного виду професійної діяльності, здійснюється в процесі загальної професійної підготовки і має спільні з нею компоненти. В той же час вона має свої специфічні особливості, обумовлені характером педагогічної діяльності і вимогами до особи, що її здійснює. Отже, згідно з провідними ідеями особисто-діяльнісної теорії (А. Н. Леонтьєв, Л. С. Виготський, С. Л. Рубінштейн та ін.), розглядатимемо структуру готовності майбутнього учителя технологій до педагогічної діяльності, як сукупність чотирьох взаємозв'язаних структурних компонентів, наповнених якісними характеристиками і показниками:

1. Мотиваційного компоненту, що виражає усвідомлене відношення педагога до педагогічної діяльності і його ролі в вирішенні актуальних проблем сучасного навчання;
2. Змістовного компоненту, що об'єднує сукупність знань педагога про суть і специфіку технологій, їх види і ознаки;

3. Операційного компоненту, що заснований на комплексі умінь і навичок із застосування педагогічних технологій в структурі професійної діяльності;

4. Компоненту рефлексії, що характеризує пізнання і аналіз учителем явищ свідомості і діяльності [207].

Виходячи з цього можна підтвердити, що системоутворюючим стрижнем професійної підготовки учителя технологій до педагогічної діяльності виступає психолого-педагогічний і методичний блок дисциплін у підготовці майбутнього учителя з цього напрямку. Отже, майбутнього педагога слід навчати: постановці педагогічних цілей, як проектів формування компетентностей, а не тільки орієнтувань в деякій наочній сфері (у вигляді знань, умінь, навичок); володінню ефективною діагностикою процесу розвитку особистості студентів; здійснюванню оцінки і проектуванню механізмів, ресурсів для його розвитку; користуватися необхідним рівнем володіння педагогічними технологіями; співпраці педагога і студентів в здійсненні соціальних і етично-гуманітарних проектів; пред'явленню нового культурного досвіду, що перетворює освітній процес на природний саморозвиток; створенню своєї, авторської педагогічної системи. Проте, зміст педагогічної освіти не в повному обсязі ідентичний тій професійній реальності, з якою на практиці зіткнеться майбутній педагог.

При цьому слід застосовувати такі інноваційні педагогічні технології:

- знайомство з моделями особистісно-орієнтованого навчання студентів;
- використання проектно-дослідного методу навчання;
- навчання студентів у співпраці (учитель – студент, студент – студент, студент – учитель);
- оцінювання всіх видів діяльності студентів з використанням розроблених критеріїв і форм;

- відповідність навчального проекту до освітнього державного стандарту та навчальних програм;
- інтерактивні методи навчання;
- навчання рефлексії;
- формування критичного мислення і навичок мислення високого рівня [68].

Результатом професійної підготовки є готовність.

Психологи і педагоги стверджують, що в основі будь-якої діяльності лежить готовність людини до її здійснення.

Професійно обумовлені вимоги до учителя в педагогіці виражаються термінами «професійна придатність» і «професійна готовність». Під професійною придатністю розуміють сукупність психічних і психофізіологічних особливостей людини, які необхідні для досягнення успіху в обраній професії. Під професійною готовністю розуміють психологічну, психофізіологічну, фізичну готовність (тобто професійну придатність) та науково-теоретичну і практичну підготовку педагога.

Визначено, що чинниками придатності до педагогічної діяльності є: інтерес до професії учителя, його глибина і сила; бажання працювати в цій сфері; наявність елементарних знань, умінь, навичок, необхідних для оволодіння спеціальністю; певні фізіологічні дані, насамперед властивості нервової системи. Тому, за наявності належного інтересу, потреби, великої тренувальної роботи, самовиховання майбутній учитель практично може оволодіти необхідними якостями й удосконалювати наявні [206, с. 106].

О.Ф. Жуков визначає поняття «професійна готовність» як якісний, системний, динамічний стан особистості, який є взаємодією мотиваційного, когнітивного, операційного, рефлексивного компонентів, наповнених якісними характеристиками і показниками [112].

Проведене дослідження дозволяє зазначити, що підходи до поняття «готовність» різноманітні і кожна наука надає цьому поняттю деякі

індивідуальні характеристики, хоча з упевненістю можна сказати, що і педагоги, і психологи, і соціологи дають споріднені дефініції. Ядро цього поняття включає в себе як психологічну готовність, яка являє собою базу та стійку платформу діяльності, так і практичну (професійну) готовність для застосування усіх знань і умінь [61].

У теперішній час існують різні підходи до визначення поняття «готовність». Зокрема О. Отич зазначає, що готовність є результатом і показником якості підготовки і реалізується та перевіряється у діяльності [200]. Найчастіше термін «готовність» тлумачать як певну здатність до здійснення діяльності. Зокрема, у словнику із психології готовність визначається як «стан підготовленості, у якому організм налаштований на дію чи реакцію» [231].

У контексті підготовки майбутніх учителів С.У. Гончаренко дає таке формулювання поняття професійна готовність студента: «інтегративна особистісна якість і істотна передумова ефективності діяльності після закінчення ВНЗ» [76]. Учений зазначає, що як професійно важлива якість особистості професійна готовність є складним психологічним утворенням і включає в себе мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий, оцінковий компоненти.

Отже, під професійною готовністю розуміють процес цілеспрямованого розвитку в умовах сучасного утворення всіх сторін і якостей особи, які складають готовність до даної діяльності.

Сьогодні навчально-виховний процес у позашкільних навчальних закладах передбачає охоплення таких галузей знань і практичної діяльності, які виходять за межі уроку, підручника, навчального плану школи. А це, в свою чергу, підвищує вимоги до педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів. У статті 21 Закону України «Про позашкільну освіту» визначено, що педагогічним працівником цих закладів повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має належний рівень професійної

підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи.

Педагогічним працівником позашкільного навчального закладу повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має вищу педагогічну або іншу фахову освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в позашкільних навчальних закладах.

Професія педагога позашкільної освіти відноситься до професії типу «людина – людина».

Цей тип професій за Е.А. Клімовим визначається наступними якостями людини:

- стійке гарне самопочуття під час роботи з дітьми; потреба у спілкуванні;
- здатність подумки ставити себе на місце іншої людини;
- здатність швидко розуміти наміри, думки, настрої інших людей, розбиратися у їх взаємовідносинах;
- здатність добре пам'ятати, тримати в умі знання про особисті якості багатьох і різних людей та ін.

За Є.А Клімовим, людині цієї професії властиво:

- вміння керувати, навчати, виховувати, здійснювати корисні дії по обслуговуванню різних потреб людей;
- вміння слухати і вислуховувати;
- широкий кругозір;
- мовленнєва (комунікаційна) культура;
- «душевна» направленість розуму, спостережливість до виявлення почуттів, характеру людини, її поведінки;
- «проектований» підхід до людини, заснований на впевненості, що дана людина завжди може стати краще;

- здатність співпереживати;
- спостережливість;
- «глибока впевненість в правильності ідеї служіння народу в цілому»;
- розв’язання нестандартних ситуацій;
- висока ступінь саморегуляції.

Професія педагога позашкільної освіти, що входить в цей тип має ще цілий ряд специфічних вимог, головними з яких є професійна компетентність і дидактична культура [69].

Підготовка майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності, на наш погляд, повинна бути тісно пов’язана з навчально-виховним процесом вищого навчального закладу, в ході якого студенти мають можливість закріплювати на практиці отримані теоретичні знання і практичні уміння.

Першорядну роль і значення в навчанні майбутніх учителів технологій знань, умінь і навичок до педагогічної діяльності, ми відводимо організації педагогічних умов, що сприяють всебічному розвитку майбутнього учителя технологій, вдосконаленню його педагогічної майстерності. Педагогічні умови припускають включення студентів в творчу діяльність і науково-педагогічні дослідження, в основі яких лежить використання комп’ютерних навчальних програм [25].

Сукупність педагогічних умов, що підвищують ефективність підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності слід розділити на три групи:

1) Дидактичні – умови оволодіння студентами теоретичних, практичних і методологічних знань, умінь і навичок до педагогічної діяльності в навчальному процесі;

2) Психолого-педагогічні – умови розвитку позитивної мотивації до застосування інформаційно-комунікаційних технологій і ціннісного відношення до інформаційної культури, особисте ухвалення технологій

комп'ютерного навчання в цілому, розвиток творчих здібностей до педагогічної діяльності при створенні навчальних програм і використання їх в процесі навчання;

3) Організаційно-методичні умови – створення середовища, що забезпечує формування досліджуваної готовності, організація занять з регулярним і цілеспрямованим використанням засобів ІКТ для навчання студентів, співпраця кафедр психології, педагогіки і технологічних дисциплін. Охарактеризуємо детальніше ці умови.

Під дидактичними умовами ми вважаємо орієнтованість змісту підготовки майбутніх учителів технологій до застосування навчальних програм в професійній діяльності, шляхом додаткового включення в зміст технологічних дисциплін і дисциплін психолого-педагогічного напрямку та навчальних програм, що стосуються застосування їх у навчальному процесі, до педагогічної діяльності. Регулярне і цілеспрямоване використання в навчальному процесі активних методів навчання: метод проектів, ролевих ігор, елементів програмованого, комп'ютерного, проблемного і розвиваючого навчання. Спрямованість процесу навчання на формування професійно-орієнтованих знань умінь і навичок та використання комп'ютерних технологій навчання. Починаючи з перших курсів, навчання майбутніх учителів технологій з застосуванням в навчальному процесі засобів ІКТ при поясненні, закріпленні, перевірці, оцінці знань умінь і навичок, а також при організації самостійної роботи студентів. Дидактичні умови, направлені на регулярне і послідовне застосування комп'ютерних технологій в навчанні самих майбутніх учителів технологій, сприяють досягненню єдиної мети – формуванню комп'ютеризованого інформаційно-освітнього середовища ВНЗ. Майбутні учителі технологій навчаючись в середовищі з широким використанням комп'ютерних технологій навчання, можуть побачити всі позитивні сторони такого навчання, а також особливості його використання і форми застосування на різних етапах навчання.

Психолого-педагогічні умови обумовлюють здійснення психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів технологій, що направлені на підвищення професійної готовності до педагогічної діяльності у педагогічних навчальних закладах. Формування у студентів активного відношення до застосування сучасних технологій в навчанні; формування інтересу і професійно-творчої активності в створенні навчальних програм; забезпечення особистісно-орієнтованого підходу до кожного студента; включення студентів в систематичну творчу діяльність з конструювання, створення, розробки сценаріїв уроку, тестування; заохочення самостійного отримання знань умінь і навичок, а також використання придбаних знань, умінь і навичок в практичній педагогічній діяльності.

Необхідними організаційно-методичними умовами підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності стали :

- сучасне інформаційно-освітнє середовище у ВНЗ, як необхідна умова інформатизації вищої освіти;
- модернізація системи методичної роботи у ВНЗ, як основа організації процесу навчання майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності;
- організація виховної освітньої роботи з розвитку умінь і навичок створення і застосування навчальних програм;
- створення творчого розвиваючого середовища, направлено на створення авторських програм навчального характеру [100].

Організаційно-методичні умови направлені на формування і розвиток у майбутніх учителів технологій потреби в застосуванні і створенні навчальних програм у навчальному процесі педагогічних навчальних закладів. До організаційно-методичних умов слід віднести створення навчально-методичного забезпечення процесу підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у педагогічних навчальних закладах освіти.

Готовність майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності включає компоненти, критерії і рівні. Ці основні характеристики готовності майбутнього учителя визначають подальшу якість і професійну спрямованість майбутнього фахівця.

Виділяють наступні компоненти готовності майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності:

1. Мотиваційний – сукупність мотивів, що відповідають цілям і завданням педагогічної діяльності.
2. Когнітивний – пов’язаний з пізнавальною сферою людини. Він є сукупністю знань, необхідних для продуктивної педагогічної діяльності.
3. Операційний – сукупність умінь і навичок практичного вирішення завдань в процесі педагогічної діяльності.
4. Особистісний – сукупність особистих якостей, важливих для виконання професійної діяльності [54].

На нашу думку, головним компонентом в структурі готовності майбутнього учителя технологій до педагогічної діяльності є мотиваційний компонент. Тому розглянемо мотивацію як запоруку якісної підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності.

Сучасний ВНЗ розглядає кожного студента як особистість, що інтенсивно розвивається в процесі навчальної діяльності. І щоб студент займав активну позицію в процесі цієї навчальної діяльності та досяг високих результатів у навчанні він повинен мати потужні джерела мотивації навчання. Основним у педагогічному мистецтві викладача є уміння спонукати, а не примушувати.

Стимул – це засіб, що спонукає студента до посиленої діяльності, своєрідний зовнішній поштовх, сила якого зростає залежно від його суспільної вагомості (вдале працевлаштування).

Мотив – це усвідомлене студентом внутрішнє спонукання до дії. Він більш індивідуалізований у своїх проявах, ніж стимул.

Мотиви навчання не повинні бути пасивними і споглядальними, вони, передусім, повинні базуватися на активному інтересі до того, що вивчається. Тільки від майстерності викладача, його педагогічного досвіду і психологічного настрою залежить використання ним таких форм і методів роботи зі студентами, які сформують у них сталі позитивні мотиви у здобутті знань, умінь, навичок, викличуть інтелектуальні інтереси.

Справжнє оволодіння будь-яким предметом на 10% залежить від «як» і на 90% – від «навіщо». Якщо студент буде розуміти «навіщо» йому потрібно здобувати знання, то Як здобувати прийде само собою.

З метою формування позитивних мотивів навчальної діяльності використовують такі методи: словесні, наочні і практичні, репродуктивні і пошукові, індуктивні і дедуктивні, а також методи самостійної навчальної роботи. Також використовують наочність, яка підвищує інтерес студентів до питань, що вивчаються, допомагає перебороти втому чи негативні відчуття. Важливу роль у мотивації навчання відіграють методи емоційного стимулювання студентів, які у процесі навчання створюють ситуацію емоційно-моральних переживань (емоційні уривки з текстів, ілюстрації, емоційна розповідь викладача). Одним із прийомів емоційного мотивування навчання є створення ситуації захопленості, тобто введення до навчального процесу захоплюючих прикладів, дослідів, парадоксальних фактів. Та тема від якої в захваті буде викладач, від тієї теми в захваті будуть і студенти, відповідно покращиться результативність навчання. При цьому велике значення має художність та емоційність мови викладача.

Для формування навчальних мотивів велике значення має використання ситуацій пізнавальної новизни, пізнавальних ігор, навчальних дискусій, пізнавальних суперечностей, використання різноманітних аналогій, створення ситуацій успіху тощо. Залучення студентів до ситуацій навчальних дискусій поглиблює їхні знання з окремих питань і на цьому ґрунті викликає нову хвилю інтересу до навчання. Найкраще проводити дискусії під час

активного повторення матеріалу, коли учні вже володіють достатнім запасом інформації.

Одним із найдієвіших методів мотивації навчання для студентів з низьким рівнем навчальних досягнень має бути створення на занятті ситуації успіху. Тому викладачам потрібно добирати для студентів посильні завдання, оцінювати їхнє виконання, під час цього слід забезпечувати належний мікроклімат, у якому студент позбувся би почуття невпевненості та страху. Схвальні оцінювальні судження викладача викликають в студентів позитивні емоції. Часто оцінка відіграє роль вольового клімату, проте говорити про її стимулююче значення можна тільки тоді, коли вона викликає в студента бажання поглибити знання, формує у нього вольові риси характеру.

Також важливо розвивати в студентів мотиви обов'язку і відповідальності в навчанні на основі методів пояснення суспільного й індивідуального значення навчання, методів вправ, методів похвали за успішне й добросовісне виконання обов'язків, методів оперативного контролю за виконанням вимог та ін.

Якщо не вдається мотивувати студента, потрібно визначити – яку ціль викладач ставить, яким чином відбувається процес мотивації? Хтось шукає причини, а хтось шукає способи...

Тому для того, щоб досягнути позитивних результатів у навчанні, вихованні і розвитку перш за все потрібно поставити ціль.

Ціль – із строком.

Мета – без строків.

Якщо поставити ціль – можна досягнути 75% наміченого, якщо не буде цілі – досягнення буде 10% від свого потенціалу.

Потрібно пам'ятайте, що якщо викладач зможе змінити життя однієї людини, він зможе змінити світ.

Також мотивувати можна визнанням, підтримкою, допомогою, гордістю, підвищенням самооцінки, подарунками. А не мотивувати можна відмовою, поганими думками, тиском, відсутністю визнання, відсутністю

цілей. Професійні викладачі – це звичайні люди з незвичайними здібностями та великим бажанням.

Важлива роль у питанні мотивації належить самостійній роботі. Роль самостійної роботи у навчальному процесі усвідомлювалась давно. Питання в тому, як розвивати у студентів потребу в самостійній праці, як стимулювати індивідуальний творчий процес пізнання.

Ефективне розгортання самостійної роботи, як і навчального процесу взагалі, значною мірою залежить від ставлення студентів до навчального предмета. Воно формується під впливом наступних чинників:

- світоглядне значення предмета (наскільки він допомагає зрозуміти закони розвитку природи та суспільства, розібратися в суспільних явищах);
- пізнавальне значення предмета (наскільки він розширює кругозір, дає цікаві, потрібні знання);
- суспільне значення предмета, його роль в науковому, суспільному, культурному та економічному житті країни;
- практичне значення предмета для студента (зв'язок з обраною професією, можливість оволодіння корисними вміннями та навичками);
- легкість засвоєння даного предмета, до якого студент відчуває себе більш здібним;
- належне викладання цього предмета.

З названих мотивів для студентів найбільш значимі мотиви практичні (зв'язок з професією, можливість отримати корисні вміння та навички) та пізнавальні.

Для того, щоб у студентів, майбутніх учителів, під час навчання, була потреба у виконанні самостійних робіт, необхідно зумовити їх внутрішню мотивацію. Важливим елементом внутрішньої мотивації діяльності є зацікавленість, можливість виявити власні творчі особливості, виявити самостійність в обранні завдання та у визначенні того, як його виконувати.

Так, опрацювання теоретичного матеріалу може мати вигляд складання опорних конспектів, блок-схем, питань з теми тощо. Ця робота може бути виконана у формі схем, малюнків, тестів. Складання тестових завдань до теми також має різні види: питання, малюнки, кросворди тощо.

Ще більший простір для творчості надають практичні заняття. Під час підготовки до розгляду теоретичних проблем та опрацювання практичних навичок студенти мають можливість обрати будь-яку форму подачі матеріалу: від розгляду прикладів з літератури до розігрування сцен з власного або вигаданого життя.

Тобто під час виконання самостійної роботи студенти мають можливість не тільки серйозно опрацювати матеріал, що вивчається, а й можуть зробити це цікаво, згідно з власними поглядами та бажаннями.

Практично з усіх предметів збільшилася кількість годин на самостійну роботу. Тому надання самостійній роботі студентів творчого характеру, можливість поєднати теорію з реальним життям, як правило, суттєво збільшує зацікавленість студентів, їхнє задоволення від виконання таких робіт.

Зміст освітньої галузі «Технологія» передбачає поглиблення в учнів знань про закономірності проектної, техніко-технологічної та побутової діяльності, спираючись на знання з основ наук на рівні загальнонавчальних закономірностей; всебічне ознайомлення з професією, що відповідає індивідуальним можливостям учня; формування в учнів здатності мобілізувати свої потенційні творчі можливості в різних видах діяльності.

Мотиви – це потреби, відчуття, інтереси, переконання людини до діяльності, обумовлені вимогами її життя.

Вищі навчальні заклади покликані не лише дати знання студентам, а ще й (що більш важливо) навчити самостійно вчитися, думати, аналізувати, робити висновки тощо, тобто сформувати всебічно та гармонійно розвинуту особистість. Одним з можливих шляхів такого формування особистості є активізація навчальної діяльності студентів, зокрема самостійної їх роботи.

Активізація полягає в тому, що студент аналізуючи, порівнюючи, синтезуючи, узагальнюючи, конкретизуючи фактичний матеріал, сам отримав з цього нову інформацію. Іншими словами це розширення, поглиблення знань за допомогою раніше засвоєних знань або нове застосування минулих знань. Справжня активізація самостійної роботи студентів характеризується не пошуком узагалі, а пошуком шляхів розв'язання проблем, не тільки засвоєння результатів наукового пізнання, системи знань, а й самого шляху отримання цих результатів, формування самостійної пізнавальної діяльності студентів, розвитку їхніх творчих здібностей.

Навчання – це одночасно й самоосвіта. Вчитися – це вчити себе, а вміння самостійно вчитися – це справжнє мистецтво та важлива характеристика розвиненості особистості. Завдання викладача в цьому процесі допомогти студентам учитися самостійно, тобто вся його педагогічна майстерність має спрямовуватися на те, щоб створити оптимальні умови для самостійної роботи та активізувати її. Метою викладача є дати настанову та визначити напрямки самостійної роботи, тобто вчити так, щоб навчити діяти, спроектувати результат, який має отримати студент у результаті самостійної діяльності.

Успіх самостійної роботи залежить від розумових здібностей студента, його мотивації відносно мети навчання, володіння методикою самостійної роботи.

Вплинути на успіх самостійної роботи можна передусім за допомогою мотивації студентів, використовуючи для цього ефекти:

- цікавості, пізнання нового – природна мета для студентів. Враховувати, що особлива увага частіше звертається на нові, невідомі обставини;
- загадок, студенти охоче займаються вирішенням різних завдань, поставлених у формі загадок. Важливо їх так мотивувати, щоб вони мали бажання розв'язувати задачі, що ставить перед ними викладач;

– суперечностей, студенти бажають усвідомити та впорядкувати довкілля. Спонукає до пошуку нових рішень, нових пояснень можна, якщо продемонструвати в навчальному матеріалі, суперечності, які не мають очевидного рішення;

– ризику, студенти в процесі саморозвитку часто приймають виклик, але ризикують не впоратися з ним. Тому необхідно активізувати самостійну роботу студентів, ставлячи перед ними такі проблеми, які є справжніми побороти які – вирішити реальне завдання.

Проте наведені ефекти діють тоді, коли студенти відчують себе впевнено, тоді їх менше лякають невдачі. У зв'язку з цим, активізувати самостійну роботу студентів можна, якщо укріпити їхню впевненість у своїх силах за рахунок постійного зворотного зв'язку щодо успіхів у навчанні. Корисно кожного студента порівнювати з самим собою, звертати увагу на його власні успіхи. Особливо важливою для активізації самостійної роботи є очевидність у зв'язку між навчальним завданням та майбутньою професією чи актуальною життєвою ситуацією.

Відповідно в методиці самостійної роботи важливо цільове планування, яке має такі переваги: а) студенти регулярно та систематично прагнуть до досягнення власних індивідуальних цілей навчання, відчують себе впевнено та втрачають відчуття страху перед екзаменом; б) вони в змозі регулярно контролювати, чи досягають власних цілей, можуть вести постійний самоконтроль знань та вмінь; в) зникає небезпека, що якісь важливі теми будуть не засвоєні.

Потрібно допомогти студентам у плануванні самостійної роботи, тоді вони зможуть активізувати її самі. Не слід забувати про контроль з боку викладача, особливо на етапі формування навичок самостійної роботи.

Відомо, що люди навчаються з різною швидкістю, мають різну плинність розумових процесів, та саме самостійна робота дозволяє обрати оптимальну швидкість навчання, власний стиль засвоєння знань, корегувати структуру потреб тощо. В цьому разі самостійна робота сприятиме тому, щоб

не втрачалася цікавість до навчання. Бо коли один студент розуміє «з півслова», а іншому потрібен час для усвідомлення та розкладання «по поличках», то орієнтація навіть на «середнього студента» може призвести до втрати цікавості з боку як першого, так і другого, і зрештою до зменшення мотивації освіти. Узагалі студенти з позитивним ставленням до самонавчання та високим ступенем самоповаги навчаються легше, ніж студенти з негативним ставленням до самонавчання та меншим ступенем самоповаги.

Тому завдання викладача – активізувати самостійну роботу студентів, як один із шляхів формування розвиненої особистості та запорука ефективного засвоєння знань.

Зміст практичної готовності майбутнього учителя технологій до педагогічної діяльності включає:

- Мобілізаційні вміння.
- Інформаційні вміння.
- Розвивальні уміння.
- Орієнтаційні уміння.
- Комунікаційні уміння.
- Перцептивні уміння.
- Уміння педагогічного спілкування.
- Уміння володіти педагогічною технікою [227].

Структура готовності майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності може бути представлена також, як сукупність наступних компонентів:

- професійна придатність;
- професійна підготовленість;
- особисті характеристики учителя;
- професійна компетентність педагога.

Спираючись на досвід багатьох учених критерії визначаються як ознаки, за якими відбувається оцінка рівня функціонування і розвитку. До основних критеріїв готовності майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності можна віднести: інформаційний, операційно-діяльнісний, творчий, особисто-ціннісний, результативно-рефлексійний [18].

Встановлено, що Встановлено, що одним з основних компонентів готовності майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності є визначення рівня сформованості та готовності. Ученими виділяються такі рівні:

Адаптаційний (початковий) характеризує учителя, який володіє низьким рівнем знань за спеціальними і психолого-педагогічними дисциплінами; відсутністю самостійності в навчальній діяльності; слабким рівнем контролю, самоконтролю і корекції власної професійної діяльності; проявом незадоволеності вибором професії, слабким рівнем усвідомлення цілей сформованості майбутньої професійної діяльності.

Елементарний (середній) рівень виявляється пасивним відношенням до професійної діяльності; фрагментарними і несистематичними знаннями із спеціальних і психолого-педагогічних дисциплін; недостатніми вміннями використовувати наявні знання для формування професійного становлення;

Частково-пошуковий (достатній) рівень відрізняється емоційно-позитивним відношенням до професійної діяльності; яскраво виявляються знання із спеціальних і психолого-педагогічних дисциплін, активність в їх подальшому оволодінні; прогнозування, здатність оцінити і відкоректувати свою професійну діяльність; здатність до саморозвитку і самодіагностики; самооцінка власних можливостей не завжди адекватна.

Творчо-дослідницький (високий) рівень характеризується чітким позитивним відношення до професійної діяльності; вмінням знаходити рішення в нестандартних ситуаціях; високим рівнем знань зі спеціальних і психолого-педагогічних дисциплін; потребою в педагогічному

самовдосконаленню і розвитку особи, поглибленні теоретичних і методичних знань; адекватній самооцінці і високим рівнем самостійності [100].

Отже, можна зробити висновки, що під формуванням готовності майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах розуміють процес цілеспрямованого розвитку в умовах сучасного утворення всіх сторін і якостей особи, які складають готовність до даної діяльності.

Проблема підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах недостатньо розроблена і вимагає подальшого дослідження і пошуку оптимальних шляхів її формування.

Серед основних шляхів удосконалення підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності можна виділити такі:

1. Розробка нових навчальних планів.
2. Розробка та вдосконалення навчальних програм та підручників (майбутні учителі повинні бути готові працювати в позашкільних навчальних закладах).
3. Підвищення особистісно-орієнтованого підходу до навчання [165, с. 23].

Важливими психолого-педагогічними умовами підвищення якості розв'язання проблеми підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності в позашкільних навчальних закладах є:

- доповнення існуючої системи професійно-педагогічної підготовки студентів педагогічних спеціальностей теоретично-практичним блоком їхньої підготовки;
- уведення у навчальні плани вищих навчальних закладів з професійно-педагогічної підготовки студентів спеціального професійно-педагогічного профільного курсу з основ позашкільної освіти, обґрунтуванням чого є досліджена у вивченні наукової літератури специфіка та обсяг таких знань, необхідних для теоретико-практичного застосування

методики гурткової роботи майбутніми учителями технологій у педагогічній діяльності позашкільних навчальних закладів;

- викладання та вивчення студентами основ позашкільної освіти з сучасними реаліями навчально-виховної в цілому й, зокрема, позаурочною культурно-дозвіллевою роботою позашкільних навчальних закладів;

- передбачення у програмах педагогічної практики студентів – майбутніх учителів завдань, що забезпечують практичне застосування та закріплення ними знань з основ позашкільної освіти.

Передбачається, що готовність майбутніх учителів до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах на основі особистісно-орієнтованого підходу у порівнянні зі студентами, що одержують традиційну систему підготовки, суттєво підвищиться.

Відомо, що якісне розкриття творчого і інтелектуального потенціалу особистості залежить від характеру і спрямованості педагогічного процесу, педагогічного середовища та педагогічних умов. Втілюючи в сучасних умовах особистісно-виховні технології, педагоги позашкільних навчальних закладів моделюють майбутнє суспільство. У зв'язку з цим головним завданням вищої школи є використання нових методик організації навчального процесу студентів, засобів сучасних інформаційних технологій, оволодіння майбутнім фахівцем професійними якостями здатності до самоосвіти, самопізнання, навчання впродовж всього життя, педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах.

У досвіді роботи закладів позашкільної освіти дітей використовуються різні види освітніх технологій [69].

Узагальнюючи різні підходи до опису педагогічної технології, нами встановлено, що:

Педагогічна технологія виявляє систему професійно значущих вмінь педагогів по організації впливу на вихованців, пропонує спосіб обмірковування технологічності педагогічної діяльності [69, с. 126].

Педагогічна технологія – це процес оптимізації навчання і виховання шляхом аналізу факторів, що підвищують педагогічну ефективність, конструювання і застосування методів і прийомів, а також їх оцінки.

Педагогічна технологія допомагає результативно навчати, виховувати і розвивати дітей [69].

Педагогічна технологія – науково обґрунтований вибір характеру впливу в процесі взаємодії педагога з дітьми, що проводиться в цілях максимального розвитку особистості як суб'єкта навколишньої дійсності [69].

Елементи педагогічної технології – педагогічне спілкування, оцінка, вимога, конфлікт, інформативний вплив [69].

Водночас освітні технології – це система діяльності педагога і вихованця, побудована на конкретній ідеї у відповідності з певними принципами організації і взаємозв'язку цілей, змісту методів.

– Структурно-логічні або задані технології навчання – поетапна організація постановки дидактичних задач, вибір способів їх рішення, діагностики і оцінки отриманих результатів. Логіка структурування таких задач може бути різною: від простого до складного, від опановування теорії до практики і навпаки.

– Ігрові технології – ігрова форма взаємодії педагога і вихованця через реалізацію певного сюжету (гри, казки, спектаклю, ділового спілкування). Освітні задачі включені у зміст гри.

– Комп'ютерні технології реалізуються в межах системи «педагог – комп'ютер – вихованець» за допомогою навчаючих програм різного виду.

– Діалогові технології – під час постановки і розв'язання учбово-пізнавальних задач пов'язані із створенням комунікативної сфери розширення простору співробітництва на рівні «педагог – вихованець», «вихованець – вихованець», «педагог – автор», «вихованець – автор».

– Тренінгові технології – це система діяльності по опрацюванню певних алгоритмів пізнавальних дій і способів рішення типових задач під час навчання (тести і практичні вправи) [69].

Оптимізація процесу навчання – це управління навчанням на основі всебічного врахування його закономірностей, принципів сучасних форм і методів, особливостей, внутрішніх і зовнішніх умов з метою досягнення найвищої його ефективності.

Основні напрямки вдосконалення педагогічного процесу:

- гуманізація і демократизація;
- забезпечення суб'єктності вихованця;
- якомога повніше урахування закономірностей і реалізація функцій процесу – виховної, навчальної, розвиваючої;
- інтеграція науки, освіти і практики;
- підвищення науково-теоретичного рівня і зміцнення практичної спрямованості;
- оптимізація;
- інтенсифікація;
- вдосконалення підготовки вихованців та їх педагогічної майстерності;
- використання сучасних концепцій і методів навчання і виховання;
- технічне переобладнання педагогічного процесу..

2.2. Форми і методи підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах

Обговорення проблеми підготовки майбутніх учителів до педагогічної діяльності є ключовим питанням загальної і вищої педагогічної освіти.

У епоху інформатизації суспільства відбуваються значні зміни і у сфері освіти. На перше місце виходять не просто знання, а і вміння застосовувати ці знання для вирішення різноманітних життєвих професійних завдань. Якість освіти тепер пов'язують з поняттям конкурентоспроможності фахівця, його компетентністю, що в першу чергу передбачає уміння працювати з інформацією, приймати самостійно обґрунтовані рішення, оновлювати свої знання. Тому одним з важливих завдань вищої освіти стала підготовка майбутніх учителів, зокрема учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах.

Дослідження освітніх систем різних країн показують, що практично у всіх їх переглядаються цілі загальної освіти, змінюються зміст, форми і методи, хоча в кожній країні ці процеси проходять по індивідуально.

У нашій країні, не дивлячись на складні соціально-економічні умови, система вищої освіти розвивається в напрямках підвищення її варіативності, інтегрованості освітніх програм та їх гуманітаризації.

Ефективність підготовки учителів технологій суттєво залежить від організаційних форм навчальної роботи. Основними формами організації навчального процесу у вузі є такі: лекції, практичні, семінарські, лабораторні заняття, спецкурси, спецсемінари, факультативи, педагогічна практика, консультації, колоквиуми, контрольні, курсові, дипломні та магістерські роботи. Особливе значення у набутті професійних умінь має педагогічна практика.

Як відомо, форма (від лат. forma) – це всякий зовнішній вираз будь-якого змісту. Зміст і форма – це категорії, що відображають діалектну єдність суттєвих сторін у процесі їхнього функціонування і розвитку; сукупність

елементів і процесів, притаманних певній системі; категорії, які не існують ізольовано [240].

Поняття «форма» означає «спосіб організації і спосіб існування предмета, процесу, явища» (філософська енциклопедія). Форма в педагогічній науці визначається як спосіб організації навчально-виховного процесу, що відображує внутрішній зв'язок його елементів і характеризує взаємовідносини учителя і учня.

Отже, формами організації навчального процесу є:

- навчальні заняття;
- самостійна робота;
- практична підготовка;
- контрольні заходи.

Засвоєння різноманітних форм та методів активного навчання допомагає майбутнім учителям технологій швидше набути професійного досвіду, глибше усвідомити соціальне призначення професії учителя. Саме тому до кожного практичного заняття доцільно розробляти практичні завдання, спрямовані на розвиток мислення майбутніх учителів та формування практичних умінь і навичок виховної роботи з дітьми, підлітками, юнаками. На практичних заняттях широко використовувати активні методи навчання, зокрема аналіз педагогічних ситуацій і виховних задач.

Вивчення процесу професійної підготовки майбутнього учителя як суб'єкта інноваційної діяльності має важливе значення для підвищення якості підготовки майбутніх учителів, особливо в зв'язку з інтенсифікацією інноваційних процесів у сучасній системі освіти [100].

Зміст освіти для всіх типів навчальних закладів відображений в навчальних планах, програмах, підручниках і навчальних посібниках.

Під змістом освіти розуміють систему знань, вмінь та навичок, якими повинен оволодіти студент під час навчання у навчальному закладі.

А зміст професійної освіти – це обсяг та система загальнонаукових і спеціальних знань та навичок, оволодіння якими забезпечує розвиток здібностей студентів, набуття ними спеціальності і підготовку до трудової діяльності. На зміст освіти впливають тип навчального закладу, фаху; розвиток науки, техніки, економіки.

Якщо зміст відповідає на питання «чому вчити?», а принципи навчання визначають основні положення, вимоги до навчального процесу, методи, шляхи і способи навчання, то форми навчання відображають найбільш раціональну його організацію. Форми організації навчальної діяльності студентів – важливий компонент навчального процесу, вони сприяють свідомому засвоєнню навчального матеріалу, оволодінню відповідними вміннями та навичками. Основною формою навчання є лекція.

Взагалі слово «лекція» з латинської означає читання. У сучасній інтерпретації лекція – це логічне, послідовне викладання матеріалу, яке характеризується судженням, висновками, підсумками.

За сучасних умов, коли головна увага вищої школи зосереджена на всебічному підвищенні якості професійної підготовки спеціалістів, а відтак посилюється роль самостійної роботи студента, значення лекції невпинно зростає. Це зумовлено насамперед тим, що лекція – надзвичайно ємне педагогічне явище, а лекційному викладанню притаманний цілий ряд переваг порівняно з іншими формами організації й методики навчальної роботи студентів. Розглянемо основні з них:

1. Лекція, на відміну від підручників, оперує значно більшими можливостями щодо врахування специфіки аудиторії, новітніх наукових досягнень.

2. Вона озброює студента не тільки знаннями, а й переконаннями, вмінням давати критичну оцінку розглядаємому матеріалу.

3. На лекції враження від матеріалу, що вивчається, значно зростає завдяки живому слову, інтонації, міміці й жестам викладача, лектора.

4. Лекція відкриває можливості прямого контакту лектора зі слухачами, що значно посилює їхню увагу. До того ж залежно від сприйняття аудиторією матеріалу, що подається, лектор може вносити необхідні корективи у свій виклад під час лекції.

5. Лекційне викладання дуже економне в часі: за дві академічні години висококваліфікованої лекції студент отримує інформацію, на яку під час самостійної роботи йому довелося б витратити набагато більше часу.

6. Лекція має особливе професійно-педагогічне значення для тих студентів, які готуються до педагогічної діяльності.

Слід домагатися, щоб лекції мали проблемний характер, відбивали сучасні досягнення науково-технічного й суспільного розвитку, теорії і практики, сприяли поглибленій самостійній роботі майбутніх спеціалістів, розвитку їх творчих здібностей. З цією метою необхідно залучати до читання лекцій кваліфікованих викладачів, широко використовувати наочність, ТЗН, організовувати взаємовідвідування лекційних занять, Допомогати молодим викладачам опановувати лекторську майстерність.

Лекція повинна не лише знайомити студентів з найважливішими напрямками в розвитку даної науки, а й розкрити її зв'язок з іншими науками, з системою людських знань.

Лекції мусять дати систематичний виклад основних питань курсу, найбільш складних тем, що становлять фундамент науки, але зберігати при цьому вони мають логічну стрункість і послідовність курсу в цілому.

Лекції покликані розкривати методологічні основи даної науки, розкривати завдання і перспективи її розвитку, ознайомлювати слухачів з новітніми її досягненнями. Не випадково великий вчений Д.І. Менделєєв говорив, що викладачі, як світочі науки, мусять стояти на висоті сучасних знань в своїй спеціальності [59,7].

Вузівська лекція мусить сприяти розвиткові логічного мислення студентів з його різноманітними розумовими операціями – порівняння,

аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення, систематизації тощо, спонукати їх до міркування, думання.

Лекція повинна визначити напрямок, зміст і характер інших форм навчальної роботи (семінарські заняття, лабораторні роботи, інші види самостійної роботи студентів). Обов'язкове поєднання лекції з іншими методами сприяє не лише кращому засвоєнню знань, а й перетворенню їх на переконання. Лекція повністю досягає своєї мети тільки за умови, що вона будується з урахуванням майбутньої спеціальності студентів.

Лекція повинна викликати у студентів любов до обраної спеціальності, збуджувати в них інтерес до неї.

Лекція покликана формувати в студентів потребу самостійної праці, прагнення до збагачення своїх знань, до серйозної самостійної творчої праці. Також лекція повинна сформувати ряд умінь і навичок самостійно працювати, вчити студентів культурі розумової праці (слухання лекції, вміння її записати, конспектування першоджерел наукових посібників, техніка проведення експерименту, його наукового опрацювання тощо) [59,10].

Є підстави стверджувати, що лекційний курс тієї чи іншої навчальної дисципліни тільки тоді виконає свої навчально-виховні завдання, коли він відповідатиме важливим загальнодидактичним вимогам до його побудови. Зокрема такими вимогами до структури лекційного курсу є:

1. Виділення як обов'язкових вступної, тематичної, заключної, а також оглядових і установчих лекцій;
2. Запровадження добре продуманої системи взаємозв'язків викладача і студента на лекції;
3. Активізація пізнавальної діяльності студента на основі принципу проблемності.

Вступна лекція має дати студентам загальне уявлення про завдання і зміст усього курсу, розкрити структуру й логіку розвитку конкретної галузі науки, техніки, культури, взаємозв'язок з іншими дисциплінами. Головне

завдання вступної лекції – сприяти розвитку у студентів інтересу до предмета з метою його творчого засвоєння.

Тематична лекція має різноманітне значення у загальній структурі курсу. Вона присвячується розкриттю конкретних тем навчальної програми (звідси її назва).

Оглядову лекцію нерідко читають перед або під час виробничої практики. Її головне завдання полягає в тому, щоб сприяти забезпеченню належного взаємозв'язку і наступності між теоретичними знаннями і практичними вміннями та навичками студентів. Оглядову лекцію читають також студентам перед виконанням дипломної роботи або державними іспитами, абітурієнтам перед вступними іспитами, студентам-заочникам. В останньому випадку її нерідко називають ще установчою. У переддипломній і передекзаменаційній оглядових лекціях головна увага приділяється висвітленню методологічних проблем поряд із рекомендаціями до організації самостійної роботи студентів.

У заключній лекції підбиваються підсумки вивченому й викладеному матеріалу з даного предмета в цілому через виділення вузлових питань лекційного курсу і зосередження уваги на практичному значенні здобутих знань для подальшого навчання і майбутньої професійної діяльності студентів. Спеціальним завданням заключної лекції є стимулювання інтересу студентів до глибшого вивчення даного предмета, визначення методів самостійної роботи в даній галузі [6, 459].

Психологічними дослідженнями доведено, що людина краще запам'ятовує початковий і кінцевий ряд інформації. Викладач має будувати свою лекцію з урахуванням цих даних, а саме:

1. Особливо чітко викладати початок теми уроку;
2. На початку виступу намагатися привернути увагу аудиторії, швидко встановити контакт зі слухачем;
3. Чітко формулювати загальні висновки, увиразнювати фрагменти виступу;

4. Наприкінці нагадати студентам основні положення виступу, оскільки заключна частина лекції має бути композиційно завершеною;

5. Дотримуватися логічних пауз (логічна пауза є значущою паузою, яка дозволяє викладачу правильно розподіляти текст на смислові частини для доцільного їх розміщення в мовленнєвому тексті з урахуванням законів логіки та пам'яті.

Кожний викладач перед виступом проводить репетицію.

Репетиція викладацького виступу є:

- Одним із етапів до комунікативної діяльності;
- Виявом поваги до аудиторії.

Під час виступу викладач фіксує час виступу, якість звучання тексту чи його фрагментів.

Кожний викладач має володіти тактом – одним із етичних якостей оратора; шанобливо, уважно ставитись до слухачів, урахувати їхні можливості сприймати матеріал, досвід, інтерес, уміння, бажання давати ґрунтовні відповіді на запитання тощо.

Викладач повинен навчитися говорити чітко, дохідливо і зрозуміло, без ускладнень, надуманих образів, фальшивого пафосу, незрозумілих зворотів тощо. Але простота мовлення – це не штучне спрощення аж до примітивізації думки. Тому викладачу рекомендується уникати крайнощів – як надмірної спрощеності, так і невиправданої ускладненості думки.

У стародавньому світі ідеальними учителями, ораторами вважалися люди високої культури, які постійно збагачувалися духовно, знали не тільки свій предмет, а й філософію, літературу, історію, право, риторику; володіли всіма стилями мовлення, розуміли вплив ритму на слух аудиторії, уміли грати як найкращі актори [26].

Це підтверджує думку про те, що на лекції викладач повинен застосовувати інтерактивні методи навчання. Тобто намагатися робити все, щоб навчання було активним. Розглянемо результати досліджень проведені

Національним тренінговим центром (США, штат Меріленд) у 1980-х роках. Це є схема, яка дістала назву «Піраміда навчання».

Лекція – 5% засвоєння

Читання – 10% засвоєння

Відео/аудіо матеріали – 20% засвоєння

Демонстрація – 30% засвоєння

Дискусійні групи – 50% засвоєння

Практика через дію – 75% засвоєння

Навчання інших/застосування отриманих знань одразу – 90% засвоєння.

Таким чином ми бачимо, що коли на лекції учень сприймає матеріал зорово, на слух, коли його обговорює і навчає інших засвоюваність матеріалу від цього зростає. І хочеться зазначити, що самотійно таких результатів студент не може досягти. І тому завдання лектора полягає в тому, щоб таким чином провести лекцію, щоб користь від неї була максимальна. А це залежить в першу чергу від якісної підготовки. Тому зараз розглянемо етапи творчої діяльності викладача над текстом лекції.

Відмічено, що ефективність вузівської лекції залежить не лише від глибокої змістовності лекції та її методологічної основи, а й від ряду психологічних особливостей пізнавальної діяльності студентів – потреб, інтересу, уваги, вольових та емоціональних процесів, які тією чи іншою мірою сприяють кращому засвоєнню, осмисленню тієї інформації, яку студент дістає під час лекції [49, 161].

Назвемо деякі психолого-педагогічні передумови підвищення ефективності вузівської лекції. Це насамперед: формування відповідної мотивації у студентів до лекцій, уміння розкривати цінність знань для слухачів з позиції практики, показувати студентам значущість вибраного курсу, розвивати у них звичку наполегливо й зосереджено працювати, зберігати високу довільну й мимовільну увагу. Останнє особливо важливе. Досвід інших викладачів переконує: щоб студенти були уважними на лекції,

викладач має навчитися «панувати» над матеріалом. Цьому багато в чому сприяє мова викладача, інтерес студента до лекції, а також ціла серія прийомів, «задачний» характер викладу матеріалу. Викладач має бути уважним до всього, що відбувається в аудиторії під час лекції, виявляючи вимогливість і такт. Він зобов'язаний навернути у сферу свого впливу не тільки аудиторію в цілому, а й кожного студента. Важливою психолого-педагогічною умовою ефективності лекції виступає міра пізнання лектором самого себе: використовувати свої можливості, власні творчі потуги, а не прагнути лише до копіювання навіть і кращих зразків [10].

Як відомо, метод – запозичення із західноєвропейських мов; нім. *methode*, англ. *method* через фр. *methode* («прийом, спосіб, метод», яке зводиться до грецького «шлях дослідження, метод»).

Грецьке слово «метод» означає шлях, спосіб пізнавальної, практичної діяльності людей. Тобто, «метод» означає спосіб або шлях, яким досягається певний результат. Отже, метод – це шлях, спосіб досягнення передбаченої мети.

Під методами навчання розуміють способи роботи учителя і учнів, за допомогою яких досягається оволодіння знаннями, уміннями і навичками, формується світогляд учнів, розвиваються їхні здібності.

Метод навчання – це спосіб, який дає позитивні наслідки у засвоєнні знань студентами. Тобто, методи навчання – це засоби взаємопов'язаної діяльності викладача і студента, спрямованої на вирішення завдань навчання, виховання і розвитку.

Щоб краще охарактеризувати методи навчання, їх можна класифікувати за різними ознаками. Нижче ми наводимо деякі класифікації методів навчання.

Класифікація методів навчання за видами пізнавальної діяльності учнів (за Ю.К. Бабанським):

1) Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності поділяються на:

I. словесні (включають: бесіду, розповідь, пояснення і т.д.);

II. наочні (включають: спостереження, ілюстрацію, демонстрацію, екскурсію);

III. практичні (включають: вправи, лабораторні роботи, практичні роботи, виконання виробів за ескізом чи зразком);

IV. проблемно-пошукові (включають: висунення проблеми перед студентами, створення проблемної ситуації, розв'язання заданої проблеми, вибір оптимального шляху розв'язання проблем);

V. індуктивно-дедуктивні базуються на думці студента, його вмінні робити висновки та узагальнення (включають: сприйняття матеріалу, порівняння, узагальнення, оцінку фактів, явищ, дій, встановлення причинно-наслідкових зв'язків).

2) Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

- навчальні дискусії;
- пізнавальні ігри;
- емоційний вплив педагога;
- заохочення навчальної діяльності студентів;
- покарання (тактовне і необразливе для студента в різних випадках).

3) Методи контролю та самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності:

- опитування;
- письмові роботи;
- тестування;
- контрольні лабораторні роботи;
- контрольні практичні роботи;
- самоконтроль.

Класифікація методів навчання за джерелом знань:

- лекція - спостереження - вправи
- пояснення - ілюстрація - лабораторні роботи
- розповідь - демонстрація - практичні роботи
- бесіда - графічні роботи
- інструктаж - експеримент
- виробнича (педагогічна) практика

На нашу думку, доцільною є наступна класифікація методів навчання:

1. Методи усного викладання знань учителем і активізація пізнавальної діяльності учнів (лекція, ілюстрації, демонстрації).
2. Методи закріплення матеріалу, що вивчається (бесіда, робота над підручниками).
3. Методи самостійної роботи учнів по осмисленню та засвоєнню нового матеріалу (робота над підручником, лабораторні роботи).
4. Методи учбової роботи по застосуванню знань на практиці і виробленню умінь та навичок (письмові і практичні вправи, лабораторні заняття).
5. Методи перевірки і оцінки знань, умінь і навичок студентів (спостереження, усне опитування індивідуальне і фронтальне, виставлення поточного балу, модульний контроль).

Більш детально обґрунтуємо організаційні форми і методи підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах. Форми організації навчання представлено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4.

Форми організації навчання учителів технологій

Колективно-групові заняття	Колективно-індивідуальні заняття	Індивідуальні заняття
Лекції	Технологічна практика	Самостійна робота
Практичні заняття	Навчальна практика	Індивідуальне

		консультування
Семінари	Модульний контроль	Наукова робота
Наукові конференції	Заліки, іспити	—
Конкурси	Курсові роботи	—
Майстер-класи	Магістерські роботи	—
Екскурсії	—	—

Адже, педагогічна практика посідає важливе місце у процесі формування особистості педагога. Цій проблемі присвячено праці Ф. Гоноболіна, О. Щербакова, Е. Гришина, Н. Кузьміної, В. Сластеніна, Л. Спіріна та ін. Здійснено ряд досліджень з питань удосконалення підготовки учителя-вихователя. В них розкриваються шляхи підвищення ефективності педагогічної практики.

Педагогічна практика може розглядатися як головна ланка співробітництва факультету і позашкільного закладу або педучилища по орієнтації студентів на постійне підвищення своєї кваліфікації. Критеріями оцінки спільної роботи вузу, педагогічного училища з підготовки студентів до викладацької і виховної роботи можуть бути: взаєморозуміння цілей діяльності і шляхів її здійснення; спільне керівництво педагогічною практикою; погодженість дій і двобічне прагнення до досягнення високого рівня педагогічної підготовки студентів у вузі і позашкільному навчальному закладі чи педучилищі; готовність керівників управлінь і відділів освіти, позашкільних установ до пошуку найдосконаліших шляхів і форм цієї роботи.

У процесі педагогічної практики студенти насамперед адаптуються до діяльності позашкільного працівника або викладача педагогічного училища, знаходять своє місце у взаємодії дитячого і педагогічного колективу,

усвідомлюють й оцінюють правильність професійного вибору, наявність у себе необхідних якостей для педагогічної діяльності. Це початок формування професійної майстерності. Студенти оволодівають прикладними професійно-педагогічними знаннями, що сприяє успішному засвоєнню теоретичних курсів, у них формуються уміння планувати свою роботу, розподіляти доручення, добирати необхідний матеріал й втілювати його у конкретні справи, оцінювати хід і результати роботи, ставлення до неї вихованців, порівнювати свою роботу з роботою колег.

Практика студентів передбачає безперервність і послідовність її проведення під час набуття потрібного обсягу практичних знань та вмінь відповідно до різних кваліфікаційних рівнів: бакалавр – спеціаліст – магістр.

Метою педагогічної практики є проходження всього процесу набуття кваліфікації від рядового робітника до педагога, розвиток у майбутніх викладачів інтересу до педагогічної і наукової діяльності. Педагогічна практика здійснюється з другого по п'ятий курси. У ході цієї практики відпрацьовується вивчення досвіду учителів і контактування з учнями.

Як правило, практика проходить в активній формі. Тільки перше знайомство практикантів з позашкільним закладом відбувається у формі спостереження за діяльністю вихователя, викладача, завідуючої, методиста, а також вивчення навчально-методичної документації, бесід з учнями, педагогами та ін. Таке постійне спілкування з учнями, починаючи з другого курсу, забезпечує можливість глибокого оволодіння основами педагогічної майстерності.

Завершальним етапом педагогічної практики є підсумкова (заклучна) конференція. За результатами педагогічної практики студенту виставляється диференційована оцінка з урахуванням характеристики, яку дав практиканту педагогічний колектив позашкільного закладу чи педагогічного училища. Студенти, робота яких у період практики визнана незадовільною, проходять її повторно, повністю або частково.

У період практики здійснюється велика виховна робота, спрямована на формування професійних навичок, активної життєвої позиції, сукупності громадянських і моральних якостей майбутнього педагога. Студент і студентський колектив виступають одночасно і як об'єкт і як суб'єкт виховання. Виховання студентів органічно пов'язане з їх підготовкою до роботи з дітьми.

Технологічна	Зміст практики – ознайомлення студентів з реальним процесом на робочому місці Кількість тижнів – 2 Кількість кредитів – 3 Форма звіту – усний захист Матеріали звіту – щоденник проходження практики, письмовий звіт
Педагогічна	Зміст практики – навчальна і позакласна робота за спеціалізацією; виховна робота з учнями; методична і навчально-дослідна робота у позашкільних навчальних закладах Кількість тижнів – 6 Кількість кредитів – 9 Форма звіту – усний захист Матеріали звіту – щоденник проходження практики, 4 розширені плани-конспекти уроку, план-конспект проведення виховного заходу
Переддипломна	Зміст практики – ознайомлення із плануванням та організацією освітнього процесу; проведення занять та позанавчальних заходів Кількість тижнів – 12 Кількість кредитів – 18 Форма звіту – звітна конференція Матеріали звіту – плани-конспекти практично-семінарських занять, самоаналіз та аналіз проведеного та відвіданого навчального заняття

Рис. 2.2. План практики денної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014 Середня освіта. Трудове навчання і технології, спеціалізації «позашкільна освіта»

При сумлінному ставленні студента до своїх обов'язків терміну практики цілком достатньо, щоб опанувати перші навички педагогічної праці

згідно з уміннями, про які йдеться у професіограмі студента-педагога і кодексі професійної етики учителя. Якщо студенти четвертого і п'ятого курсів під час педагогічної практики залучаються до реального педагогічного процесу, то відбувається новітнє усвідомлення вимог до себе, виникає реальна потреба в усуненні недоліків, які можуть з'являтися з якихось організаційних причин.

Таким чином, визначено, що успіх педагогічної практики залежить від вибору базової установи, оптимальної реалізації найдосконаліших методів і прийомів роботи в конкретних умовах, методичного рівня і майстерності викладачів. Вони особистим прикладом активізують творчу самостійність студентів у виконанні завдань практики, допомагають формуванню сумлінного ставлення до роботи, відповідальності, цілеспрямованості. Саме ці фактори багато в чому визначають професійну придатність майбутнього учителя технологій.

Не можна не згадати і про різні форми організації позааудиторної роботи.

Позааудиторну роботу будують за певними принципами, до певної міри відмінними від принципів організації роботи в аудиторії. До таких принципів відносять добровільність, самодіяльність і колективність. Зрозуміло, що участь у позааудиторній роботі не є обов'язковою. Нею займаються студенти, які бажають поглибити свої знання з певного предмета, глибше познайомитися з сучасною технікою, технологією і організацією виробництва.

Залежно від охоплення студентів розрізняють три основні форми організації позааудиторної роботи: масову, групову та індивідуальну.

До масової форми відносять такі заходи, коли охоплюється значна кількість студентів. Це виставки, доповіді, виробничі екскурсії, тематичні вечори, олімпіади, студентські конференції та ін.

Групова форма найхарактерніше проявляється в гуртках, а от підготовка доповіді – це вже буде індивідуальна форма організації позааудиторної роботи. [253]

В екскурсії можна виділити такі основні етапи: підготовку до екскурсії, проведення її, підбивання підсумків. [254.]

На інженерно-педагогічному факультеті екскурсії студентам проводяться на підприємства, в позашкільні навчальні заклади, зокрема, проводились екскурсії на фабрику «Вороніна», в Центр позашкільної роботи Святошинського району. Також проводяться щорічні олімпіади з трудового навчання, звітні студентські наукові конференції «Освіта та наука», всеукраїнський виставка-конкурс «Талановиті! Наполегливі! Успішні!» та інші. Студенти факультету приймають активну участь в олімпіадах зі спеціальностей: «Професійна освіта» та «Технологічна освіта».

Тому доречним буде тут згадати про чинники, які не сприяють успішному навчанню та руйнують потенціал творчості:

1. Сповивання в ранньому дитинстві.
2. Стереотип «шагреневої шкіри» (треба уникати сильних почуттів, потужних дій, кардинальних змін; чим менше контактів, тим врівноважений внутрішній світ).
3. Втрата гармонійного поєднання всіх складових механізму: мислення, уяви, почуття, пам'яті.
4. Пригнічення психомоторики – мисленнєвого тіла людини.
5. Стереотип щодо ігнорування інтуїції, яка насправді є самовиявом пережитих почуттів від предметів і явищ, властивості яких до певного часу не були перетворені на думки і висловлені засобами мови.

А також, з огляду на вищесказане вміщуємо 10 стратегій Джордано Айана, спрямованих на творче вирішення завдань, пов'язаних із сім'єю, навчанням, роботою, захопленнями:

1. Підтримувати зв'язки з іншими людьми.
2. Створити навколо себе збагачене життєве середовище.

3. Виходити зі свого «футляра» - подорожувати.
4. Розважатися, грати, жартувати.
5. Розширювати свій світогляд – читати.
6. Наближатися до мистецтва.
7. Використовувати сучасні технології.
8. Скористатися можливостями розуму.
9. Дати волю своїй альтернативній свідомості.
10. Зазирнути вглиб своєї душі.

Такі стратегії допоможуть пережити мить творчого прозріння. Творчість проходить етапи в своєму розвитку. Починається із постановки завдання, проблеми, підготовки. Потім відбувається виношування планів, народження нових ідей. Закінчується це втіленням результатів у форму творчого задуму.

Отже, система підвищення якості підготовки учителів технологій це наукова категорія і результат засвоєння майбутнім фахівцем системи професійно-педагогічних, техніко-технологічних, організаційно-економічних і методичних знань, формування дидактичних умінь та навичок, розвитку важливих професійно значущих якостей особистості учителя.

Висновки до розділу II

Аналіз інформаційних джерел і практики свідчить, що особливе значення у підготовці майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах має структура і зміст освіти.

Встановлено, що у сучасних умовах підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітньо-професійними, освітньо-науковими, науковими програмами на таких рівнях вищої освіти: початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; перший (бакалаврський) рівень; другий (магістерський) рівень; третій (освітньо-науковий) рівень; науковий рівень.

У процесі дослідження з'ясовано, що ключовою у підготовці майбутніх учителів технологій для системи позашкільної освіти є підготовка, яка здійснюється на першому (бакалаврському) і другому (магістерському) рівнях вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014 Середня освіта. Трудове навчання і технології, спеціалізацією «позашкільна освіта».

Виявлено, що найбільш ефективною є організаційна структура підготовки майбутніх педагогів позашкільної освіти, яка включає три рівні.

Так, перший рівень – це інформаційний, який реалізується протягом 1–4 семестрів на першому і другому курсах бакалаврського рівня. На цьому рівні відбувається ознайомлення майбутніх педагогів позашкільної освіти з основами майбутньої професійної діяльності, навчальним матеріалом із загальноосвітніх дисциплін, формування у них початкових умінь і навичок.

Наступний, другий, рівень є практичний. Він реалізується протягом 5–8 семестрів третього і четвертого курсів і передбачає у підготовці майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах конкретизацію навчального матеріалу за спеціалізацією «позашкільна освіта», поглиблення майбутніми педагогами позашкільної освіти знань, вмінь та навичок професійної діяльності.

Слід відмітити, що інформаційний і практичний рівень підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах здійснюється на бакалаврському рівні вищої освіти.

Третій рівень, фаховий, реалізується протягом 9–12 семестрів на магістерському рівні вищої освіти. Основна увага на цьому рівні у підготовці майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах приділяється профілізації, подальшому поглибленню навчального матеріалу, оволодінню системними знаннями, уміннями та навичками за спеціалізацією «позашкільна освіта».

З'ясовано, що запровадження для підготовки майбутніх педагогів позашкільної освіти ступеневої структури потребує, в свою чергу, якісно нового змісту освіти, форм та методів роботи.

Особливу увагу у дослідженні нами було приділено магістерському рівню вищої освіти і розробці відповідного змісту, форм і методів роботи.

Так, у розробці сучасного змісту підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах нами використовувався структурно-компонентний підхід з виділенням основних компонентів.

У процесі дослідження встановлено, що зміст підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах складається з чотирьох взаємозв'язаних структурних компонентів, а саме: освітній, діяльний, творчий та мотиваційний.

Освітній компонент змісту підготовки передбачає засвоєння майбутніми педагогами позашкільної освіти сукупності загальноосвітніх, фундаментальних і фахових знань. Особливе значення має опанування теорією позашкільної освіти та проектуванням педагогічного процесу в позашкільних навчальних закладах.

Наступний, діяльний компонент змісту підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах передбачає формування у майбутніх педагогів комплексу практичних умінь і

навичок організації та здійснення педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах, роботи у гуртках, групах та інших творчих об'єднаннях.

Слід відмітити, що творчий компонент змісту підготовки передбачає розширення досвіду творчої праці, розробку та виконання творчих завдань з питань позашкільної освіти. Враховуючи, що участь учнів у навчально-виховному процесі позашкільних навчальних закладів є добровільною, саме питання креативності, творчості у змісті підготовці майбутніх педагогів позашкільної освіти є надзвичайно важливими.

Мотиваційний компонент змісту підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах пов'язаний з мотиваційною сферою майбутнього педагога позашкільної освіти. Він виражає усвідомлене відношення студента до педагогічної діяльності, його ролі у вирішенні актуальних проблем підготовки підростаючого покоління. Особливе значення має розвиток моральних якостей, цінностей.

У ході роботи нами було розроблено відповідний зміст професійної підготовки майбутніх учителів технологій у вищому навчальному закладі, який знайшов відображення у відповідних навчальних планах і програмах. Серед них, навчальний план підготовки магістрів галузі знань 0101 Педагогічна освіта, спеціальності 8.01010301 Технологічна освіта, спеціалізації «позашкільна освіта», що регламентує загальний зміст підготовки майбутніх учителів технологій, послідовність і терміни вивчення навчальних дисциплін, основні форми організації навчання, форми і терміни контролю знань.

Крім цього, у процесі дослідження, розробляючи зміст підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах, підготовлено програми навчальних дисциплін «Методична робота у позашкільних навчальних закладах», «Методика

позашкільної освіти», «Управління позашкільним навчальним закладом» тощо.

Зазначимо, що відбір та формування змісту підготовки майбутніх учителів технологій здійснювався нами на основі загальних та специфічних дидактичних принципів, використання яких мало на меті досягнення таких головних завдань: формування особистості, яка буде навчатися впродовж усього життя; створення навчального середовища, яке базується на взаємній повазі та принципах демократії; забезпечення безперервності процесу інтелектуального розвитку й вироблення відповідних умінь (забезпечення зв'язку теорії та практики); гарантоване опанування всіма студентами академічних, етичних та практичних умінь і навичок.

Слід відмітити, що у підготовці майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах особливе місце займають форми і методи роботи. При цьому поряд з класичними формами і методами роботи доцільним є використання інноваційних. Серед них: тренінги, індивідуальне консультування, проблемний семінар, творчо-самостійна робота, спецкурс-практикум, екскурсії, ділова гра, дослідницька робота, майстер-клас, творчі конкурси тощо, а також різноманітні форми організації позааудиторної роботи.

Таким чином, обґрунтовано і розроблено структуру та зміст, форми і методи підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах, що підвищують рівень професійної підготовки молодих педагогів і сприяють покращенню кадрового забезпечення системи позашкільної освіти.

РОЗДІЛ III

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1. Розвиток професійної компетентності майбутніх учителів технологій

У сучасних умовах розвиток професійної компетентності майбутніх учителів технологій, підготовка їх до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах стає одним із важливих завдань.

Слід відмітити, що у світовій освітній практиці поняття компетентності виступає як центральне, свого роду «вузлове» поняття, оскільки воно включає не тільки когнітивну та операційно-технологічну складові, але і мотиваційну, етичну, соціальну і поведінкову.

Важливе значення має проблема визначення природи, суті компетентності фахівця, її родової й видової структури, змісту та взаємозв'язку категорій «компетентність» та «компетенція». Наразі єдиної загальноприйнятої думки щодо цього не існує.

Важливим є визначення місця цих понять у загальній системі педагогічного ціле покладання, оскільки в педагогіці та психології вищої освіти поряд із поняттями «компетенції» та «компетентність» використовують такі дефініції: «ключові компетенції», «кваліфікації», «професійна компетентність», «ключові кваліфікації», «професійно-значущі особистісні якості» (В. Алаликін, Т. Анохіна, М. Князева, М. Кордуел, Р. Люснер, О. Мілініс, Л. Михальцова, О. Мордвінова, К. Поліцинська та ін.). При цьому в науці наявні різні підходи до їх класифікації, що ускладнює процес використання цих понять [178].

Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить, що дослідженням проблем професійної компетентності, теоретичних основ компетентнісного підходу в освіті займалися такі українські та іноземні вчені: Н. Біб'ік,

О. Биковська, Л. Ващенко, А. Вербицький, І. Зимняя, Е. Зеєр, І. Г. Єрмаков, В. Лаптев, О. Лебедєв, О. Локшина, Д. Ментес, О. В. Овчарук, Б. Оскарсон, Л. Паращенко, О. Пометун, Н. Радіонова, О. Савченко, В. Сериков, С. Трубачева, А. Тряпицина, А. Хуторський, А. Шелтен, С. Шишов та ін.

Поняття «компетентність», «компетенції» у вітчизняній та зарубіжній літературі тлумачаться по-різному. Зокрема, подано таке визначення: «Компетенції – це здатність розв’язувати проблеми, що забезпечуються не лише володінням готовою інформацією, а й інтенсивною участю розуму, досвіду, творчих здібностей учнів».

Водночас компетенцію визначають як загальну здатність, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, набутих завдяки навчанню. Компетенція не зводиться ні до знань, ні до навичок, бути компетентним не означає бути ученим чи освіченим.

Отже, вчені провівши глибокий аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури щодо цієї проблеми, зазначає, що поняття «компетенція» традиційно вживається у значенні «коло повноважень»; поняття «компетентність» пов’язується з обізнаністю, авторитетністю, кваліфікованістю. Тому доцільно в педагогічному сенсі користуватися терміном «компетентність» [152].

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що термін «компетентність» найбільш адекватний меті та завданням компетентнісно-орієнтованої освіти, спрямованої на розвиток особистості того, хто навчається. Іншими словами, якість підготовки майбутнього учителя технологій можна уявити в сукупності компетентностей.

Завданням підготовки учителів технологій стає не лише оволодіння загальною та професійною компетентністю, а й активне, творче освоєння педагогічних теорій, концепцій, технологій. Здобуваючи професійну компетентність, майбутній учитель технологій реалізує у своїй практиці психолого-педагогічної підготовки синергетичні функції самоосвіти й творчого саморозвитку [178].

У широкому сенсі компетентність в основному розуміється як ступінь соціальної й психологічної зрілості людини, яка передбачає певний рівень психічного розвитку особистості, психологічну готовність до певного виду діяльності, що дозволяє студенту, майбутньому учителю, успішно функціонувати в суспільстві та інтегруватися в нього.

У вузькому сенсі компетентність розглядається в якості діяльнісної характеристики, як міра інтегрованості людини в діяльність. А це передбачає певну світоглядну спрямованість особистості, ціннісне ставлення до діяльності та її предметів [179].

У сучасній теорії та філософії освіти у вивченні професійної компетентності було визначено три напрями, де її розглядають як: 1) сукупність теоретичної та практичної готовності; 2) сукупність науково-теоретичної, практичної та особистісної готовності; 3) як умову творчої самореалізації особистості фахівця

Це дає підстави говорити про три аспекти дослідження професійно-педагогічної компетентності: когнітивно-технологічний, психолого-педагогічний, особистісно-творчий [178].

Компетентнісний підхід як система дослідницьких процедур є критеріальною базою для оцінки ефективності професійної підготовки майбутнього викладача, дає змогу розкрити структуру професійної компетентності (кінцевої мети професійної підготовки), виявити основні фактори, що впливають на результативність педагогічного процесу, а також фактичні напрями його здійснення. Цей підхід передбачає активізацію професійно-особистісного зростання майбутнього учителя на основі оволодіння ним сукупністю професійних компетенцій, необхідних і достатніх для ефективного виконання завдань професійно-педагогічної діяльності учителя позашкільних навчальних закладів. Професійна компетентність майбутнього учителя має ґрунтуватися на його професійному та особистому досвіді, сукупності психолого-педагогічних, методичних та інших знань, навичок і вмінь, сприяючи його розвитку й саморозвитку в

процесі свідомого особистісного та професійного становлення в педагогічній діяльності [176].

Зважені і конструктивні рішення щодо визначення і формування компетентностей, зокрема професійних, пропонують українські вчені. Так, академік Ю. Зіньковський докладно розкриває складну діалектику професійної компетентності спеціаліста, наголошуючи, що вона пов'язана не тільки і не стільки з обсягом знань, якими той володіє, а з розумінням, як ці знання можна використати в практичній діяльності, з мотивацією до їх постійного розширення та оновлення. Певний обсяг знань спеціаліста є умовою необхідною, але далеко не достатньою для його плідної професійної діяльності. Доцільно говорити, що професійна компетентність фахівця складається з двох частин. Перша – це знання, причому знання певним чином систематизовані, з огляду на їх, так би мовити, цінність, довговічність, професійну корисність. Друга – це можливість користування отриманими, засвоєними знаннями, спрямування їх на вирішення конкретних завдань [132].

Однак залишаються ще не повною мірою дослідженими суть професійної компетентності стосовно професії учителя технологій та її значимі складові.

Відсутні чіткі критерії й методика оцінки рівня сформованості професійної компетентності майбутнього учителя технологій, методики її розвитку на етапі становлення професіонала-педагога.

Професійна компетентність майбутнього учителя технологій має ґрунтуватися на його професійному та особистому досвіді, сукупності психолого-педагогічних, методичних та інших знань, навичок і вмінь, сприяючи його розвитку й саморозвитку в процесі свідомого особистісного та професійного становлення в педагогічній діяльності [176].

Професійна компетентність майбутнього учителя технологій передбачає готовність вирішувати специфічні для цієї професії завдання,

певні дії для їх виконання, доведені до рівня умінь, що засновані на системному і глибокому засвоєнні знань [157].

Професійній компетентності майбутніх учителів технологій присвячена невелика кількість дослідницьких робіт.

Проблемі формування професійної компетенції присвячені праці К. Арановської, Н. Боритко, Е. Бондаревської, В. Зайцева, В. Монахова, А. Саранова, Е. Шиянова та ін., у яких розглянуто теоретико-методологічні основи формування професійної компетентності майбутнього фахівця освітньої галузі. У сучасних педагогічних дослідженнях В. Андрущенка, І. Бега, Р. Гуревича, І. Зязюна, І. Козловської, Н. Ничкало, В. Сидоренка, О. Сухомлинської та ін. розглядаються та аналізуються особливості компетентності майбутнього учителя як особистісного феномену та його складників.

Беззаперечно, що ефективність процесу формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій істотно підвищується при залученні їх в активну професійну діяльність.

Одним з активних видів навчальної діяльності є інтерактивне навчання. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії всіх студентів.

Інтерактивний тренінг – це форма інтерактивного навчання, що дозволяє студентам за короткий час не лише здобути знання, засвоїти нові навички і змінити ставленні до певних стереотипів, що склалися, а й закласти основи нових підходів до розв’язання педагогічних ситуацій.

Отже, компетентність, по-перше, об’єднує в собі інтелектуальну і навичкову складову освіти. По-друге, в понятті компетентності закладена ідеологія інтерпретації змісту освіти, орієнтованого на результат. По-третє, компетентність має інтеграційну природу, оскільки вона вбирає в себе ряд однорідних або близькоспоріднених умінь і знань, що належать до широких сфер діяльності.

Розвиток професійної компетентності – це динамічний процес засвоєння і модернізації професійного досвіду, який веде до розвитку індивідуальних професійних якостей, накопичення професійного досвіду, що передбачає безперервний розвиток і самовдосконалення.

Якщо розглянути систему формування науково-технічних знань майбутніх учителів технологій під час вивчення інтегрованих курсів техніко-технологічного напрямку, то в послідовності зростання рівня складності можна виділити такі рівні знань: емпіричний, теоретичний, практичний і конструктивно-творчий. Емпіричні знання здобути, як правило, з життєвої практики характеризуються використанням деякого мінімуму знань, отриманих у загальноосвітніх школах на заняттях із трудового і виробничого навчання. Теоретичними і практичними знаннями студенти оволодівають безпосередньо під час лекцій, лабораторних чи практичних занять та самостійної роботи. Компонент конструктивно-творчих знань має якісно новий зміст і формується внаслідок узагальнення отриманих знань, набутих умінь і навичок при виконанні творчих завдань та вирішенні прикладних задач як з даної навчальної дисципліни, так і з споріднених, де виникає попит на такі знання.

Спрямованість і мотивація професійної підготовки майбутніх учителів технологій визначаються ступенем домінування індивідуальних особистісних рис, що обумовлює широту і дієвість їх впливу на навчально-професійну діяльність студентів. Виявлення у майбутніх учителів кардинальних індивідуальних рис, які мають вплив на всі їх вчинки, дає змогу визначити групу педагогічних технологій використання стимулюючої дії домінуючих особистісних рис майбутнього учителя на ті види професійно-педагогічної діяльності, у яких ці риси можуть максимальною мірою проявитися. Система потреб як основа мотивів професійної підготовки виступає однією з фундаментальних властивостей психічної та духовної сутності майбутнього учителя технологій як особистості. Спрямованість особистості на професійно-педагогічну діяльність обумовлюють набуті соціальні якості:

інтереси, погляди, переконання, ціннісні орієнтації, світогляд. Ці якості визначають сукупність стійких і незалежних від наявних ситуацій мотивів професійної підготовки, виступають направляючою та регулюючою психологічною основою професійного становлення студента.

Спрямованість і активність майбутніх учителів технологій у професійній підготовці обумовлюють тимчасово переважаючі точки збудження в центральній нервовій системі як функціональні утворення психологічної структури особистості, що визначають переважаючі потреби і стійку мотивацію особистості студента в реалізації спрямованості на професійну підготовку. Цей закон психіки людини, відкритий А. Ухтомським як закон домінанти, розповсюджується на соціальну сферу, забезпечуючи можливість і необхідність створення і управління професійно-важливими особистісними домінантами, які стають метою і засобом у процесі професійної підготовки майбутнього учителя технологій.

Серед професійно-значущих особистісних якостей не можна виділяти головні і другорядні безвідносно до особистості конкретного студента. У кожного студента одні особистісні якості можуть виступати як домінантні, а в іншого вони можуть бути недостатньо розвиненими, що потребуватиме їх компенсації домінантними якостями. В гуманістичному підході В.О. Сухомлинського до виховання особистості використовується педагогічна технологія позитивної саморегуляції особистості, за якою вадою традиційного виховання визнається спрямованість лише на виправлення недоліків, у той час як необхідно знаходити, виховувати і заохочувати переваги, і тоді їх бурхлива парость заглушить бур'яни недоліків. В основу виховуючих відносин покладено позицію педагога, орієнтовану на пошук і стимулювання кращих рис вихованців.

Предметна підготовка (блок спеціальних дисциплін) спрямована на засвоєння логіки розгортання змісту конкретного наукового знання як складової частини загально людської культури і як засобу розвитку особистості учня. Він включає вивчення дисциплін, необхідних для тієї чи

іншої галузі знань і діяльності (математика, філологія, історія, біологія і под.), на сучасному рівні розвитку суспільства.

Дослідження показують, що зростанню рівня професійної майстерності сприяють активні форми і методи навчання, що відтворюють контекст майбутньої професійної діяльності, причому не лише предметний, але й соціальний. За нових умов особистість студента формується під провідним впливом особистості і діяльності викладача, який через свою особу транслює соціальний освітній досвід. Таким чином, технологічний підхід до підготовки майбутніх учителів до педагогічної діяльності передбачає якісні зміни всіх складових дидактичної системи: мети, змісту навчальної інформації, засобів педагогічної комунікації, форм та методів педагогічної взаємодії, суб'єктів педагогічного процесу, а також розвиток професійної і пізнавальної мотивації і формування педагога як творчої особистості.

Для підвищення якості підготовки майбутніх учителів технологій, вищі навчальні заклади повинні в повній мірі використовувати сучасні методи і форми підготовки студентів, якість підготовки повинна відповідати міжнародним стандартам, щоб не було розриву між здобутими знаннями та практикою їх застосування.

Загальні вимоги до освітніх програм педагога:

1. Єдність методологічних основ побудови навчальних програм.
2. Відповідність сучасному рівню розвитку науки, техніки, культури, мистецтва.
3. Взаємозв'язок з іншими освітніми програмами в межах освітньої програми закладу, відображення цілісного (не фрагментарного) об'єму знань.
4. Включення в програму всіх елементів змісту, необхідних і достатніх для реалізації поставлених цілей.
5. Конкретність визначення знань, вмінь і навиків, що їх набувають вихованці.
6. Переймання елементів змісту програми.

7. Відповідність вимогам системності в побудові освітнього процесу.

8. Направленість на розвиток природних здібностей дитини, його інтелектуальної і емоційної сфери, його соціальної адаптації [69].

З'ясовано, що пізнання в процесі навчання відбувається під керівництвом педагога, і ця обставина полегшує засвоєння нового матеріалу. Нові знання постають перед студентом «відфільтрованими»: в них виділено найбільш значиме, розкриті причинно-наслідкові зв'язки, показані практична придатність і шляхи подальшого розвитку науки. Однак головне, що несе в собі спілкування викладача зі студентами – ефект особистісного впливу. Ця перевага відома педагогічній науці і широко використовується на практиці, але оцінюється в основному як одна з умов, загальна передумова, яка впливає на ефективність освітнього процесу [189].

В основі особистісного впливу викладача лежить довіра студентів до нього, до педагога – професіонала і людини. Аналіз соціальних, педагогічних і психологічних зв'язків між викладачем і студентами, що виникають в процесі навчання, дозволяє виділити три рівні функціонування довіри в навчанні.

1. Інституційно-конвенційний рівень. Він полягає у тому, що педагог – представник учбового закладу як визначеного соціального інституту наділений його довірою і правами; він керівник і організатор діяльності студентів, вимоги якого вони повинні виконувати. Цей рівень довіри санкціонований суспільством і діє більшою мірою на перших етапах сумісної діяльності викладачів і студентів. Якщо він не підкріплюється соціально визнаною діяльністю і професійними якостями викладача, можливість особистісного впливу дуже знижується, або він міняє свою спрямованість.

2. Соціально-педагогічний рівень. Він оснований на тривалому спілкуванні викладача з конкретною групою, потоком студентів, в результаті чого вони набувають досвіду сумісної діяльності і досягають

взаєморозуміння. Відносно даної учбової дисципліни студенти і викладач утворюють психологічну єдність, одне «ми».

3. Емоційний рівень. Він у певній мірі ситуативний, коли викладачеві на даній лекції вдається захопити студентів змістом конкретної проблеми і найповніше реалізувати особистісний резерв знань, досвіду, відносин. Така ситуація виникає, коли найповніше збігаються пізнавальні інтереси, емоційна та інтелектуальна спрямованість викладача [189].

Побудові особистісно-орієнтованих технологій навчання у вищій школі повинні передувати серйозні дослідження з таких проблем, як:

1. Описування і вимірність педагогічних цілей, засобів, результатів;
2. Співвідношення особистісних і логіко-процесуальних компонентів педагогічної діяльності, можливості включення індивідуально-психологічних характеристик викладачів до самої структури педагогічних технологій, тобто надання їй авторського особистісно-орієнтованого характеру;

3. Готовність змісту освіти до технологічної форми його викладу (в більшості випадків учбові курси настільки некоректні, розпливчасті, логічно не оформлені, що не уявляється можливим їх технологізувати).

Разом з тим, незважаючи на певні труднощі, можна відмітити наступні тенденції розвитку учбового процесу в педвузі, які виводять його на технологічний рівень:

- зростання діагностичності (вимірності) у постановці освітніх цілей, оцінці результатів навчання;
- перехід від екстенсивної до інтенсивної організації навчання, тобто до досягнення найвищих результатів не за рахунок «сидіння над проблемою», «обов'язкових нотацій», «додаткових завдань», а на основі використання найновіших досягнень дидактики, психології, інформатики;
- зростання наукоємності проектів і моделей учбової діяльності, заснованих на моделюванні професійних ситуацій, на оволодінні професійним досвідом в умовах імітації ділової гри [189].

Якість підготовки учителів тісно пов'язана з рівнем навчальних досягнень студентів. Тобто, можна припустити, що, чим якісніша буде підготовка майбутніх учителів технологій (студентів), тим буде більший рівень навчальних досягнень студентів. Успіхи навчально-пізнавальної діяльності студентів характеризуються кількісними та якісними показниками, що виражаються і фіксуються оцінкою. Іншими словами, чим краща буде якість викладання, тим вищі будуть оцінки у студентів.

Оцінювання знань — визначення й вираження в умовних одиницях (балах), а також в оцінних судженнях викладача знань, умінь і навичок студентів відповідно до вимог навчальних програм.

Оцінювання навчальних досягнень студентів є важливим засобом координації та удосконалення процесу підготовки учителів технологій на різних його етапах. Основними функціями контролю є:

- стимулююча, що забезпечує мотивацію студентів до навчання;
- коригуюча, що реалізується шляхом подолання недоліків у знаннях студентів;
- діагностична, що вказує на рівень, якість та причини досягнення результатів навчання студентів;
- навчальна, яка дозволяє в процесі контрольних заходів поглибити наявні та набути нові знання, вміння та навички;
- інформаційна, що інформує про ступінь успішності в досягненні освітніх стандартів;
- розвивальна, що сприяє розвитку уваги, запам'ятовуванню матеріалу, мислення, інтелектуального потенціалу тощо;
- виховна, що розвиває морально-етичні якості;
- управлінська, яка забезпечує оптимальну організацію й перебіг навчального процесу [218].

Оцінювання навчальних досягнень студентів в університеті здійснюється за 100-баловою шкалою, яка відповідно переводиться в

національну шкалу («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та шкалу ЄКТС (A, B, C, D, E, FX, F).

Для визначення рівня оволодіння студентами навчальним матеріалом та оцінювання їх академічних досягнень, що має на меті підвищення відповідальності за якість навчання та формування вмінь аналізувати й контролювати особисту діяльність, рекомендують застосовувати наступні критерії:

Творчий рівень. Студент вільно володіє навчальним матеріалом, успішно розв'язує завдання підвищеної складності, аргументовано висловлює свої думки, виявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань, при виконанні самостійної роботи.

Високий рівень. Студент володіє навчальним матеріалом у межах програми навчальної дисципліни на творчому рівні, проте у відповідях допускає неточності.

Достатній рівень. Студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, проте не має достатніх знань та вмінь для формулювання висновків, допускає суттєві неточності.

Задовільний рівень. Студент володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу, уміє використовувати знання в стандартних ситуаціях.

Низький рівень. Студент володіє навчальним матеріалом поверхово і фрагментарно.

Незадовільний рівень. Студент не володіє навчальним матеріалом.

Відповідність шкал оцінювання та критеріїв визначення рівнів досягнень студентів показано в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Переведення 100-бальної шкали оцінювання в національну шкалу та шкалу ЄКТС

Оцінка за 100-	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за
----------------	-------------------------------	-----------

баловою шкалою університету	Диференційована оцінка	Оцінка у формі заліку	шкалою ЄКТС
90-100 (творчий рівень)	5 (відмінно)	Зараховано	A
80-89 (високий рівень)	4 (добре)		B
70-79 (достатній рівень)			C
65-69 (задовільний рівень)			3 (задовільно)
60-64 (задовільний рівень)	E		
35-39 (низький рівень)	2 (незадовільно з можливістю повторного складання)		Не зараховано – з можливістю повторного складання заліку
0-34 (незадовільний рівень)	2 (незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни)	Незараховано – з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	F

Окрема увага у розвитку професійної компетентності майбутніх учителів технологій щодо педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах приділялася шляхом застосування тренінгових методів навчання, зокрема проведення майстер-класів з виготовлення виробів. Студентам пропонувалося виготовити вироби за інструкційними картками з зазначеною послідовністю. Картки представлені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Фото/ Необхідні матеріали та інструменти:	Послідовність пошиття:
Пенал із застібок «блискавок»	
 - застібка-«блискавка» - 19 шт.; - тканина для бічних деталей пенала 10х10 см – 2 шт.; - ножиці; - нитки.	1. Викласти застібки на столі і розкласти їх у бажаній кольоровій гаммі. 2. Скласти застібки одна з одною лицем до лица і зшити по дві вздовж. Далі всі застібки зшити одна з одною. 3. Пришити бічні деталі пенала. Викроїти 2 кола з бажаної тканини. Відкрити одну застібку наполовину (інші закриті). Прикласти коло до застібок і приметати його з однієї і другої сторони. Пришити на швейній машині. 4. Вивернути готовий пенал.
Спідниця для дівчинки в українському стилі	

Для зросту: 104 – 150 см.

Довжина: 30 - 40 см.

- атлас шириною 150 см і довжиною 0,70 м;
- еластична тасьма 3 шт. по 50 см (виміряти по талії дитини);
- тасьма з орнаментом – 3 м.
- нитки під колір;
- голки;
- ножиці;
- сантиметрова стрічка

Припуски:

на шов – 1,5 см,

по верхньому зрізу – 1,5 см,

на підгин низу – 2 см.

1. Полотнище тканини шириною 150 см і довжиною 70 см розкласти в один шар та розрізати вздовж так, щоб вийшло дві частини спідниці - по 40 та 30 см шириною (нижня та верхня спідниця).

2. Зшити короткі зрізи верхнього та нижнього полотна спідниці, складаючи лицьовими сторонами всередину. Відступивши від верхнього зрізу 3 см залишити не зшитою ділянку довжиною 4,5 см для вдягання еластичної тасьми. Припуски швів обметати та розпрасувати.

3. Верхню спідницю вставити в нижню спідницю, складаючи лицьовою стороною до виворітної сторони нижньої спідниці, урівнюючи верхні зрізи, зметати верхні зрізи та зшити. Припуски шва розпрасувати. Вивернути верхню спідницю на лицьову сторону нижньої спідниці.

4. Виметати верхній зріз спідниці, утворюючи кант шириною 1 мм з верхньої спідниці. Припрасувати.

5. З лицьової сторони розмітити на полотнищі лінії зборок: першу лінію на 1,5 см нижче верхнього краю спідниці, інші 3 лінії – з інтервалом 1,5 см.

	6. Зметати шари спідниці по цим лініям та прокласти строчки. 7. 3 еластичні тасьми вдіти в утворені зборки, кінці тасьми зшити. 8. Нижні зрізи верхньої та нижньої спідниці обробити швом в підгин з закритим зрізом (припуск на підгин низу спідниці підвернути на 1 см, потім ще на 1 см і настрочити на відстані 1-2 мм від краю). 9. До нижнього зрізу верхньої та нижньої спідниці пришити тасьму з орнаментом. 10. Припрасувати готову спідницю.
--	---

Підвісний органайзер для ванної кімнати

- тканина водовідштовхуюча чи клейонка;
- 50 см при ширині 1.50 м;
- дерев'яні рейки – 2 шт;
- нитки під колір тканини

1. Викроїти деталі органайзера: основу та кишені.
2. Обробити верхні зрізи кишень швом впідгин з закритим зрізом.
3. Нашити кишені на основну деталь. Спочатку знизу, закладаючи по середині та краях кишені складки по 1 см, потім відвернути кишені на лицьову сторону та зафіксувавши по краям, прокласти строчку посередині.
4. Обметати органайзер по двом повдовжнім сторонам.
5. Обробити повздовжні сторони швом відгин.
6. Обробити отвори для планок. На основній деталі зверху та знизу обробити зрізи швом відгин з закритим зрізом на ширину планки +

	0,5 см на припуск. 7. Зверху зробити петельку. 8. Продіти дерев'яні планки у органайзер.
Корзина для рукоділля	
 - тканина верху (20x150 см) - підкладка (20x150 см) - ущільнювач (синтапон, картон) - тканина для кишень (по моделі) - нитки під колір тканини	1. Викроїти деталі корзини, додаючи припуски на шов 1 см по усіх зрізах. - денце (коло або овал 20x35 см)– 2 дет.; - основна деталь (прямокутник 20x94 см)– 2 дет.; - ущільнювач (синтапон) – на дно та основну деталь по 1 шт.; - ручки (5x25 см в гот. вигляді) – 2 дет. зі згином; - кишені (розміри по моделі) – 2 дет. 2. Обробити верхній та нижній зрізи кишень. 3. Зшити ручки та вивернути. 4. Приметати синтапон до основної деталі та до денця корзинки. 5. Пришити кишені до основної деталі та до підкладки. На відстані 7-9 см прокласти повздовжні строчки, щоб розділити кишеньки. 6. Зшити основну деталь та підкладку вздовж так, щоб утворилися 2 циліндри, залишаючи на деталі підкладки отвір посередині 15 см для вивертання. 7. Пришити денце до основної деталі та до підкладки. Утворилися 2 корзини. 8. Корзину з основної деталі вивернути на лицьовий бік і вставити у не вивернуту

	корзину з підкладки, сколотити по верхньому зрізу, приметати, вставляючи між шарами тканини ручки та зшити по колу. 9. Вивернути корзину через внутрішній отвір, після чого отвір зашити вручну. 10. Виметати корзину по верхньому зрізу та прокласти оздоблювальну строчку.
--	---

Пасхальний заєць – м'яка іграшка

- Бавовняна тканина для тіла (біла, чи кольорова) 0,30 м шириною 0,90 см;
- Матеріал для набивання (синтапух, вата);
- Нитки для декорування та шиття;
- Гудзики для очей, пришивання рук.

1. Скласти тканину для тіла зайця вдвічі лицьовою стороною всередину та викроїти деталі (припуски давати не треба) – тулуб (1 шт.), ніг (2 шт.), рук (2 шт.), вуха (1 шт.).
2. Скласти деталі попарно, лицьовою стороною всередину та зшити по контуру деталі тулуба, рук, ніг, вух (ширина шва – 0,7 см), залишаючи отвори для вивертання.
3. Вивернути деталі зайця на лицьову сторону.
4. Набити щільно тулуб, руки та ноги зайця наповнювачем за допомогою олівця (вуха – не набивати).
5. Вставити ноги в нижній отвір тулуба і акуратно зашити отвір потаємним або машинним швом.
6. Пришити вуха до голови зайця вручну (попередньо зашивши потаємним швом отвір для вивертання вух).
7. Пришити руки до тулуба зайця. Для цього попередньо зашити потаємним швом отвір вгорі руки, через який вивертались та

	набивались наповнювачем руки. Потім візуально визначити де по обидві сторони тулуба повинні знаходитися руки. Пришити руки до тулуба за допомогою гудзиків наскрізь прошиваючи тулуб від одного гудзика до іншого. Це робиться для того, щоб руки були рухомі. 8. Вишити нитками носик зайця. 9. Пришити очки – гудзики. 10. За бажанням розмалювати мордочку.
Гарбузик	
 - Бавовняна тканина (помаранчевого кольору) 50 см шириною 90 см; - Бавовняна тканина (зеленого кольору) 20 см шириною 90 см; - Матеріал для набивання (синтапух, вата);	1. Викроїти деталі гарбузика. На помаранчевій тканині обмалювати та вирізати 16 скибок. 2. Зшити парні деталі гарбузика. Деталі скласти попарно лицьовими сторонами та зшити внутрішні зрізи на відстані 0,6 см, виконуючи на початку та в кінці шва закріпки. 3. Зшити по 2 пари . Дві пари деталей скласти лицьовими сторонами , зметати та зшити зовнішні округлі зрізи. Таким чином зшити всі пари деталей в гарбузик. Останній шов виконати тільки на одну чверть для вивертання гарбузика. 4. Вивернути гарбузик та набити синтапухом. 5. Зшити вручну відкриту ділянку шва. 6. Викроїти плодоніжку з зеленої тканини. 7. Зшити плодоніжку. Деталь скласти лицьовою стороною всередину та зшити

- Нитки під колір тканини для шиття.	повздовжній зріз деталі, припуски шва розпрасувати. Зшити короткі зрізи, на кутах – навскоси. 8. Сформувати плодоніжку. Плодоніжку вивернути, набити синтапухом та вручну пришити до гарбузика. 9. Нашити коло з зеленої тканини діаметром близько 3 см знизу на гарбузик.
Шарф-хомут	
1. Тканина 1м шириною 1,5 м; 2. Нитки під колір тканини	1. Пропрасувати тканину. 2. Скласти тканину вздовж лицьовою стороною всередину так, щоб утворився прямокутник 0,5 на 1,5 м. На відстані 1 см від краю зметати шарф по довжині, а потім, прокласти машину строчку. Утворилася труба. 3. Можна декілька разів перекрутити цю трубу (це необов'язково). 4. Тримаючи за середину шарфа, наполовину його вивернути. 5. Зметати короткі зрізи шарфа, урівнюючи шов, а також слідкуючи, щоб тканина була лицем до лиця. Невеликий отвір (20 см) залишити незашитим. Прострочити шарф. 6. Вивернути шарф через незащитий отвір. 7. Зшити отвір вручну потаємними стібками або на машинці на відстані 1 мм від краю.
Ялинка	

- тканина з малюнком - (шматок 20 на 110 см);
- синтапух в якості наповнювача (50- 100 гр);
- нитки під колір тканини;
- прикраси для ялинки (намисто, бантики і т.д.).

1. Викроїти з тканини 6 деталей ялинки. Скласти тканину лицем до лиця, на виворітній стороні обвести олівцем паперову викрійку, додати по 1 см припуску на шов. Вирізати.
2. Скласти попарно деталі ялинки та обшити по контуру, залишаючи внизу з обох боків незашиту ділянку.
3. Підрізати припуски на шов, зробити надсічки.
4. Вивернути деталі ялинки на лицьовий бік. Вивернути кути. Виметати та припрасувати.
7. Скласти ялинки одна на одну стопкою. Посередині, по вертикальній осі (там, де в ялинки стовбур) зметати та прошити 2 рази.
8. Наповнити деталі ялинки синтапухом, гарно заправляючи його в кути, за допомогою олівця.
9. Зашити отвори вручну потаємними стібками.
10. Прикрасити ялинку. Пришити на верхівку та кінці намисто, бантики та інше.

Прихватка-серце

1. З картону вирізати шаблон у вигляді серця. Папір для шаблону краще скласти навпіл, намалювати на ньому половину серця, а потім вирізати фігуру. Тоді серце буде абсолютно симетричним.
2. Вирізати з кольорової тканини центральну деталь серця.

- Однотонна тканина на виворітню сторону (наприклад, ситець чи сатин) - тканина з малюнком (клітка, квіточки, горошок) Ватин (для прокладки) нитки в тон тканини коса бейка (для обшивки) ножиці шпильки картон для шаблону декоративний гудзик.	3. Вирізати деталь з однотонної тканини, яка буде зворотною стороною прихватки. 4. Вирізати за шаблоном серце для прокладки з ватину чи синтапону. Акуратно обвести олівцем, милом або крейдою трафарет. Припуски додавати не потрібно! Напрямку дольової нитки бажано дотримуватися, але не обов'язково. Вирізати деталі. 5. Перевірити щоб деталі були добре відпрасовані. 6. Скласти вирізані деталі. Лицевою стороною до поверхні столу покласти однотонну тканину, на неї ватин, і зверху на нього лицевою стороною до себе – центральну деталь серця. Сумістити шари разом і сколоти булавками. 7. Викроїти бічні частини серця. З кольорової тканини 2 деталі – це верх бічних деталей серця і ще 2 деталі – це підкладка для бічних деталей серця. Хоча, деталі підкладки можна кроїти з будь-якої тканини, їх не буде видно. Повинно вийти 2 зовнішні і 2 внутрішні в дзеркальному відображенні. 8. Скласти їх попарно виворітніми сторонами всередину і сколоти деталі (за бажанням прокласти між ними ватин). 9. Обшити косою бейкою тільки прямі сторони бічні деталі серця складені попарно з підкладкою.
--	--

	10. Накласти підготовлені бічні деталі серця на заготовлене серце. Перевірити, щоб всі деталі суміщались по контуру серця і симетрично з'єднувались в центрі вгорі. За необхідності підрівняти і підрізати. Сколоти булавками всі шари серця і зметати. 11. Обшити серце по всьому периметру прямою строчкою. 12. Зробити петельку. Від косої бейки відрізати смужку довжиною 15 см, скласти її навпіл і зшити разом вздовж. 13. Обшити серце косою бейкою, починаючи від верхнього його центру, вставляючи вкінці петельку. 14. Пришити декоративний гудзик. 15. Припрасувати готову прихватку.
Косметичка	
 - тканина верху (2 деталі розміром 30х20 см); - тканина підкладки (2 деталі розміром 30х20 см); - застібка-«блискавка» (30 см);	1. Пришити до застібки-«блискавки» основну та підкладкову тканину з обох боків. Скласти деталі верху та підкладки лицем до лиця, розміщуючи між ними застібку-«блискавку», урівнюючи зрізи. Зметати та зшити. Таким чином прострочити обидві сторони застібки-«блискавки». Виметати застібку-«блискавку». 2. Зшити нижні краї косметички. Скласти разом лицем до лиця всі чотири деталі косметички, сколоти булавками та зшити нижні краї довгих сторін косметички. 3. Зшити бічні сторони косметички. Покласти перед собою косметичку так, щоб застібка-

- голки, булавки; - ножиці; - сантиметрова стрічка; - нитки в тон	«блискавка» була посередині, відкрити її наполовину. Булавками скріпити між собою бічні сторони косметички. Виконати шви по бічним сторонам, відступаючи від краю 1-1,5 см. 4. Оформити кути косметички. Для цього відступити від кожного краю 4 см і зафіксувати булавками тканину так, щоб утворились трикутники. Прокласти строчки по цим міткам. Самі кутики акуратно відрізати та обметати місця відрізу. 5. Вивернути виріб на лицьову сторону, розправити косметичку.
--	---

Декоративний пасхальний заєць

 - бавовняна тканина з набивним малюнком чи в клітинку 0,30 м шириною 90 см; - матеріал для набивання (синтапух, вата чи сухі	1. Викроїти зайця. Скласти тканину вдвічі – лицьовою стороною всередину, обвести викрійку зайця та викроїти з припусками на шви 1 см. 2. Обидві деталі зайця скласти лицьовими сторонами всередину та зшити по контуру (ширина шва – 1 см), залишивши в нижньому шві посередині відкриту ділянку для вивертання виробу. 2.1. Підрізати припуски на шов залишаючи 0,5 см, зробити надсічки на ввігнутих ділянках. 3. Вивернути фігурку зайця та набити наповнювачем. 4. Припуски по відкритим нижнім зрізам відвернути на виворітню сторону, краї зшити
---	--

ароматні трави і квіти); - атласні стрічки кольорові довжиною по 0,90 м і шириною по 15 мм; - 1 дерев'яна паличка довжиною біля 40 см; - 1 шайба з березової деревини з корою діаметром біля 15 см і висотою 6 см; - дріль зі свердлом для деревини; - клей для дерева.	вручну, залишивши посередині шва відкриту ділянку для дерев'яної палички. Кінці шва закріпити. 5. Просвердлити отвір в дерев'яній шайбі, що дорівнює діаметру дерев'яної палички. 6. Приклеїти паличку. Один кінець дерев'яної палички змазати клеєм для дерева і вклеїти в отвір дерев'яної шайби. 7. Надіти фігурку зайця на верхній кінець палички, під фігуркою зайця прив'язати до палички атласні стрічки і зав'язати їх бантами.
--	---

Пасхальна корзина

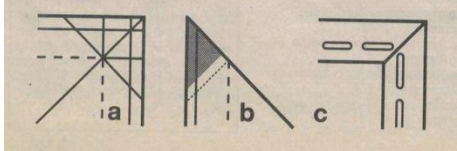

- тканина з малюнком - 30 см при ширині 150 см; - тканина біла – 30 см при ширині 150 см; - синтапух в якості наповнювача (100 гр);	1. Викроїти з білої тканини 2 смужки (12x82 см), денце діаметром 27 см. 2. Викроїти з кольорової тканини 2 смужки (9x82 см), денце діаметром 27 см, ручку шириною 6 см і довжиною 80 см. Усі розміри дані з припусками 1 см. 3. Зшити деталі верху зайчиків з деталями низу. Шов розпрасувати. 4. Намалювати зайчиків. Скласти зшиті деталі лицем до лиця, суміщуючи шви, прикласти шаблон і обмалювати 10 голівок зайчиків. В першому і останньому намалювати бочок, а в інших тільки голівки до лінії шва. 5. Обшити зайчиків по намальованій лінії. 6. Зробити надсічки: між вушками, між зайчиками, на голові, залишок відрізати. 7. Вивернути зайчиків та добре припрасувати
---	---

- нитки під колір тканини; - прикраси для корзини (стрічки, гудзики); - викрійка зайчика.	(можна попередньо виметати). 8. Прокласти вертикальні строчки між зайчиками від горизонтального шва до низу. 9. Намалювати личка зайчикам: носик, очі (або вишити), нарум'янити щічки. 10. З'вязати вушка зайчиків звичайною ниткою. 11. Наповнити зайчиків синтапоном. 12. Заметати нижній зріз. 13. Задекорувати верхній шов зайчиків стрічкою чи мереживом. 14. Зшити зайчиків в кільце. 15. Пришити зайчиків до денця. 16. Зробити ручки для корзини. Скласти вздовж кольорову смужку та прошити на відстані 0,5 см від краю, один кінець зашити. Вивернути. Наповнити синтапоном. 17. Пришити ручку до корзини. 18. Пришити денце підкладки до корзини потайним стібком, ховаючи припуски всередину. 19. Зав'язати на вушках стрічки.
Намисто з тканини	
 Складається з 17	1. Викроїти з тканини заготовки для намиста: 5 кіл діаметром 10 см, 6 кіл діаметром 8 см та 6 кіл діаметром 6 см без припусків на шви. 2. Прошити по колу на відстані 0,5 см від краю швом вперед голка. 3. Стягнути трохи нитку. 4. Наповнити синтапухом мішечок, що

намистинок: 5 намистинок великих; 6 намистинок середніх; 6 намистинок маленьких. - тканина (10 см при ширині 150 см); - нитки під колір тканини; - наповнювач синтапух; - леска 1 м чи шовкова нитка 2м; - голка; - 16 штучних намистинок; - 34 заглушки (обнимателя); - застібка з кільцем	утворився. 5. Затягнути щільно нитку, заправляючи краї тканини всередину та зашити отвір. 6. Прошити наскрізь кульку в різних напрямленнях, щоб утворилися зморшки. Повинна вийти акуратна кулька. 7. Вдягнути крючок на кільце. Прив'язати шовкову нитку складену вдвоє чи леску до одного кільця застібки. Вдягнути першу заглушку, далі вдягнути на нитку кульку найменшу, далі заглушку, далі штучну пластикову намистинку. Далі знову повторюється черговість: заглушку, кульку, заглушку, пластикову намистинку. 8. Нанизувати по черзі кульки з тканини, починаючи з малих: 3 малих, 3 середніх, 5 великих, 3 середніх, 3 малих. 9. По закінченні нанизування прив'язати вільний кінець нитки до другого кільця застібки. Застібнути намисто.
Подушка «Ображений кіт»	
- бавовняна тканина з малюнком 0,50 м шириною 90 см; - матеріал для набивання (синтапух, вата); - нитки під колір тканини; - стрічка для прикрашання.	1. Викроїти деталі кота. Скласти тканину вдвічі – лицьовою стороною всередину, обвести викрійку кота та викроїти з припусками на шви 1 см. 2. Обидві деталі кота скласти лицьовими сторонами всередину та зшити по контуру (ширина шва – 1 см), залишивши в нижньому шві посередині відкриту ділянку для

	вивертання виробу. 2.1. Підрізати припуски на шов залишаючи 0,5 см, зробити надсічки на ввігнутих ділянках. 3. Вивернути фігурку кота та набити наповнювачем. 4. Відкриту ділянку зшити вручну. 5. Викроїти хвостик. Зшити деталі хвоста та набити синтапухом, отвір зашити. Пришити хвіст до кота. 6. Зав'язати стрічку.
Святкова скатертина	
 - тканина верху 1,80 м при ширині 2,20 м; - тканина підкладки (1.30 х 2.20) - нитки під тон тканини	1. Викроїти скатертину (прямокутник 1.30 х 2.20 з тканини верху та підкладки). 2. Зшити деталі скатертини. Скласти лицем до лиця тканину верху та підкладки та обшити по контуру, залишаючи з однієї сторони отвір для вивертання. 3. Вивернути скатертину на лицьовий бік. Зашити отвір. 4. Виметати скатертину утворюючи кант з верхньої деталі. Припрасувати. За бажанням можна до нижнього краю скатертини пришити атласну стрічку, мереживо чи бахрому. 5. Викроїти 4 серветки із залишків тканини розміром 50 х 50 см. 6. Обробити краї серветок швом в підгин «конвертом» на лицьову сторону. Для цього краї серветок запрасувати на лицьову сторону

	спочатку на 1 см, а потім ще на 5 см і по діагоналі, як показано на малюнку а). Далі обробити кути, прокласти строчку по лінії з крапочок як на мал. б) (заштриховану ділянку зрізати, припуски шва розпрасувати). Потім підгин приметати та пришити вкрай, як на мал. с).
Іграшки з фетру	
 - фетр кольоровий (на 1 іграшку – 0,5 листа А-4); - матеріал для набивання (синтапух); - нитки під колір тканини, контрасні; - стрічка для петельки; - гудзики, бісер – для очок.	1. Викроїти деталі іграшки. Скласти тканину вдвічі, обвести викрійку та викроїти без припусків (фетр однаковий з обох сторін та не обсипається). 2. Нитками для шиття вишити мордочку іграшки (вишити носик, вуса, пришити очка). 3. На великі деталі іграшки нашити менші. Наприклад, для пташки, на деталь тулуба нашити крило, в котика пришити бантик, кишеню, у сови – очі, живіт, носик, у машини – вікна, колеса і т.д. 4. Зшити між собою деталі. Обидві деталі іграшки скласти вдвоє та зшити по контуру (ширина шва – 0,5 см), вкладаючи між деталями, так щоб вони попали в шов: крила (для сови), дзьоб (для пташки), а зверху вкладаючи стрічку (це буде петелька), залишаючи в нижньому шві посередині відкриту ділянку для набивання. 5. Наповнити нещільно наповнювачем іграшки. 6. Відкриту ділянку зшити вручну.

3.2 Методика формувального експерименту і його результати

Розроблена нами структура і зміст підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах потребували експериментальної перевірки і підтвердження з припущенням щодо позитивного впливу на рівень сформованості професійної компетентності. Враховуючи, що особливе значення у підготовці майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах має рівень сформованості професійної компетентності.

Встановлено, професійна компетентність як критерій підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах – майбутніх педагогів позашкільної освіти, охоплює результати навчання, рівень мотивації, особистісні якості тощо.

Враховуючи вищезазначене, нами виділено три компоненти професійної компетентності майбутнього педагога позашкільної освіти: знаннєвий, практичний і мотиваційний.

Знаннєвий компонент професійної компетентності майбутнього педагога позашкільної освіти свідчить про знання у сфері професійної педагогічної діяльності, творче та аналітичне мислення, вміння виділяти головне та оперувати педагогічними поняттями і термінами.

Практичний компонент професійної компетентності майбутнього педагога позашкільної освіти характеризує вміння застосовувати отримані знання у сфері професійної педагогічної діяльності на практиці, уміння прогнозувати результати діяльності, працювати з навчальним обладнанням, розробляти проектне завдання.

Мотиваційний компонент професійної компетентності майбутнього педагога позашкільної освіти розкриває рівень мотивації до педагогічної діяльності, виконання самостійної роботи, прояв індивідуальної активності, ініціативи, індивідуальне планування навчального навантаження

майбутнього педагога позашкільної освіти, самостійний вибір варіативних дисциплін.

При проведенні експерименту використовувалася розроблена нами методика педагогічної оцінки рівня навчальних досягнень студентів для підвищення якості підготовки майбутніх учителів технологій. При розробці методики враховувалась методика педагогічної оцінки, що була запропонована А.Киверялгом [172], С. Сисоевою [236].

Програма констатувального експерименту включала:

- визначення рівня навчальних досягнень студентів за розробленими критеріями та показниками;
- виявлення причин низької успішності студентів;
- розробку заходів, щодо підвищення рівня навчальних досягнень студентів.

При визначенні критеріїв рівня навчальних досягнень майбутніх учителів технологій можна взяти за основу наукове визначення терміна «критерій».

Як відомо, критерій (у перекладі з грецької – засіб, судження) – міра для визначення оцінки предмета, явища. Отже, критерій служить ідеальним зразком, еталоном, виражає вищий, найбільш досконалий рівень явища, яке вивчається.

Вивчаючи різні підходи до визначення ефективності досліджуваного процесу, ми дійшли висновку, що критерії складаються з таких рівнів: засвоєння знань, сформованості умінь, мотивації до навчання.

Визначаючи різноманітні підходи до визначення ефективності досліджуваного процесу, А. Киверялг визначає, що всі критерії повинні відповідати таким вимогам:

1. Бути об'єктивними, тобто давати можливість визначати ознаку, що досліджується, однозначно.
2. Бути валідними, тобто вимірювати те, що хочуть виміряти. Наприклад, знання фактів, розуміння теорії, вміння, навички тощо.

3. Бути нейтральними по відношенню до явищ, що досліджуються.
4. Бути порівняльними й легко піддаватися статистичній обробці [172].

Водночас, для ефективності дослідження ми дотримувалися вимог, що висуваються до експериментального навчання:

- якісний склад контрольної та експериментальної груп не мав значних відмінностей;
- у майбутніх учителів технологій контрольної та експериментальної груп засвоєння знань відбувалося при виготовленні приблизно однакових за складністю виробів;
- у майбутніх учителів технологій контрольної та експериментальної груп на констатувальному етапі експерименту заняття проводились за однаковими навчальними планами та програмами.

Зазначимо, що для педагогічної оцінки рівня розвитку професійної компетентності майбутніх учителів технологій було обрано трирівневу систему оцінювання з градацією за низьким (Н), середнім (С) та високим рівнями (В).

Встановлено, що до високого рівня можна віднести студента – майбутнього учителя технологій, який уміє і прагне аналізувати й проектувати, застосовує теоретичні знання в нових ситуаціях, вміє застосовувати свій досвід шляхом пошуку нових творчих способів роботи, сам добирає потрібні інструменти, може запропонувати пристосування, які полегшать виконання роботи; швидко, з належною якістю і без помилок виконує креслення та технологічні картки; добре виготовляє виріб, правильно застосовує інструменти і пристосування; старанно прибирає робоче місце.

Середній рівень: студент – майбутній учитель технологій вміє встановити міждисциплінарні зв'язки, систематизувати факти, теоретично осмислити систему методів і прийомів роботи, застосовує набуті знання при вирішенні навчальних проблем, самостійно визначає ефективні шляхи

вирішення типових завдань, вміє знаходити рішення в нестандартних ситуаціях.

Низький рівень: студент – майбутній учитель технологій може лише розпізнавати окремі визначення, терміни, поняття, закономірності, але не може ними оперувати, усвідомлює основні поняття з кожної теми, розуміє окремі факти, виконує частково пошукові практичні дії у типових ситуаціях.

У проведенні констатувального експерименту брали участь студенти I та II року навчання різних груп ОКР Магістр, що вивчають дисципліну «Теорія та методика декоративно-прикладної творчості», що дало можливість визначити рівень навчальних досягнень студентів.

Констатуючий експеримент проводився протягом 2010-2011 н.р.

На початковому етапі констатувального експерименту проводилася оцінка рівня підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах за нижчевказаними компонентами:

- за знаннєвим компонентом був проведений контроль рівня знань тем предметів професійної підготовки;
- за практичним компонентом ми досліджували уміння і навички;
- за мотиваційним компонентом під час анкетування студентів визначався ступінь інформованості про професію та мотиви її вибору.

Формуючий експеримент проводився протягом 2012-2016 навчального року. На цьому етапі проведено впровадження у навчальний процес педагогічних умов, інтерактивних технологій навчання майбутніх учителів технологій, методичних рекомендацій до проведення майстер-класів з рукоділля.

Кількість студентів, які взяли участь в експерименті, становила 250 осіб, з них 124 були включені в експериментальні групи, 126 – у контрольні.

Для визначення результативності експериментальної роботи було проведено повторне діагностування з порівняльним аналізом отриманих даних у контрольній та експериментальній групах.

Експериментальна група, %	124	23,5	74,7	27,8	81,5	4,03	18,5	63,8	43,7	85,5	4,20
Контрольна група, %	126	24,0	77,1	25,8	81,0	4,01	21,7	78,9	27,4	83,3	4,05

У практичних завданнях була застосована сукупність спостережень (десятки й сотні результатів вимірювань індивідуальних характеристик), тому виникає завдання компактного описання наявних даних. Для цього використовують методи описової статистики – описання результатів за допомогою різноманітних агрегованих показників і графіків. Крім того, деякі показники описової статистики використовуються в статистичних критеріях при визначенні достовірності збігів або відмінностей характеристик експериментальної і контрольної груп.

Для результатів вимірювань показники описової статистики можна розбити на декілька груп:

- показники положення описують положення експериментальних даних на числовій осі. Приклади таких даних – максимальний і мінімальний елементи вибірки, середнє значення, медіана, мода тощо;
- показники розмаху описують ступінь розмаху даних відносно свого центру (середнього значення). До них відносяться: вибіркова дисперсія, різниця між мінімальним і максимальним елементами (розмах, інтервал вибірки) тощо;
- показники асиметрії: положення медіани відносно середнього тощо;
- гістограма.

Зазначені показники використовуються для наглядного представлення і первинного («візуального») аналізу результатів вимірювань характеристик експериментальної і контрольної груп.

Розглянемо гістограми рівнів сформованості професійної компетентності контрольної та експериментальної груп на констатувальному та формуальному етапах за знаннєвим, практичним та мотиваційним компонентами.

Першим оцінювався рівень сформованості професійної компетентності за знаннєвим компонентом. Гістограми рівнів сформованості професійної компетентності контрольної та експериментальної груп на констатувальному й формуальному етапах представлені на рис. 3.1, 3.2, 3.3.

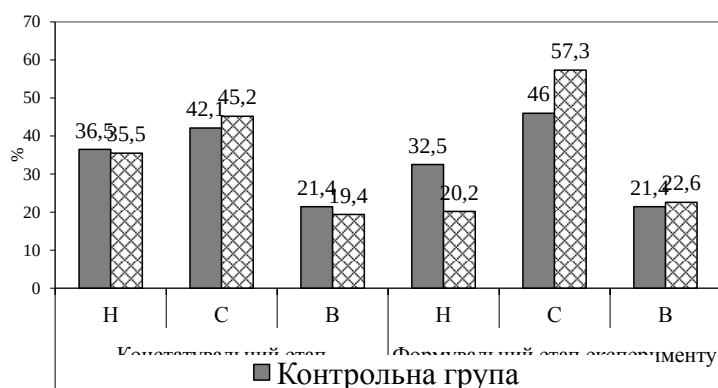

Рис. 3.1. Показники рівня професійної компетентності за знаннєвим компонентом

Наступним за практичним компонентом оцінювався рівень сформованості професійної компетентності (рис. 3.2).

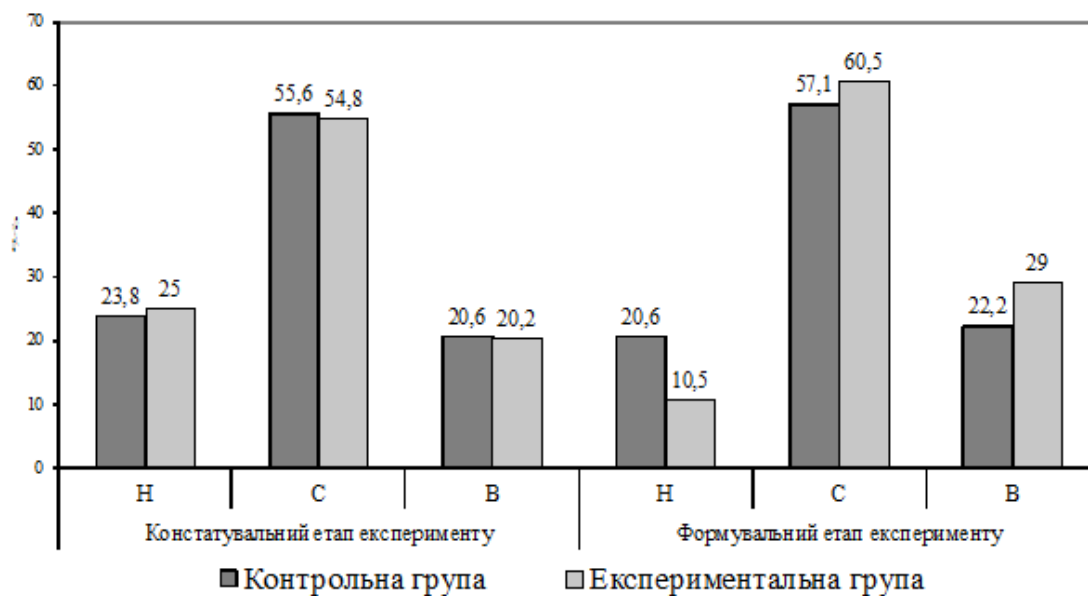

Рис. 3.2. Показники рівня професійної компетентності за практичним компонентом

Наприкінці оцінювався рівень сформованості професійної компетентності за мотиваційним компонентом (рис. 3.3).

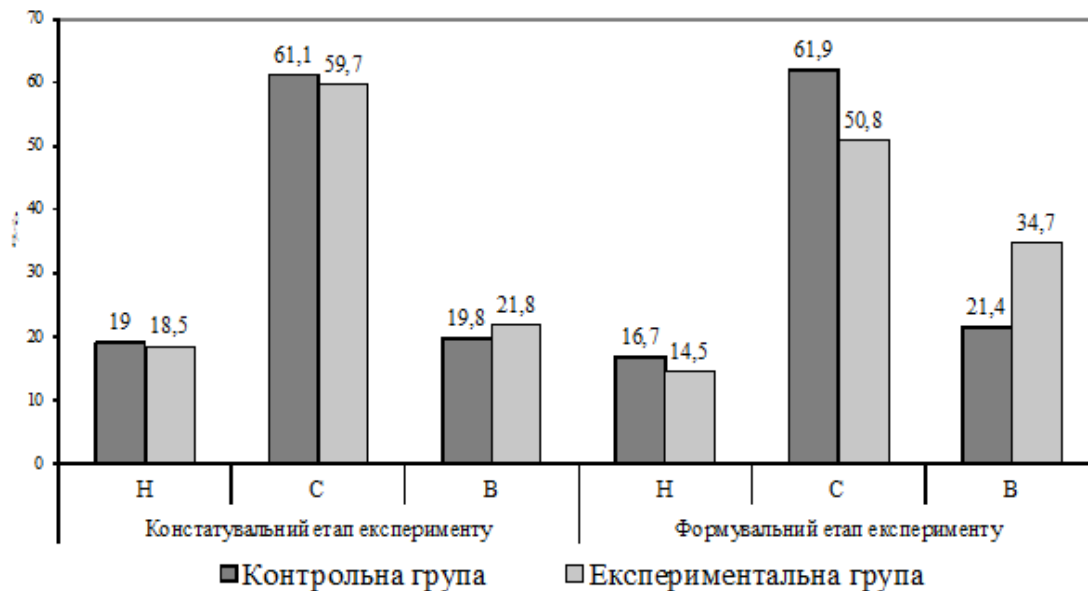

Рис. 3.3. Показники рівня професійної компетентності за мотиваційним компонентом

Описова статистика за результатами експерименту представлена в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Описова статистика рівня професійної компетентності
контрольної та експериментальної груп на
констатувальному та формуальному етапах експерименту

Параметри описової статистики	Контрольна група		Експериментальна група	
	Констату- вальний експеримент	Формува- льний експеримент	Констатувальний експеримент	Формува- льний експеримент
Знаннєвий компонент				
Об'єм вибірки	126	126	124	124
Мінімум	3	3	3	3
Максимум	5	5	5	5
Інтервал (розмах)	2	2	2	2
Сума	485	490	476	499
Середнє	3,8492	3,8889	3,8387	4,0242
Медіана	4	4	4	4
Дисперсія	0,5611	0,5316	0,5266	0,4303
Практичний компонент				
Об'єм вибірки	126	126	124	124

Мінімум	3	3	3	3
Максимум	5	5	5	5
Інтервал (розмах)	2	2	2	2
Сума	500	506	490	519
Середнє	3,9683	4,0159	3,9516	4,1855
Медіана	4	4	4	4
Дисперсія	0,447	0,4317	0,4529	0,3637
Мотиваційний компонент				
Об'єм вибірки	126	126	124	124
Мінімум	3	3	3	3
Максимум	5	5	5	5
Інтервал (розмах)	2	2	2	2
Сума	505	510	500	521
Середнє	4,0079	4,0476	4,0323	4,2016
Медіана	4	4	4	4
Дисперсія	0,3919	0,3817	0,4055	0,455

Більш детально обґрунтуємо вибір методів дослідження та представимо аналіз статистичних результатів даних рівнів професійної компетентності за знанням, практичним та мотиваційним компонентом.

Відзначимо, що аналіз результатів навчання двох груп студентів (контрольної та експериментальної) до та після експерименту складається з вирішення трьох типів завдань:

- опис даних (компактне й інформативне відображення характеристик досліджуваних об'єктів);
- встановлення подібності характеристик двох груп;
- встановлення відмінності характеристик двох груп.

Два типи шкал (відношення та порядку) і три перераховані типи завдань аналізу даних дозволяють виділити шість базових (типових) завдань.

Дані завдання є базовими з наступних причин. По-перше, вони становлять більшість (близько 90 %) завдань аналізу даних, що зустрічаються в експериментальних дослідженнях по педагогічних науках. По-друге, вони сформульовані для найпростішої схеми організації педагогічного експерименту – коли стан досліджуваних об'єктів описується одним показником і вимірюється два рази – до початку й після завершення впливу експерименту.

Слід відзначити, що загальні підходи до визначення вірогідності подібностей та відмінностей. Як відзначалося вище, типовим завданням аналізу даних у педагогічних дослідженнях є встановлення тотожностей або відмінностей характеристик експериментальної й контрольної групи. Для цього формуються статистичні гіпотези:

- гіпотеза про відсутність відмінностей (так звана нульова гіпотеза);
- гіпотеза про істотність відмінностей (так звана альтернативна гіпотеза).

Для прийняття рішень про те, яку з гіпотез (нульову або альтернативну) слід прийняти, використовують вирішальні правила – статистичні критерії. Тобто, на підставі інформації про результати спостережень (характеристиках членів експериментальної й контрольної

групи) розраховується певне число, яке називається емпіричним значенням критерію. Це число порівнюється з відомим (наприклад, отриманим з таблиці) еталонним числом, яке називається критичним значенням критерію.

Критичні значення приводяться, як правило, для декількох рівнів значимості. Рівнем значимості називається ймовірність помилки, що полягає у відхиленні (не прийнятті) нульової гіпотези, тобто ймовірність того, що відмінності будуть істотними, а вони насправді випадкові. Зазвичай використовують рівні значимості α , рівні 0,05, 0,01 і 0,001. У педагогічних дослідженнях значення α обмежуються рівнем 0,05, тобто, допускається не більш ніж 5% можливої помилки.

Якщо отримане емпіричне значення критерію виявляється менше або рівне критичному, то ухвалюється нульова гіпотеза – вважається, що на заданому рівні значимості характеристики експериментальної й контрольної груп збігаються. А якщо ні, то нульова гіпотеза відкидається й ухвалюється альтернативна гіпотеза – характеристики експериментальної й контрольної групи вважаються різними з вірогідністю відмінностей рівною 0,95 або 95%.

Надалі ми обмежимося рівнем значимості $\alpha = 0,05$, тому, якщо емпіричне значення критерію виявляється меншим або рівним критичному, то можна зробити висновок, що «характеристики експериментальної й контрольної груп збігаються з рівнем значимості 0,05». Якщо емпіричне значення критерію виявляється строго більше критичного, то можна зробити висновок, що «вірогідність відмінностей характеристик експериментальної й контрольної груп рівна 95%».

Для перевірки гіпотези про збіг характеристик двох груп доцільним є використання або критерію Крамера-Уелча, або критерію Вілкоксона-Манна-Уїтні. Критерій Крамера-Уелча призначений для перевірки гіпотези про рівність середніх двох вибірок, критерій Вілкоксона-Манна-Уїтні є більш «тонким» (але й більш трудомістким) – він дозволяє перевіряти гіпотезу про те, що дві вибірки «однакові» (тобто в них збігаються їхні середні, дисперсії й усі інші показники).

Критерій Крамера-Уелча. Емпіричне значення даного критерію розраховується на підставі інформації про обсяги N і M вибірок x і y , вибірових середніх $\bar{x}$ і $\bar{y}$ і вибірових дисперсіях D_x і D_y порівнюваних вибірок.

При цьому емпіричне значення критерію Крамера-Уелча ($T_{\text{емп}}$)

$$T_{\text{емп}} = \frac{\sqrt{M \cdot N} |\bar{x} - \bar{y}|}{\sqrt{M \cdot D_x + N \cdot D_y}},$$

розраховується за формулою

де N – чисельність контрольної групи;

M – чисельність експериментальної групи;

$\bar{x}, \bar{y}$ – середні значення успішності, відповідно контрольної та експериментальної груп

D_x, D_y – дисперсії значень успішності, відповідно контрольної та експериментальної груп,

$$\text{де: } D_x = \frac{\sum_{i=1}^N (x_i - \bar{x})^2}{N-1}; D_y = \frac{\sum_{i=1}^M (y_i - \bar{y})^2}{M-1}.$$

Критичне значення критерію Крамера-Уелча $T_{0,05} = 1,96$, тому коли $T_{\text{емп}} < 1,96$, роблять висновок про подібність характеристик порівнюваних груп на рівні істотності 0,05, якщо ж $T_{\text{емп}} > 1,96$ то відмічають достовірність розбіжностей характеристик порівнюваних груп з ймовірністю 95%.

Якщо початкові (до початку експерименту) стани експериментальної й контрольної груп збігаються, а кінцеві (після закінчення експерименту) – різняться, то можна зробити висновок, що ефект змін зумовлений саме застосуванням експериментальної методики навчання.

Відзначимо, що в даному випадку ми розглядаємо питання про те, “у яку сторону” експериментальна група відрізняється від контрольної, тобто, покращилися або погіршилися досліджувані характеристики (зі змістовної точки зору, це не має відношення до статистичних методів, а є прерогативою педагогіки).

Критерій Вілкоксона-Манна-Уїтні. Даний критерій оперує не з абсолютними значеннями елементів двох вибірок, а з результатами їх парних порівнянь.

Дві вибірки можуть мати однакові середні (тобто, критерій Крамера-Уелча встановить збіг середніх), але різнитися, наприклад, дисперсією. Ті відмінності, які не виявить критерій Крамера-Уелча, можуть бути виявлені критерієм Вілкоксона-Манна-Уїтні.

Для розрахунку емпіричного значення критерію Вілкоксона-Манна-Уїтні ($W_{\text{емп}}$) спочатку розраховують емпіричне значення критерію Манна-Уїтні (U) для розрахунку якого беруть дві вибірки контрольну $\{x_i\} \ i=1 \dots N$ та експериментальну $\{y_i\} \ i=1 \dots M$ і для кожного елемента вибірки $\{x_i\} \ i=1 \dots N$ визначають число a_i елементів другої вибірки, які перевищують їх за своїми значеннями (тобто кількість таких y_i які більші x_i), а також чисельність b_i елементів другої вибірки, які за своїми значеннями рівні їм (тобто кількість таких y_i які рівні x_i). Тоді емпіричне значення критерію Манна-Уїтні (U) розраховується за формулою:

$$U = a_1 + a_2 + \dots + a_N + \frac{b_1 + b_2 + \dots + b_N}{2} = \sum_{i=1}^N a_i + \frac{1}{2} \sum_{i=1}^N b_i$$

Визначивши значення U , розраховують емпіричне значення $W_{\text{емп}}$.

$$W_{\text{емп}} = \frac{\left| \frac{N \cdot M}{2} - U \right|}{\sqrt{\frac{N \cdot M \cdot (N + M + 1)}{12}}},$$

де N – чисельність контрольної групи;

M – чисельність експериментальної групи;

Критичне значення критерію Вілкоксона-Манна-Уїтні $W_{0,05} = 1,96$, тому коли $W_{\text{емп}} < 1,96$, роблять висновок про подібність характеристик порівнюваних груп на рівні істотності 0,05, якщо ж $W_{\text{емп}} > 1,96$ то відмічають достовірність розбіжностей характеристик порівнюваних груп з ймовірністю 95%.

Для визначення достовірності подібності даних, які характеризуються оцінками в порядковій шкалі (бальна оцінка), доцільним є використання критерію однорідності χ^2 .

Розглянуті вище інструменти аналізу даних мають програмну реалізацію у вигляді комп'ютерної програми «Статистика в педагогіці». А розраховані значення критеріїв Крамера-Уелча та Вілкоксона-Манна-Уїтні для контрольної та експериментальної груп у формуючій та констатуючій фазах в розрізі досліджуваних компонентів показані в таблицях, в даних таблицях на перетині різних категорій, що характеризують досліджувану групу вказано емпіричні та критичні значення критеріїв, і, якщо встановлена розбіжність, то клітинка таблиці має сіре забарвлення, коли ж групи були тотожними, клітинки не мають забарвлення.

Таблиця 3.5

Аналіз рівня професійної компетентності за знаннєвим компонентом контрольної та експериментальної груп на констатувальному та формувальному етапах експерименту

Контрольна група		Експериментальна група	
Констатувальний експеримент	Формувальний експеримент	Констатувальний експеримент	Формувальний експеримент
Контрольна група на етапі констатувального експерименту			
-	Емпіричне значення критерію Вілкоксона-Манна-Уїтні 0,4278, критичне 1,96. Характеристики	Емпіричне значення критерію Вілкоксона-Манна-Уїтні 0,07, критичне 1,96. Характеристики	Емпіричне значення критерію Крамера-Уелча 1,9659, критичне 1,96. Достовірність

	порівнюваних вибірок співпадають на рівні значущості 0.05	порівнюваних вибірок співпадають на рівні значущості 0.05	різних характеристик порівнюваних вибірок складає 95%
Контрольна група на етапі формувального експерименту			
Емпіричне значення критерію Вілкоксона- Манна-Уїтні 0,4278, критичне 1,96. Характеристики порівнюваних вибірок співпадають на рівні значущості 0.05	-	Емпіричне значення критерію Вілкоксона- Манна-Уїтні 0,5073, критичне 1,96. Характеристики порівнюваних вибірок співпадають на рівні значущості 0.05	Емпіричне значення критерію Вілкоксона- Манна-Уїтні 1,4353, критичне 1,96. Характеристики порівнюваних вибірок співпадають на рівні значущості 0.05
Експериментальна група на етапі констатувального експерименту			
Емпіричне значення критерію Вілкоксона- Манна-Уїтні 0,07, критичне 1,96. Характеристики	Емпіричне значення критерію Вілкоксона- Манна-Уїтні 0,5073, критичне 1,96.	-	Емпіричне значення критерію Вілкоксона- Манна-Уїтні 1,9651, критичне 1,96.

порівнюваних вибірок співпадають на рівні значущості 0.05	Характеристики порівнюваних вибірок співпадають на рівні значущості 0.05		Достовірність різних характеристик порівнюваних вибірок складає 95%
Експериментальна група на етапі формувального експерименту			
Емпіричне значення критерію Крамера-Уелча 1,9659, критичне 1,96. Достовірність різних характеристик порівнюваних вибірок складає 95%	Емпіричне значення критерію Вілкоксона-Манна-Уїтні 1,4353, критичне 1,96. Характеристики порівнюваних вибірок співпадають на рівні значущості 0.05	Емпіричне значення критерію Вілкоксона-Манна-Уїтні 1,9651, критичне 1,96. Достовірність різних характеристик порівнюваних вибірок складає 95%	-

Таблиця 3.6

Аналіз рівня професійної компетентності за практичним компонентом контрольної та експериментальної груп на констатувальному та формувальному етапах експерименту

Контрольна група		Експериментальна група	
Констатувальний	Формувальний	Констатувальний	Формувальний

експеримент	експеримент	експеримент	експеримент
Контрольна група на етапі констатувального експерименту			
-	Емпіричне значення критерію Вілкоксона- Манна-Уїтні 0,5116, критичне 1,96. Характеристики порівнюваних вибірок співпадають на рівні значущості 0.05	Емпіричне значення критерію Вілкоксона- Манна-Уїтні 0,1784, критичне 1,96. Характеристики порівнюваних вибірок співпадають на рівні значущості 0.05	Емпіричне значення критерію Вілкоксона- Манна-Уїтні 2,3195, критичне 1,96. Достовірність різних характеристик порівнюваних вибірок складає 95%
Контрольна група на етапі формувального експерименту			
Емпіричне значення критерію Вілкоксона- Манна-Уїтні 0,5116, критичне 1,96. Характеристики порівнюваних вибірок співпадають на	-	Емпіричне значення критерію Вілкоксона- Манна-Уїтні 0,6875, критичне 1,96. Характеристики порівнюваних вибірок співпадають на	Емпіричне значення критерію Крамера-Уелча 2,1269, критичне 1,96. Достовірність різних характеристик порівнюваних вибірок складає

рівні значущості 0.05		рівні значущості 0.05	95%
Експериментальна група на етапі констатувального експерименту			
Емпіричне значення критерію Вілкоксона- Манна-Уїтні 0,1784, критичне 1,96. Характеристики порівнюваних вбірок співпадають на рівні значущості 0.05	Емпіричне значення критерію Вілкоксона- Манна-Уїтні 0,6875, критичне 1,96. Характеристики порівнюваних вбірок співпадають на рівні значущості 0.05	-	Емпіричне значення критерію Вілкоксона- Манна-Уїтні 2,483, критичне 1,96. Достовірність різних характеристик порівнюваних вбірок складає 95%
Експериментальна група на етапі формувального експерименту			
Емпіричне значення критерію Вілкоксона- Манна-Уїтні 2,3195, критичне 1,96. Достовірність різних характеристик	Емпіричне значення критерію Крамера-Уелча 2,1269, критичне 1,96. Достовірність різних характеристик порівнюваних	Емпіричне значення критерію Вілкоксона- Манна-Уїтні 2,483, критичне 1,96. Достовірність різних характеристик	-

порівнюваних вибірок складає 95%	вибірок складає 95%	порівнюваних вибірок складає 95%	
--	------------------------	--	--

Таблиця 3.7

Аналіз рівня професійної компетентності за мотиваційним компонентом контрольної та експериментальної груп на констатувальному та формуальному етапах експерименту

Контрольна група		Експериментальна група	
Констатувальний експеримент	Формувальний експеримент	Констатувальний експеримент	Формувальний експеримент
Контрольна група на етапі констатувального експерименту			
-	Емпіричне значення критерію Вілкоксона-Манна-Уїтні 0,4382, критичне 1,96. Характеристики порівнюваних вибірок співпадають на рівні значущості 0.05	Емпіричне значення критерію Вілкоксона-Манна-Уїтні 0,2685, критичне 1,96. Характеристики порівнюваних вибірок співпадають на рівні значущості 0.05	Емпіричне значення критерію Вілкоксона-Манна-Уїтні 2,1376, критичне 1,96. Достовірність різних характеристик порівнюваних вибірок складає 95%
Контрольна група на етапі формуального експерименту			
Емпіричне	-	Емпіричне	Емпіричне

значення критерію Вілкоксона-Манна- Уїтні 0,4382 критичне 1,96 Характеристики порівнюваних вибірок співпадають на рівні значущості 0.05		значення критерію Вілкоксона- Манна-Уїтні 0,1627, критичне 1,96. Характеристики порівнюваних вибірок співпадають на рівні значущості 0.05	значення критерію Вілкоксона-Манна- Уїтні 1,7397 критичне 1,96 Характеристики порівнюваних вибірок співпадають на рівні значущості 0.05
Експериментальна група на етапі констатувального експерименту			
Емпіричне значення критерію Вілкоксона-Манна- Уїтні 0,2685 критичне 1,96 Характеристики порівнюваних вибірок співпадають на рівні значущості 0.05	Емпіричне значення критерію Вілкоксона- Манна-Уїтні 0,1627, критичне 1,96. Характеристики порівнюваних вибірок співпадають на рівні значущості 0.05	-	Емпіричне значення критерію Крамера-Уелча 2,0331, критичне 1,96. Достовірність різних характеристик порівнюваних вибірок складає 95%
Експериментальна група на етапі формувального експерименту			

Емпіричне значення критерію Вілкоксона-Манна- Уїтні 2,1376 критичне 1,96 Достовірність різних характеристик порівнюваних вибірок складає 95%	Емпіричне значення критерію Вілкоксона- Манна-Уїтні 1,7397, критичне 1,96. Характеристики порівнюваних вибірок співпадають на рівні значущості 0.05	Емпіричне значення критерію Крамера Уелча 2,0331 критичне 1,96 Достовірність різних характеристик порівнюваних вибірок складає 95%	-
--	--	---	---

Провівши аналіз таблиць можна стверджувати, що рівень професійної компетентності за знаннєвим, практичним та мотиваційним компонентом в контрольній групі за період експерименту не змінився (білий фон відповідних клітинок таблиць 3.5, 3.6, 3.7), в той час як в експериментальній групі відмічаємо істотну зміну досліджуваного критерію за всіма досліджуваними компонентами (темний фон клітинок експериментальної групи на формуальному етапі). Досить цікавим є те, що на констатувальному етапі контрольна і експериментальна групи за всіма досліджуваними компонентами не відрізнялись (білий фон відповідних клітинок таблиць 3.5, 3.6, 3.7). Достовірність отриманих даних складає 95 %.

Отже, на основі порівняння показників експериментальних та контрольних груп, що характеризують рівень професійної компетентності за знаннєвим, практичним та мотиваційним компонентами, можна зробити висновок про ефективність визначеної структури підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III

Встановлено особливе значення рівня сформованості професійної компетентності у підготовці майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах встановлено, що професійна компетентність як критерій підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах – майбутніх педагогів позашкільної освіти, охоплює результати навчання, рівень мотивації, особистісні якості тощо.

Враховуючи вищезазначене, нами виділено три компоненти професійної компетентності майбутнього педагога позашкільної освіти: знаннєвий, практичний і мотиваційний.

Знаннєвий компонент професійної компетентності майбутнього педагога позашкільної освіти свідчить про знання у сфері професійної педагогічної діяльності, творче та аналітичне мислення, вміння виділяти головне та оперувати педагогічними поняттями і термінами.

Практичний компонент професійної компетентності майбутнього педагога позашкільної освіти характеризує вміння застосовувати отримані знання у сфері професійної педагогічної діяльності на практиці, уміння прогнозувати результати діяльності, працювати з навчальним обладнанням, розробляти проектне завдання.

Мотиваційний компонент професійної компетентності майбутнього педагога позашкільної освіти розкриває рівень мотивації до педагогічної діяльності, виконання самостійної роботи, прояв індивідуальної активності, ініціативи, індивідуальне планування навчального навантаження майбутнього педагога позашкільної освіти, самостійний вибір варіативних дисциплін.

Розроблена нами структура і зміст підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах потребували експериментальної перевірки і підтвердження з припущенням

щодо позитивного впливу на рівень сформованості професійної компетентності. При проведенні експерименту використовувалася розроблена нами методика педагогічної оцінки рівня сформованості професійної компетентності майбутнього педагога позашкільної освіти.

Слід відмітити, що в основу методики було покладено структурно-компонентний метод педагогічної оцінки рівня сформованості професійної компетентності майбутнього педагога позашкільної освіти за знаннєвим, практичним і мотиваційним компонентами.

Згідно визначених показників та типових характеристик під час як констатувального, так і формувального експериментів була проведена педагогічна оцінка рівня сформованості професійної компетентності майбутнього педагога позашкільної освіти. Для оцінки рівня сформованості професійної компетентності за основу було обрано трирівневу систему з високим, середнім та низьким рівнями. Слід відмітити, що формування контрольних та експериментальних груп здійснювалося на рівноправних умовах шляхом випадкового відбору.

Констатувальний експеримент показав, що рівень сформованості професійної компетентності майбутнього педагога позашкільної освіти за знаннєвим, практичним і мотиваційним компонентами в зазначених групах був приблизно однаковий.

Формувальний експеримент засвідчив ефективність розроблених підходів у підготовці майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах на основі порівняння експериментальних та контрольних груп, що характеризують рівні професійної компетентності майбутнього педагога позашкільної освіти.

У процесі дослідження встановлено, що рівень підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах за знаннєвим, практичним та мотиваційним компонентом у експериментальних групах порівняно з контрольними суттєво вищий.

З метою перевірки результатів педагогічного експерименту проводилася статистична обробка та аналіз отриманих даних за методиками Крамера – Уелча та Вілкоксона – Манна Уїтні.

Результати успішності студентів на етапі формувального експерименту мали наступні показники:

- професійної компетентності за знаннєвим компонентом низький рівень мало – 32,5% в контрольній групі і 20,2% в експериментальній, середній рівень – 46,0% в контрольній групі і – 57,3% в експериментальній, високий рівень – 21,4% в контрольній групі і – 22,6% в експериментальній;
- професійної компетентності за практичним компонентом низький рівень мало – 20,6% в контрольній групі і 10,5% в експериментальній, середній рівень – 57,1% в контрольній групі і – 60,5% в експериментальній, високий рівень – 22,2% в контрольній групі і – 29,0% в експериментальній;
- професійної компетентності за мотиваційним компонентом низький рівень мало – 16,7% в контрольній групі і 14,5% в експериментальній, середній рівень – 61,9% в контрольній групі і – 50,8% в експериментальній, високий рівень – 21,4% в контрольній групі і – 34,7% в експериментальній.

Таким чином, комплексний аналіз результатів дослідження і його перевірка методиками Крамера – Уелча та Вілкоксона – Манна – Уїтні, за якими достовірність даних становить 95%, підтвердили доцільність запропонованої структури і змісту підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах.

ВИСНОВКИ

1. Проаналізовано стан підготовки майбутніх педагогів системи позашкільної освіти у теорії і педагогічній практиці.

Встановлено, що проблема є актуальною. Важливість її розробки визначається розвитком системи позашкільної освіти, необхідністю підготовки педагогічних кадрів для позашкільних навчальних закладів.

Узагальнення теоретичних підходів і аналіз практики показали, що підготовка майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах – це цілеспрямований процес і результат здобуття кваліфікації за спеціалізацією «позашкільна освіта».

Дослідженням встановлено, що у сучасних умовах ключовою у підготовці майбутніх учителів технологій для системи позашкільної освіти є підготовка, що здійснюється за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014 Середня освіта. Трудове навчання і технології, спеціалізацією «позашкільна освіта».

2. Представлено історико-педагогічні аспекти підготовки майбутніх учителів технологій до роботи у позашкільних навчальних закладах у системі вищої освіти.

Розкрита діяльність вищих навчальних закладів щодо підготовки майбутніх учителів технологій до роботи у позашкільних навчальних закладах на прикладі Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Історико-педагогічний аналіз становлення і розвитку підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах показав її зв'язок з практикою позашкільної освіти, послідовність і системність.

На основі систематизації та узагальнення досвіду Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова щодо підготовки майбутніх педагогів позашкільної освіти виділено чотири етапи:

I етап – 20-30-ті рр. XX ст.–1976 р. – передумови здійснення цілісної підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладів, відкриття позашкільного факультету (1930);

II етап – 1976–1993 рр. – відкриття факультету загальнотехнічних дисциплін (1976), становлення і розвиток підготовки учителів загальнотехнічних дисциплін до роботи у позашкільних навчальних закладах;

III етап – 1993–2008 рр. – перейменування факультету загально-технічних дисциплін у педагогічно-індустріальний факультет (1993), потім – в Інститут гуманітарно-технічної освіти (2004), посилення уваги щодо підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах;

IV етап – 2008–2012 рр. – запровадження спеціалізації «позашкільна освіта», відкриття науково-дослідної лабораторії теорії і методики позашкільної освіти (2009);

V етап – 2012 р. – по тепер. Час – здійснення системної підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах, відкриття першої в Україні кафедри позашкільної освіти (2012).

3. Визначена структура підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах.

З'ясовано, що особливе значення у підготовці майбутніх педагогів позашкільної освіти має 3-х рівнева структура підготовки, що включає такі рівні:

Перший рівень – інформаційний – 1–4 семестри – ознайомлення майбутніх педагогів позашкільної освіти з основами майбутньої професійної діяльності, навчальним матеріалом із загальноосвітніх дисциплін, формування у них початкових умінь і навичок.

Другий рівень – практичний – 5–8 семестри – конкретизація навчального матеріалу за спеціалізацією «позашкільна освіта», поглиблення майбутніми учителями технологій знань, вмінь та навичок педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах.

Третій рівень – фаховий – 9–12 семестри – профілізація підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах, подальше поглиблення навчального матеріалу, оволодіння системними знаннями, уміннями та навичками за спеціалізацією «позашкільна освіта».

4. У процесі дослідження розроблено зміст, форми та методи підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах.

Встановлено, що сучасний зміст підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах складається з чотирьох взаємозв'язаних структурних компонентів, а саме:

освітній компонент змісту підготовки, що базується на засвоєнні студентами сукупності загальноосвітніх, фундаментальних і фахових знань, основ позашкільної освіти та проектування педагогічного процесу в позашкільних навчальних закладах;

діяльний компонент змісту підготовки, що заснований на формуванні у майбутніх учителів технологій комплексу умінь і навичок організації та здійснення педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах;

творчий компонент змісту підготовки, що характеризує розширення досвіду творчої праці, розробку та виконання творчих завдань з питань позашкільної освіти, діяльності у позашкільних навчальних закладах;

мотиваційний компонент змісту підготовки, що виражає усвідомлене відношення майбутнього педагога позашкільної освіти до педагогічної діяльності, його ролі у вирішенні актуальних проблем підготовки підростаючого покоління.

При підготовці майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах поряд з класичними формами і методами роботи доцільним є використання інноваційних. Серед них: тренінги, індивідуальне консультування, проблемний семінар, творчо-самостійна робота, спецкурс-практикум, екскурсії, ділова гра, дослідницька робота, майстер-клас, творчі конкурси тощо.

5. Експериментально перевірено рівень підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах.

У процесі дослідження встановлено, що рівень підготовки майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах за знаннєвим, практичним та мотиваційним компонентом у експериментальних групах порівняно з контрольними суттєво вищий.

Водночас, дане дослідження не претендує на вичерпне вирішення всіх питань підготовки учителів технологій. Подальшого дослідження потребують питання міжнародного досвіту підготовки майбутніх педагогів позашкільної освіти тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абашкіна Н. В. Про питання про трактування поняття «професійна освіта» у сучасній професійній педагогіці / Н. В. Абашкіна // Вища освіта в Україні : реалії, тенденції, перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Ч. 2. – К., 1996. – С. 73–75.
2. Авраменко О. Б. Формування культури праці в учнів 5-9 класів на уроках трудового навчання : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. - К., 2006.
3. Аза Л.А. Воспитание как философско-социологическая проблема / Л.А. Аза. – К. : Наук. думка, 1993. – 128 с.
4. Азимов Л.Б. Уроки экономики в школе : активные формы преподавания : учеб. пособие / Л.Б. Азимов, Е.В. Журавская. – М. : Аспект Пресс, 1995. – 71 с.
5. Аксьонова О.В. Методика викладання економіки : навч. посіб. / О.В. Аксьонова. – К. : КНЕУ, 1998. – 280 с.
6. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підручник. – К.: Либідь, 1998. – С. 455 – 470.
7. Алік Н. Форми і методи підготовки майбутнього інженера-педагога швейного профілю / Наталія Алік // Збірник Наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г.Короленка. Серія: Педагогічні науки : збірник / Полтавський держ. ун-т В.Г.Короленка. – Полтава, 2008. – Вип. 4 (62). – С. 134-140.
8. Аменд А.Ф. Пути совершенствования экономического воспитания учащихся в общеобразовательной школе : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / А.Ф. Аменд. – Челябинск, 1975. – 29 с.
9. Аменд А.Ф. Экономическое образование и воспитание учащихся V–XI классов : учеб. пособие / А.Ф. Аменд. – Челябинск : ЧГПИ, 1988. – 164 с.

10. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания личности. – Изд-во Казанского университета, 1988. – 238 с.
11. Андреев В. И. Педагогика : учеб. курс для творч. самообразования / В. И Андреев. – 2-е изд. – Казань : Центр инновац. технологий, 2000. – 608 с.
12. Антология педагогической мысли Украинской ССР / сост. Н.П. Калиниченко. – М. : Педагогика, 1988. – 640 с.
13. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы : учеб.-метод. пособие / С.И. Архангельский. – М. : Высш. шк., 1980. – 368.
14. Бабанский Ю. К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе / Ю. К. Бабанский. – М. : Просвещение, 1985. – 208 с.
15. Бажин Е.Ф. Методика исследования уровня субъективного контроля / Е.Ф. Бажин, С.А. Голынкина, А.М. Эткинд // Психол. журн. – 1984. – № 3. – С. 65–76.
16. Балакирева Л.А. Проведение профориентационной работы в 8–9 классах общеобразовательных школ : метод. рекомендации для клас. рук. / Л.А. Балакирева. – Л., б.н.в., 1994. – 64 с.
17. Баранов В.Ф. Экономическая подготовка учащихся в школах Первой опытной станции Наркомпроса РСФСР / В.Ф. Баранов // Школа и производство. – 1987. – № 1. – С. 16–18.
18. Барбина Е. С. Теоретические аспекты профессиональной подготовки будущего учителя / Е. С. Барбина // Сборник научных трудов: Педагогические науки. – Вып. 27. – Херсон : Издательство ХГПУ. – С. 96–99.
19. Барило Н.А. Формирование у учащихся старших классов знаний и умений по экономике сельскохозяйственного производства (на материалах деятельности ученических производственных бригад) : дис.

- ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Н.А. Барило. – К., 1985. – 222 с.
20. Белан Т. Професійне становлення майбутнього учителя трудового навчання / Т.Белан // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2011. - № 5. – С. 44 – 46.
 21. Беляев В.И. Из опыта экспериментальных учреждений Наркомпроса РСФСР / В.И. Беляев // Совет. педагогика. – 1988. – № 1. – С. 14–16.
 22. Беляева А. П. Дидактические принципы профессиональной подготовки в профтехучилищах / А. П. Беляева. – М. : Высш. шк., 1991. – 208 с.
 23. Березняк Є. С. Про підготовку учителя : навчальний посібник / Є.С.Березняк; М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім М.П.Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ ім М.П.Драгоманова, 2014. – 223 с.
 24. Беспалько В. П. Системно-методические основы учебно-воспитательного процесса подготовки специалистов / В. П. Беспалько, Ю.Г.Татур. – М. : Высш. шк., 1989. – 141 с.
 25. Беспалько В. П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения М. : 1985, – 378 с.
 26. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 2 : Особистісно-орієнтований підхід : науково-практичні засади. – К. : Либідь, 2003. – 344с.
 27. Бех І. Д. Гуманізація у вихованні підростаючої особистості / І.Д.Бех // Рідна шк. – 1995. – № 9. – С. 23–25.
 28. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І.Д. Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.
 29. Биковська О.В. Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 5 Педагогічні науки : реалії та перспективи. В. 26. – К. : 2011.
 30. Биковська О.В. Позашкільна освіта : моногр. – К. : ІВЦ АЛКОН, 2008. – 336 с.
 31. Бицюра Ю. Тернистим шляхом до економічної освіченості / Ю. Бицюра

- // Географія та основи економіки в школі. – 1998. – № 3. – С. 2–3.
32. Білоусова В.О. Теорія і методика гуманізації відносин старшокласників у позаурочній діяльності загальноосвітньої школи: Монографія. – К. : ІЗМН, 1997. – 192 с.
 33. Блонский П.П. Трудовая школа / П.П. Блонский // Избр. пед. и психол. соч. : в 2 т. – М. : Педагогика, 1979. – Т. 1. – 304 с.
 34. Бляхман Л.С. Перестройка экономического мышления / Л.С. Бляхман. – М.; Политиздат, 1990. – 271 с.
 35. Бодруг Н.А. Формування педагогічної майстерності учителів гуманітарних спеціальностей засобами інтерактивних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Н.А. Бодруг. – Рівне : НУВГП, 2015. – 290 с.
 36. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте : психол. исслед. / Л.И. Божович. – М. : Просвещение, 1968. – 252 с.
 37. Божович Л.И., Развитие мотивов учения у советских школьников / Л.И. Божович, Н.Г. Морозова, Л.С. Славина. – М. : Известия АПН РСФСР, 1951. – Вып. 36. – 138 с.
 38. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти : навч. посіб. для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти / Я. Я. Болюбаш. – К. : ВВП «Компас», 1997. – 64 с.
 39. Боринець Н.І. Трудове навчання : мистецтво технологій : 5-11 класи / Надія Боринець, Ірина Ходзицька; упоряд. Л.Рак. – К. : Шк. світ, 2011. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
 40. Букин А. Об экономическом образовании школьников США / А. Букин // Нар. образование. – 1989. – №№ 8–10.
 41. Бухарина Т.Л. Формы и методы развития профессионального интереса учащихся при выборе профессии : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Т.Л. Бухарина. – М., 1983. – 21 с.

42. Вакуленко Т.І. Становлення і розвиток системи підвищення кваліфікації учителів Німеччини : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. / Т.І. Вакуленко. – К., 1995. – 24 с.
43. Варданын Ю.В. Стрoение и развитие профессиональной компетентности специалиста с высшим образованием : (На материале подготовки педагога и психолога) : дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. – М., 1998 . – 353 с.
44. Варецька О. В. Підготовка учителя початкових класів до економічного виховання школярів у системі післядипломної педагогічної освіти : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О.В. Варецька. – Запоріжжя, 2008. – 315 с.
45. Васильев Ю.К. Экономическое образование и воспитание учащихся / Ю.К. Васильев. – М. : Педагогика, 1983. – 132 с.
46. Васьков Ю. В. Педагогічні теорії, технології, досвід : дидакт. аспект / Ю. В. Васьков. – Харків : Скорпіон, 2000. – 119 с.
47. Великий тлумачний словник сучасної української мови / голов. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь. : Перун, 2001. – 1440 с.
48. Вербило О.Ф. Теоретичні основи навчання економічних дисциплін / О.Ф. Вербило. – К. : Вища шк., 1995. – 167 с.
49. Вернидуб Р.М. Наука і освіта у просторі педагогічного університету: Монографія / Р.М.Вернидуб. – Чернігів; Херсон: Грінь Д.С., 2014. – 416 с.
50. Вилюнас В.К. Психологические механизмы мотивации человека / В.К. Вилюнас. – М. : Изд-во МГУ, 1990. – 288 с.
51. Винокуров М.М. Изучение экономических вопросов в школьных курсах истории / М.М. Винокуров, З.И. Добрынина. – М. : Просвещение, 1988. – 236 с.
52. Витиньш В.Ф. Реформа школы и профессиональная ориентация школьников В.Ф. Витиньш. – М. : Просвещение, 1988. –121 с.
53. Вища освіта і наука – пріоритетні сфери розвитку суспільства у ХХІ

- столітті : рішення колегії М-ва освіти і науки України від 28.02.2003 р. № 12/4 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2003. – № 8. – С. 3–14.
54. Вища педагогічна освіта і наука України : історія, сьогодення та перспективи розвитку. Миколаївська обл. / ред. Рада вид. : В. Г. Кремень (гол.) та [ін]; редкол. В. Д. Будає (гол.) [та ін]. – К.: Знання України, 2010. – 311с.
 55. Войтко А.І., Професійна активізація молоді на основі професійних проб : метод. посіб. / А.І. Войтко, М.С. Янцур. – Рівне : МПУ ДЦЗ, МОУ РДПІ, 1996. – 55 с.
 56. Волкова Н. П. Педагогіка: посіб. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 576с.
 57. Володько В. М. Основні компоненти загальнопедагогічної підготовки майбутнього учителя / В. М. Володько // Проблеми сучасної педагогічної освіти: Зб. ст. / Крим. держ. гуманіт. ін-т. – К., 2001. – Вип. 3. – 4 – С. 25 – 42
 58. Воспитание учащихся в процессе трудового обучения / под ред. Т.Н. Мальковской. – М. : Просвещение, 1986. – 192 с.
 59. Галушко Т. Є. Лекція у вищій школі. – К.: Видавництво «Вища школа», 1971. – 75с.
 60. Гаманюк В.А. Система підготовки педагогічних кадрів та підвищення їх кваліфікації у Німеччині : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. / В.А. Гаманюк. – К., 1995. – 221 с.
 61. Гаркуша С.В. Поняття та компоненти професійної готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності / С.В.Гаркуша. – Режим доступу : // http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=1319
 62. Гаряча О.Л. Основи економічної культури молоді // Психолого-педагогічне забезпечення навчально-професійної діяльності / О.Л. Гаряча. – 1998. – Вип. 10. – С. 46–50.

63. Гейжан Н.Ф. Индивидуальный подход к формированию профессиональных планов старших подростков : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Н.Ф. Гейджан. – Л., 1984. – 17 с.
64. Герасимов А. М. Инновационный подход в построении обучения / А.М. Герасимов, И. П. Логинов. – М., 2001.– 63 с.
65. Геронимус Ю.В. Игра, модель, экономика / Ю.В. Геронимус. –М. : Знание, 1989. – 208 с.
66. Гершунский Б. С. Педагогическая прогностика : методология, теория, практика / Б.С. Гершунский. – К. : Вища шк., 1986. – 200 с.
67. Гильбух Ю.З. Психология трудового воспитания школьников / Ю.З. Гильбух, Е.П. Верещак. – К. : Рад. шк., 1987. – 255 с.
68. Глузман А. В. Профессионально-педагогическая подготовка студентов университета: теория и путь исследования [монография] / А. В. Глузман. – М. : поисково-издательское агентство, 1998. – 252 с.
69. Голованов В.П. Методика и технология работы педагога дополнительного образования : учеб. пособие для студ. учреждений сред. проф. Образования / В.П.Голованов. – М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2004. – 239 с.
70. Головаха Е.И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи / Е.И. Головаха. – К. : Наук. думка, 1988. – 144 с.
71. Голомшток А.Е. Выбор профессии и воспитание личности школьника / А.Е. Голомшток. – М. : Педагогика, 1979. – 160 с.
72. Гольченко В.М. Економічна грамотність та економічна культура: творчий характер взаємодії / В.М. Гольченко, Р.П. Жадан // Психолого-педагогічне забезпечення навчально-професійної діяльності. – 1998. – Вип. 10. – С. 51–56.
73. Гончаренко С. У. Гуманізація та гуманітаризація освіти / С.У.Гончаренко, Ю. Мальований // Шлях освіти. – 2001. – № 2. – С. 2–6

- ; № 3. – С. 2–8.
74. Гончаренко С. У. Гуманізація як морально-педагогічний принцип педагогіки / С. У. Гончаренко // Професійне становлення особистості : пробл. і перспективи : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. – Хмельницький : ТУП, 2003. – С. 7–17.
 75. Гончаренко С. У. Дидактична концепція змісту освіти / С.У.Гончаренко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. : у 2 ч. Ч. 1. / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти ; редкол.: І.А.Зязюн (голова) [та ін.] – Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2002. – Вип. 2. – С. 22–26.
 76. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге доповнене і виправлене / С.У. Гончаренко. – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 552 с. 2.
 77. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
 78. Грама Н.Г. Ощадливість і діловитість – найважливіші складові економічної культури : метод. рек. / Н.Г. Грама, І.М. Панасенко. – Одеса, б.н.в., 1987. – 64 с.
 79. Грановская Р.М. Элементы практической психологии / Р.М. Грановская. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1984. – 424 с.
 80. Гриншпун С.С. Теория и практика профессиональной консультации учащихся общеобразовательных школ : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / С.С. Гриншпун. – М., 1993. – 32 с.
 81. Грицька Т.С. Вплив професійної компетентності педагога на формування ключових компетентностей учнів у контексті ідей А. С. Макаренка. – Режим доступу : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/196/1/gricka.pdf>
 82. Гуревич Р. С. Наступність змісту навчання / Р. С. Гуревич // Психолого-

- педагогічні проблеми професійної освіти : наук.-метод. зб. / Ін-т. систем. дослідж. освіти України ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України ; Упр. освіти Харк. облдержадмін. – К., 1994. – С. 273–274.
83. Гуревич Р. С. Принципи наступності у навчанні в контексті неперервної професійної освіти / Р. С. Гуревич, С. Д. Цвілик // Неперервна проф. освіта : теорія і практика : зб. наук. пр. Ч. 1. / АПН України ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – К., 2001. – С. 124–130.
 84. Гуревич Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах / Р. С. Гуревич ; АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти ; за ред. С. У. Гончаренка. – К. : Вища шк., 1998. – 229 с.
 85. Давыдов В. В. Теория развивающегося обучения / В. В. Давыдов. – М. : ИНТОР, 1996. – 544 с.
 86. Данилевичина Н.А. Психология профессионального выбора / Н.А. Данилевичина, Л.А. Балакириева. – СПб. : ООО «СЛП», 1998. – 144 с.
 87. Денисенко Л.І. Професійна орієнтація : термінол. довід. / Л.І. Денисенко, Н.В. Жемера, В.М. Мадзігон, М.П. Тищенко ; під ред. Б.О. Федоришина. – К. : Ін-т проблем виховання АПН України, 2000. – 68 с.
 88. Денисенко Л.І. Професіографічна діяльність старших підлітків : метод. рек. / Л.І. Денисенко, І.Ф. Кравченко, М.І. Піддячий, М.П. Тищенко – К. : Ін-т проблем виховання АПН України, 2001. – 68 с.
 89. Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття») [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п>
 90. Державний стандарт середньої загальної освіти : Економіка // Географія та основи економіки в школі. – 1997. – № 4. – С. 23–39.
 91. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика : моногр. / за

- ред. Н. Г. Ничкало. – Хмельницький : ТУП, 2002. – 334 с.
92. Дитяча праця в Україні / [О.О. Яременко, О.М. Балакірєва та ін.]. – К. : Укр. ін-т соц. дослідж., 2000. – 132 с.
 93. Довідник учителя трудового навчання та креслення в запитаннях та відповідях/ Упоряд. С.М.Дітленко, Б.М.Терещук, Н.Б.Лосина. – Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 608 с.
 94. Донченко О. Підвищення професійної майстерності викладачів та майстрів виробничого навчання / О.Донченко // Безпека життєдіяльності. – 2009. – № 7. – С. 8 – 9.
 95. Дрижак В.В. Педагогічні основи підготовки старшокласників до підприємницької діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / В.В. Дрижак. – К., 1997. – 23 с.
 96. Дубасенюк О. А. Концептуальна модель професійної виховної діяльності педагога / О. А. Дубасенюк // Пробл. освіти. – К., 1995. – Вип. 1. – С. 190–198.
 97. Дубасенюк О. А. Ціннісне відношення до професіоналізму виховної діяльності / О. А. Дубасенюк // Нові технології виховання. – К., 1995. – С. 145–154.
 98. Дубасенюк О.А., Семенюк Т.В., Антонова О.Є. Професійна підготовка майбутнього учителя до педагогічної діяльності: Монографія. – Житомир: Житомир. держ. пед. ун-т, 2003. – 193 с.
 99. Дьяченко М.И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. – Мн.: Изд-во БГУ, 1976. – 176 с.
 100. Дьяченко М. И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск : БГУ, 1976. – 176 с.
 101. Дягтерев В.А. Критерии воспитания деловой активности у старших школьников / В.А. Дегтерев // Вопросы экон. воспитания и образования. – Челябинск : ЧГПИ, 1975. – Вып. 5.2. – С. 158–162.
 102. Дяченко Н.О. Педагогічні задачі у професійній підготовці майбутніх

- викладачів : навчальний посібник / Н.О.Дяченко; НАПН України, Ін-т вищ. осв. – Київ : Ліра – К, 2015. – 82 с.
103. Егоров Т.Г. Психология. – 2-е изд., доп. / Т.Г. Егоров. – М. : Воениздат, 1955. – 263 с.
 104. Економіка України та шляхи її подальшого реформування : матеріали Всеукр. наради економістів, 14–15 вересня 1996 р. – К. : Генеза, 1997. – 323 с.
 105. Експериментальні програми економічного всеобучу учнів середньої школи : базовий компонент / уклад. О.С.Падалка, О.Т.Шпак. – К. : УДПУ ім. М.П.Драгоманова, 1997. – 59 с.
 106. Енгстлер П. Ринкова економіка для бізнесменів-початківців / П. Енгстлер. – К. : Вік, 1992. – 233 с.
 107. Еш С.М. Тести підсумкового контролю з основ ринкової економіки : навч. посіб. / С.М. Еш. – К. : Будівельник, 1995. – 88 с.
 108. Жемера Н.В. Людина і світ професій : прогр. для старших класів загальноосвіт. навч.-виховн. закладів України / Н.В. Жемера, М.П. Тищенко. – К. : ІСДО, 1993. – 28 с.
 109. Жерноклеєв І.В. Загальні питання навчання технологій : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І.В.жерноклеєв. – К. : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. – 125 с.
 110. Жнякин Б.А. Азбука семейной экономики / Б.А. Жнякин. – Донецк : Донбасс, 1988. – 126 с.
 111. Жуков Г. Н. Основы педагогических знаний мастера производственного обучения : учеб. пособие / Г. Н. Жуков ; Кемеров. гос. проф.-пед. колледж. – М., 2003. – 249 с.
 112. Жуков О.Ф. Структура, содержание, методики оценки профессиональной готовности учителя к здоровьесберегающей деятельности / О.Ф. Жуков. – Режим доступа : <http://www.portalus.ru/modules/shkola.rus>.

113. Журавлев В.И. Методы педагогических исследований / В.И.Журавлев. – М. : Просвещение, 1972. – 159 с.
114. Завьялов П.С. Формула успеха : маркетинг. – 2-е изд., перераб. и доп. / П.С. Завьялов, В.Е. Демидов. – М. : Междунар. отношения, 1991. – 416 с.
115. Загвязинский В. И. Теория обучения : современ. интерпретация / В.И. Загвязинский. – М. : Издат. центр «Академия», 2001. – 192 с.
116. Загорец И.В. Формирование профессиональных намерений учащихся VII–VIII кл. : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. / И.В. Загорец. – М., 1982. – 193 с.
117. Загрий В.І. Формування у старшокласників пізнавального інтересу до економічних знань у позакласній роботі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / В.І. Загрий. – К., 1999. – 18 с.
118. Закатнов Д.О. Основи маркетингу : метод. рек. / Д.О. Закатнов, М.П. Тищенко, О.Т. Шпак – К. : РНМК ЗСПО, 1993. – 54 с.
119. Закатнов Д.О. Основи підприємницької діяльності : метод. рек. / Д.О. Закатнов, О.С. Падалка, М.П. Тищенко. – К. : КДПІ, 1992. – 56 с.
120. Закатнов Д.О. Професійне самовизначення учнів як соціально-педагогічна проблема / Д.О. Закатнов // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Ч. І. – К. : Пед. думка, 1999. – С. 229–235.
121. Закатнов Д.О. Реалізація курсу «Основи підприємницької діяльності» : метод. рек. / Д.О. Закатнов, О.В.Мельник, М.П. Тищенко. – Рівне : ОІУУ, 1992. – 54 с.
122. Закатнов Д.О. Соціально-педагогічні засади економічного виховання й освіти учнів / Д.О. Закатнов, Л.І. Чеботарьова // Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах : зб. наук. пр. – К. : Пед. думка, 2000. – Кн. II. – С. 197–203.
123. Закатнов Д.О. Твоя майбутня професія : посіб. з профорієнтації /

- Д.О. Закатнов, Н.В. Жемера, М.П. Тименко – К. : Укр. кн., 1999. – 312 с.
124. Закатнов Д.О. Технології активізації професійного самовизначення старшокласників / Д.О. Закатнов // Наук. зап. Терноп. держ. пед. ун-ту. – 2001. – № 6. – С. 99–104. – (Серія: Педагогіка).
 125. Закон України «Про вищу освіту». – Режим доступу : // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
 126. Закон України “Про позашкільну освіту” // Освіта України : нормативно-правові документи : зб. нормат. док. / голов. ред. В. Г. Кремень. – К. : Міленіум, 2001. – С. 229–251. (Нормативно-правові документи).
 127. Занков Л.В. Дидактика и жизнь / Л.В. Занков. – М. : Просвещение, 1968. – 252 с.
 128. Занков Л.В. О предмете и методах педагогических исследований / Л.В. Занков. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1962. – 148 с.
 129. Захаров Н.Н. Профессиональная ориентация школьников / Н.Н. Захаров, В.Д. Симоненко. – М. : Просвещение, 1989. – 192 с.
 130. Збірник законів. – К. : Парламент. вид-во, 2002. – 159 с.
 131. Зимняя И. А. Педагогическая психология : учеб. для вузов / И.А.Зимняя. – Изд. 2-е, доп., испр. и перераб. – М. : Логос, 2002. – 384 с.
 132. Зіньковський Ю. Ф. Професійна компетентність – умова плідної професійної діяльності фахівця / Ю. Ф. Зіньковський // Вища шк. – 2010. – № 11. – С. 7–8.
 133. Зіньковський Ю. Ф. Професійна компетентність – умова плідної професійної діяльності фахівця / Ю. Ф. Зіньковський // Вища шк. – 2010. – № 11. – С. 7–8.
 134. Зязюн І. А. Мистецтво навчальної і виховної дії / І. А. Зязюн // Професійно-художня освіта України : зб. наук. пр. / редкол. : І.А. Зязюн, В.О.Радкевич та ін. – К.,Черкаси, 2003. – Вип. II. – С. 5–15.
 135. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика / К. Ингекамп. – М. :

- Педагогика, 1991. – 178 с.
136. Исследование особенностей личности школьника : метод. рекомендации : препринт ЦДТЭС Гособразования СССР. – М., 1990. – 40 с.
 137. Иткин И.Б. Социологические аспекты теории и практики экономического воспитания : автореф. дис. ... канд. философ. наук / И.Б. Иткин. – Челябинск, 1972. – 24 с.
 138. Ігнатенко Н. Компетентнісно-орієнтований підхід у системі професійної підготовки майбутнього учителя початкової школи / Н. Ігнатенко // Рідна школа. – 2008. – №10. – С. 46–48. , с. 46
 139. Інновації у професійно-педагогічній підготовці майбутнього учителя : методологічні, змістові та методичні засади : монографія / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А.С.Макаренка; за ред. А.А.Сбруєвої. – Суми: МакДен, 2011. – 432 с.
 140. Йовайша Л.А. Проблемы профессиональной ориентации школьников / Л.А. Йовайша. – М. : Педагогика, 1983. – 128 с.
 141. Каданер Л. І. Економічна освіта і виховання учнів при вивченні хімії / Л.І. Каданер, Г.М. Ярмоленко. – К. : Рад. шк., 1990. – 167 с.
 142. Калашник Н.Г., Вертегел В.Л. Самостійна робота – потужний засіб сучасної освіти і виховання: навчально-методичний посібник з питань формування естетичних смаків студентської молоді в навчально-виховному процесі. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2005. – 326 с.
 143. Калицкий Э.М. Профессиография, профессиология и профессиональное образование : методолог. аспекты / Э.М. Калицкий. – Мн. : РИПО, 1996. – 37 с.
 144. Калицкий Э.М., Новые профессии : подготовка молодежи к предпринимательской деятельности / Э.М. Калицкий, Ю.И. Кричевский. – Мн. : РИПО, 1996. – 57 с.

145. Камышанченко Е.Н. Содержание экономического образования школы : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Е.Н. Камышанченко. – Харьков, 1994. – 188 с.
146. Капська А.Й. Професійна підготовка студентів педвузів до виховної роботи : [монографія] / А.Й. Капська. – К. : ІЗМН, 1996. – 226 с.
147. Карачев А.А., Казаченко Н.В. Подготовка студентов к кружков работе по технологии // Школа и производство. – 2000. – № 7. – С. 63 – 64.
148. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання : Навч. Посібник. – К.: Вища шк., 1997. – 304 с.
149. Катханов К.Н. Педагогические основы производительного труда / К.Н. Катханов. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Высш. шк., 1987. – 359 с.
150. Кирильчук Ю.В. Вдосконалення змісту і форм організації трудової підготовки учнів 8–9 класів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Ю.В. Кирильчук . – К., 1998. – 16 с.
151. Китов А.И. Экономическая психология / А.И. Китов. – М. : Экономика, 1987. – 301с.
152. Кіндзерська С.Г. Формування ключових компетенцій учнів у системі діяльності Малої академії наук України / С.Г. Кіндзерська // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. / за ред. проф. О. В. Биковської. – Вип. 25. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – С. 74–77. – (Серія № 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи).
153. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе : анализ зарубежного опыта / М.В. Кларин. – М. : Знание, 1989. – 80 с.
154. Климов Е.А. Психология профессионала / Е.А. Климов. – М. : Изд-во «Институт практической психологии», 1996. – 400 с.
155. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения / Е.А. Климов. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. – 512 с.
156. Климов Е.А. Психолого-педагогические проблемы профессиональной

- орієнтації / Е.А. Климов. – М. : Просвещение, 1983. – 160 с.
157. Коберник О. Розробка творчих проєктів на уроках технічної праці / О. Коберник // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2002. – № 1. – С. 41-45.
 158. Ковальчук Г.О. Активізація навчання в економічній освіті / Г.О. Ковальчук. – К. : КНЕУ, 1999. – 128 с.
 159. Ковальчук Г.О. Формування професійних педагогічних умінь у студентів – майбутніх викладачів економіки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Г.О. Ковальчук. – К., 1999. – 216 с.
 160. Козлова О. Г. Методика інноваційного пошуку учителя : навч.-метод. посіб / О. Г. Козлова. – Суми : ВВП «Мрія-1» ЛТД, 1998. – 128 с.
 161. Комплект программ профессиональных проб школьников (5–9 кл.) : метод. пособие / [Чистякова С.Н., Агибалова Т.П. и др.]. – М. : Филология, 1996. – 192 с.
 162. Кон И.С. Психология ранней юности / И.С. Кон. – М. : Просвещение, 1989. – 255 с.
 163. Кон И.С. Психология старшеклассника : пособие для учителей / И.С. Кон. – М. : Просвещение, 1980. – 192 с.
 164. Концепція неперервної освіти з економіки / [С.В. Степаненко, В.М. Данюк, В.М. Петюх та ін.]. – К. : ВІПОЛ. – 1993. – 19 с.
 165. Корець М.С. Науково-технічна підготовка учителів для освітньої галузі «Технології» : Монографія. – К. : НПУ, 2002. – 258 с.
 166. Кремень В. Г. Освіта і наука України : шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи) / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2003. – 216 с.
 167. Кругликов Г.И. Методика преподавания технологии с практикумом : учеб пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – 3-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – 480 с.
 168. Кудря О.В. Підготовка учителя обслуговуючої праці до творчої педагогічної діяльності / О.В.Кудря // Наукові записки / м-во освіти і

- науки України, НПУ ім М.П.Драгоманова. – Київ : НПУ, 2002. – Вип. 50: Педагогічні та історичні науки. – С. 101 – 107.
169. Кузьмина Н.В. Методы исследования педагогической деятельности. – Ленинград. : изд-во Ленинградск. гос. унив. им. А.А.Жданова, 1970. – 114 с.
 170. Курина В. А. Непрерывная многоуровневая система подготовки будущих учителей : диссертация доктора педагогических наук : 13.00.08 Самара, 2003. – 419 с. : 71 05 – 13/13.
 171. Кушніренко О.М. Педагогічні умови підготовки майбутнього учителя до декоративно-ужиткової діяльності з дітьми // Теорія і методика мистецької освіти : Зб. наук. пр. – К. : НПУ, 2001. – Вип. № 2. – С. 149-158.
 172. Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике / А. А. Кыверялг – Таллин : «Валгус», 1980. – 333 с.
 173. Лазаренко Н. Модель педагогічної діяльності учителя трудового навчання / Н. Лазаренко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2008. – № 2. – С. 44 – 46.
 174. Лихачов Б. Т. Педагогіка : курс лекцій / Б. Т. Лихачов. – М. : Прометей, 1992 – 528 с.
 175. Лігоцький А. О. Система різнорівневої підготовки кваліфікованих робітників в Україні : теоретико-методолог. аспект : автореф. дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / А. О. Лігоцький. – К., 1998. – 36 с.
 176. Лузік Е.В. Професійна компетентність викладача вищого технічного навчального закладу як домінуюча умова ефективності підготовки майбутніх фахівців до управлінської діяльності / Е.В.Лузік, А.В.Полухін // Вища освіта України: теоретичний та науково-практичний часопис / за ред.. В.І.Лугового, М.Ф. Степка. – Київ; Зопоріжжя: Класичний приватний університет, 2010. – № 1. – Додаток 1. – Тематичний випуск: «Наука і вища освіта в Україні: технології

- взаємодії». – С. 160 – 170.
177. Малахін А. Методична підготовка учителя технологій: історико-педагогічний аспект / А. Малахін // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2011. – № 9. – С. 44 – 47.
 178. Масич В.В. Компетентнісний підхід як методологічне підґрунтя формування продуктивно-творчої компетентності майбутнього фахівця / В.В. масич // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. [редкол.: Т.І. Сущенко (голів. ред.) та ін.]. – Запоріжжя : КПУ , 2016. – Вип. 51 (104). – С. 216–223.
 179. Матвєєва Л.О. Дослідження поняття професійної компетентності у сучасній вітчизняній та зарубіжній науці / Л.О. Матвєєва // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. / за ред. проф. О. В. Биковської. – Вип. 24. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – С. 110–115. – (Серія № 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи).
 180. Мачинська Н.І. Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів при вивченні дисциплін загальнопедагогічного циклу. – К.: Міленіум, 2006. – 28 с.
 181. Методологічні підходи до визначення структури й змісту освітньої галузі «Технологія» в основній школі : монографія / В.В.Юрженко. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2013. – 409 с.
 182. Мосеюк Н.Є. Педагогіка. навч. посіб. 4-є вид., доп., 2003 р. – 615 с.
 183. Муқан Н. В. Система професійної підготовки майбутніх учителів загальноосвітніх шкіл в університетах Канади : Наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2006. – 325 с. – Бібліогр.: С. 194-216.
 184. Наказний М.О. Проектування діяльності дитячого оздоровчого закладу: теорія і технологія // С.О. Сисоєвої : Монографія. – Дніпропетровськ, 2010. – 476 с.

185. Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002/>
186. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uazakon.com/document/fpart68/idx68425.htm>
187. Національний класифікатор України «Класифікатор професій» Н 35 ДК 003:2010. Станом на 11.04.2011 р. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 360 с.
188. Ничкало Н. Г. Прогностичні дослідження освітніх технологій професійної підготовки майбутніх фахівців / Н. Г. Ничкало // Сучасні освітні технології у професійній підготовці майбутніх фахівців : зб. наук. пр. – Л., 2002. – С. 5–9.
189. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології : Навчальний посібник – К. : Видавничий центр «Просвіта»; Пошуково-видавниче агентство «Книга пам'яті України», 2000 – 368 с.
190. Новиков А. М. Профессиональное образование России : перспективы развития / А. М. Новиков. – М. : ИЦПНПО РАО, 1997. – 254 с.
191. Організація самостійної роботи студентів з педагогіки (посібник) В.І.Євдокимов, Т.П.Агапова, І.В.Гавриш, В.В.Луценко – Х.: ХДПУ ім.. Г.С. Сковороди, 2000. – 160 с.
192. Орлов А. Б. Психология личности и сущности человека : парадигмы, проекции, практики : учеб. пособие для студентов. – М.: Издат. центр «Академия», 2002. – 272 с.
193. Оружа Л.В. Підготовка майбутніх фахівців з дизайну у вищому навчальному закладі: дис. ...канд.пед.н.:13.00.04 / Лариса Володимирівна Оружа. – К., 2011. – 224 с.
194. Оршанський Л. Педагогічні технології підготовки учителя трудового навчання до викладання декоративно-ужиткового мистецтва в школі//Наукові записки Тернопільського державного пед ун-ту ім

- Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка: научное издание. – Тернопіль, 2004. - № 3'2004. – С. 64-68.
195. Освіта в Україні. Нормативна база. – К. : КНТ, АТІКА, 2004. – 492 с.
 196. Осіпов І.В. Шляхи підвищення ефективності підготовки майбутнього учителя трудового навчання / І.В.Осіпов // Освіта Донбасу : Науково-методичне видання. – 2008. – № 1. – С. 78 – 81.
 197. Основи психології / за заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – К. : Либідь, 1995. – 631 с.
 198. Особистісно-професійний розвиток майбутнього педагога: Монографія / [за ред. М.В.Савчина]. – Дрогобич, 2014. – 331 с.
 199. Особливості педагогічного маркетингу в організації культурного дозвілля школярів: Зб. матеріалів наук.-практ. конф. / упор. Н.М.Флегонтова, Г.І. Сотська; за ред. О.М.Отич, Л.В. Свириди. – К. : ШКОЛА АПН України, 2009. – 72 с.
 200. Отич О.М. Підготовка учителя початкових класів до виховної роботи в школі (на матеріалі пісенного фольклору): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. / Олена Миколаївна Отич. – К., 1997. – 194 с.
 201. Павх С. Проблеми змісту підготовки учителів обслуговуючої праці у сучасних умовах / С. Павх, Г. Мамус // Наукові записки Тернопільського державного пед. унів. ім. Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – Тернопіль, 2002. – № 8. – С. 45–47.
 202. Падалка О. С., Нісімчук А. С., Смолюк І. О., Шпак О. Т. Педагогічні технології. навч. посіб. – К. : Видавництво «Українська енциклопедія» за ред. М.П.Бажана, 1995. – 256с.
 203. Педагогическая энциклопедия / Гл. редактор Каирова А. И. – М. : Сов. Энциклопедия, 1988. – Т. 3. – 880 с.
 204. Педагогика / Под ред. Ю. К. Бабанского. – 2-е изд. – М. : Просвещение, 1988. – 478 с.
 205. Педагогічна книга майстра виробничого навчання / [Батищев С. Я.,

- Зайчук В. О., Олійник В. В., Ткачова Н. О., за ред. Ничкало Н. Г.]. – К. : Вища шк., 1992. – 334 с.
206. Педагогічна творчість і майстерність : Хрестоматія / укл. Н.В.Гузій. – К., ІЗМН, 2000. – 168 с.
 207. Пєхота О. М. Освітні технології. Бібліографічний покажчик. – Миколаїв, 2001. – 48 с.
 208. Пихтіна Н. П. Основи педагогічної техніки: навчальний посібник для студентів вищ. навч. закладів / Н.П.Пихтіна; М-во освіти і науки, молоді та спорту України. – Київ: Центр учбової літератури, 2013. – 316 с.
 209. Підготовка майбутнього учителя : бібліографічний покажчик дисертацій, які захищені в НПУ імені М.П.Драгоманова / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац.пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова, [укл. Н.І.Тарасова]; [наук. ред. : Л.В.Савенкова], [бібліограф. упор. О.А.Кадіна, Г.І.Шаленко]. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2012. – 82 с.
 210. Подготовка руководителей школьных кружков технического и художественного творчества на факультетах общественных профессий пединституты : Метод. указания для преподавателей факультетов общественных профессий / Сост. А.Я.Ходорчук, Г.В.Терещук. – Киев : РУМК Минпроса УССР, 1987. – 24 с.
 211. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс : учебник для студ. пед. вузов: В 2 кн. / И. П. Подласый. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. – 576 с.
 212. Позашкільна освіта в Україні : навч. посіб. / за ред. О.В. Биковської. – К. : ІВЦ АЛКОН, 2006. – 224 с.
 213. Полак Л. Б. Навчально-виховний процес у закладах профтехосвіти : управлін. аспект / Л. Б. Полак. – К. : Вища шк., 1999. – 109 с.
 214. Полетай О.М. Критерії готовності майбутніх учителів трудового навчання до роботи з технічно обдарованими учнями / О.М. Полетай //

- Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Збірник наукових праць. 2010. Вип. 25. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Sitimn/2010_25/index.htm.
215. Пометун О. Інтерактивні методики та система навчання. – К. : Шк. світ, 2007. – 112 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
 216. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : Вид-во А.С.К., 2004. – 192 с.
 217. Порядок організації і проведення контролю та оцінювання знань студентів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. <http://www.npu.edu.ua/images/file/nmc/2016/>
 218. Пригодій А.В. Підготовка майбутніх учителів технологій до роботи в позашкільних навчальних закладах освіти / //Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : збірник / Чернігівський держ. пед.ун-т ім. Т.Г.Шевченка. – Чернігів, 2008. – Вип. 53. – С. 36-40.
 219. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
 220. Про підготовку фахівців з вищою освітою за спеціальністю «позашкільна освіта» : наказ МОН України від 19 трав. 2010 р. № 1/9-351 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>
 221. Проблеми трудової і професійної підготовки: науково-методичний збірник. Вип. 17 / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Слов'янський держ. пед. ун-т; [відп. ред. і укл. В.В.Стешенко]. – Слов'янськ, 2012. – 299 с.
 222. Проблеми трудової і професійної підготовки: науково-методичний збірник. Вип. 16 / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Слов'янський держ. пед. ун-т; [відп. ред. В.В.Стешенко]. – Слов'янськ,

2011. – 202 с.

223. Програма Державного комплексного кваліфікаційного екзамену на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр»: галузь знань: 0101 Педагогічна освіта. Спеціальність: 8.01010301 Технологічна освіта / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова; [укл. Т.Б.Гуменюк[та ін.]]. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2013. – 56 с.
224. Професійна освіта : слов. : навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко [та ін.] ; за ред. Н. Г. Ничкало. – К. : Вища шк., 2000. – 380 с.
225. Професійна підготовка інженерів-педагогів швейного профілю з використанням етнодизайну: методичні рекомендації / Л.А.Корницька; М-во освіти і науки України, Ін-т . Освіти АПН України, Хмельницький держ. ун-т. – Хмельницький, 2009. – 98 с.
226. Професійна підготовка майбутнього учителя: форми і методи. – Режим доступу : // <http://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14234>
227. Профессиональная педагогика : учеб. для студентов, обучающихся по пед. специальностям. – М. : Ассоциация «Проф. образование», 1999. – 904 с.
228. Психология личности в трудах отечественных психологов. – СПб. : Изд-во «Питер», 200. – 480 с.
229. Пустовіт Г.П. Позашкільна освіта : Дидактичні основи методів навчально-виховної роботи : монографія. Кн. 2 / Г.П. Пустовіт, Л.В. Тихенко. – Суми : Університетська книга, 2008. – 272 с.
230. Ребер А. Большой толковый психологический словарь : пер. с англ. / А. Ребер. – Том 1 (А-О). – М.: Вече, АСТ, 2000. – 364 с.
231. Рибалка В. В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників : моногр. / В. В. Рибалка ; заг. ред. Г. О. Балла. – К. : Деміург, 1998. – 190 с.
232. Савка Л. В. Спеціальна професійна підготовка студентів вищих

- педагогічних закладів до проведення уроків обслуговуючої праці та керівництва гуртковою роботою з української народної вишивки / Л.В.Савка // Психолого-педагогічні проблеми підготовки учительських кадрів в умовах трансформації суспільства. – К., 2000. – Вип. 3. – С. 67–70.
233. Савченко О. Я. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти / О.Я. Савченко // Рідна школа, 2011. – № 8–9. – С. 4–8.
 234. Салтикова В. О. Формування громадянської компетентності учнівської молоді (з досвіду діяльності Кіровоградського обласного парламенту дітей) / О.В. Салтикова. – Кіровоград : ЦОП «Авангард», 2008. – 128 с.
 235. Сисоєва С. О. Теоретичні і методичні основи підготовки учителя до формування творчої особистості учня / автореф. Дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / С. О. Сисоєва. – К., 1997. – 35 с.
 236. Система організації самостійної роботи студентів: досвід, проблеми. Матеріали науково-методичної конференції, 2 лютого 2000 р. – К.: КНЕУ, 2000. – 260 с.
 237. Скакун А. В. Методическое пособие для преподавателей специальных и общетехнических предметов профессиональных учебных заведений / А. В. Скакун. – М. : ИРПО, 2001. – 288 с.
 238. Скрипник М. Мистецтво бути педагогом: Зб. тренінг. занять. – К. : Вид. дім «Шк. Світ»: Вид. Л.Галіцина, 2006. – 112 с.
 239. Скрипченко О.В. Психолого-педагогічні основи навчання: Навчальний посібник для викладачів психології і педагогіки, аспірантів, студентів педагогічних навчальних закладів та курсантів військових училищ / О.В.Скрипченко, О.С.Падалка, Л.О.Скрипченко – К. : Український Центр духовної культури. – 238 с.
 240. Слабко В.М. Професійна підготовка майбутніх учителів технологій до навчання основ дизайну: [монографія] / В.М.Слабко. – Херсон: Грінь Д.С., 2014. – 220 с.

241. Смирнов С. Д. Педагогика и психология высшего образования : от деятельности к личности : учеб. пособие для высш. пед. учеб. заведений / С.Д.Смирнов. – М. : Издат. центр «Академия», 2003. – 304 с.
242. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання виховання всебічно розвиненої особистості / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : В 5 т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 1. – 654 с.
243. Сущенко Т.И. Педагогический процесс во внешкольных учреждениях: Учеб.-метод. пособие. – К.: Рад. Шк., 1986. – 118 с.
244. Сущенко Т.І. Позашкільна педагогіка : навч. посіб. / Т.І. Сущенко. – К. : ІСДО, 1996. – 144 с.
245. Теоретико-методичні основи виховання творчої особистості в умовах позашкільних навчальних закладів: зб. матеріалів наук.-практ. конф. // Кол. ред. – Ч 1. – К. : 2006. – 144 с.
246. Теоретико-методичні основи виховання творчої особистості в умовах позашкільних навчальних закладів: Зб. матеріалів наук.-практ. конф. // Кол. ред. – Ч 3. – К. : 2006. – 184 с.
247. Тернопільська В.І. Підготовка учителя до формування соціальної компетентності учнів підліткового віку у позаурочній діяльності / В.І. Тернопільська // Компетентнісно-зорієнтована освіта : якісні виміри : монографія / [Т. Левовицький та ін. ; редкол. : Огнев'юк В.О. та ін.]. – Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. – С. 207 – 242.
248. Технологічна освіта : досвід, перспективи, проблеми : збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – Вип. 8. – 233 с.
249. Технологія : освітньо-професійний комплекс (частина І) : галузь знань 0101 – Педагогічна освіта, напрям підготовки 010103 – Технологічна освіта, освітньо-кваліфікаційний рівень – 6.010103 «Бакалавр педагогічної освіти»: Посібник / Упоряд. : М.С.Корець, Т.Б.Гуменюк, А.І.Макаренко, О.П.Гнеденко /За ред. доктора пед. наук, проф. М.С.Корця. – К. : НПУ, 2010. – 400 с. Технологічна освіта : досвід,

- перспективи, проблеми : збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2011. – Вип. 7. – 225 с.
250. Технологія : освітньо-професійний комплекс (частина II): галузь знань 0101 – Педагогічна освіта, напрям підготовки 010103 – Технологічна освіта, освітньо-кваліфікаційний рівень – 6.010103 «Бакалавр педагогічної освіти»: Посібник /Упоряд. : М.С.Корець, Т.Б.Гуменюк, А.І.Макаренко, О.П.Гнеденко /За ред. доктора пед. наук, проф. М.С.Корця. – К. : НПУ, 2010. – 400 с.
 251. Тхоржевський Д., Курок В. Про підготовку учителя трудового навчання // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2000. – № 4. – С. 6 – 7.
 252. Тхоржевський Д.О. Методика трудового і професійного навчання та викладання загальнотехнічних дисциплін: навч. посібник. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К. : Вища шк., 1992. – 334 с.
 253. Тхоржевський Д.О. Методика трудового та професійного навчання. Частина II. Загальні засади методики трудового навчання. – 4-тє вид., перероб. і допов. – К. : РННЦ «ДІНІТ», 2000. – 186 с.
 254. Удосконалення підготовки учителя загальноосвітніх дисциплін / Андріяшин В.І., Вихрущ А.В., Дмитренко П.В., Захарченко Р.О., Сидоренко В.К. / за ред. Тхоржевського Д.О. – К. : КДПІ, 1992. – 72 с.
 255. Флегонтова Н.М. Педагогічна організація культурного дозвілля школярів : Навч.метод. посіб. – К. : Освіта України, 2007. – 224 с.
 256. Харламов И. Ф. Педагогика : учеб. пособие. / И. Ф. Харламов. – М. : Гардарики, 1999.– 519.
 257. Художньо-трудова підготовка майбутніх учителів трудового навчання: [монографія] / Л.В. Оршанський; Дрогобицький держ. пед.ін-т ім. І. Франка. – Дрогобич, 2008. – 278 с.
 258. Цина А. Методика формування у майбутніх учителів технологій професійно-значущих домінантних особистісних якостей / А. Цина // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2011. – № 11/12. С. 34 – 37.

259. Чепіль М. М. Підготовка учителя трудового навчання : історія, реалії та перспективи: монографія / М.М.Чепіль, А.В.Федорович. – Дрогобич, 2008. – 240 с.
260. Шереметьєва С.Г. Підготовка майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах / С. Г. Шереметьєва // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. / за ред. проф. О. В. Биковської. – Вип. 24. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – С. 186–189. – (Серія № 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи).
261. Шереметьєва С.Г. Професійна підготовка учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах / С.Г. Шереметьєва // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. / за ред. проф. О. В. Биковської. – Вип. 25. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – С. 230–234. – (Серія № 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи).
262. Шереметьєва С.Г. Професійна підготовка майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності / С.Г.Шереметьєва // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць / [редкол. : Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. – Запоріжжя : КПУ, 2016. – Вип. 51 (104). – 568 с.
263. Шереметьєва С.Г. Система підготовки учителів технологій / С.Г.Шереметьєва // Науковий вісник НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – 2011. – Вип. 28. – С. 307–310.
264. Шиянов Е. Н. Развитие личности в обучении / Е.Н.Шиянов, И. Б. Котова. – М. : Издат. центр «Академия», 2000. – 288 с.
265. Щербак О. І. Професійно-педагогічна освіта : теорія і практика : монографія / О.І.Щербак; за ред. Н.Г.Ничкало, НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – Київ : Науковий світ, 2010. – 279 с.

266. Caena F. Literature Review Teachers' Core Competences: Requirements and Development / F.Caena // Education and Training 2020, Thematic Working Group "Professional Development of Teachers, EUROPEAN COMMISSION Directorate-General for Education and Culture. — Lifelong Learning: Policies and Programme. School Education — Comenius. – 2011. — 28 p.
267. Chavan M. Higher education students' attitudes towards experiential learning in international business / M. Chavan // Journal of Teaching in International Business, 22. – 2011. – P.126-143.
268. Holstermann N. Hands-on activities and their influence on students' interest / N. Holstermann, D. Grube, Bogenholz // Research in Science Education 40, – 2010. – P.743–757.
269. Vocational education in the United States: toward the year 2000. Statistical Analysis Report. – Washington D.C.: National Center for Education Statistics. US Department of Education. Office of Educational Research and Improvement. – 2000. – 190 p.
270. Sheremeteva S.G. The content of teacher training technology / S.G. Sheremeteva // Topical questions of contemporary science: Collection of scientific articles. – Aspekt Publishing of Budget Printing Center, Taunton, MA 02780, United States of America, 2017. – P. 495-499.